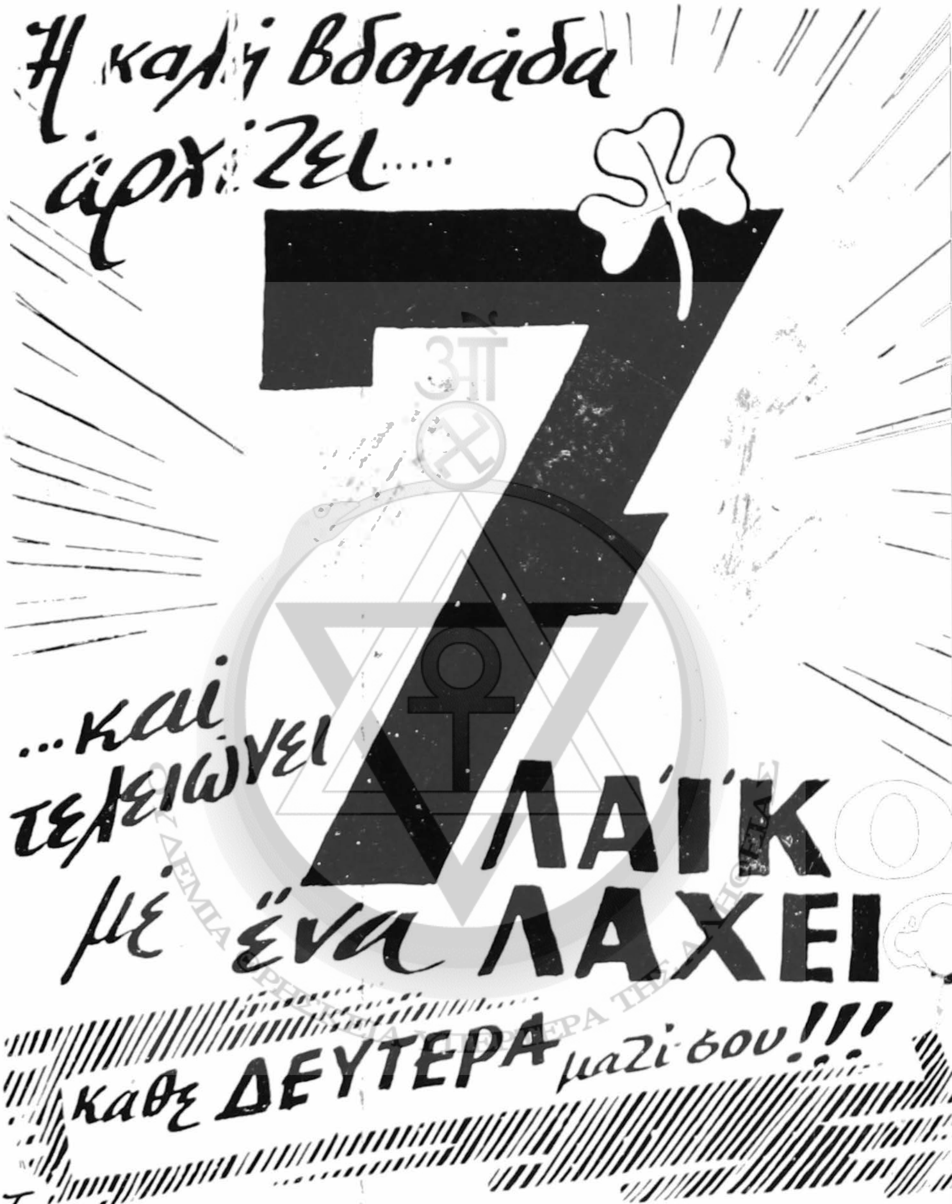
ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 9ον - Ἄνοιξη 1964 - Τεῦχος 33ον

Η καλή βδομάδα
αρχίζει....
7
...και
τελειώνει
με ένα
ΛΑΪΚΟ
ΛΑΧΕΙ
καθε ΔΕΥΤΕΡΑ μαζί σου!!!
Το ΛΑΪΚΟ ΛΑΧΕΙΟ από 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΚΛΗΡΩΝΕΤΑΙ Κάθε ΔΕΥΤΕΡ

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ — 122

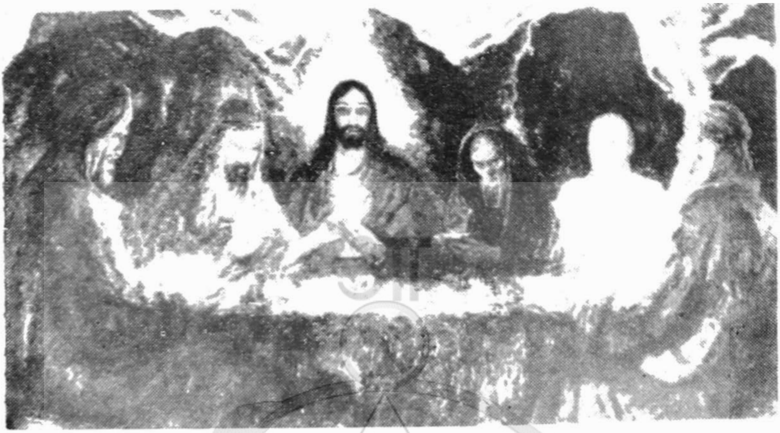
Ἔτος 9ον ✲ **ΑΝΟΙΞΗ 1964** ✲ **Τεῦχος 33ον**

24 - 28 ΑΠΡΙΛΙΟΥ: ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΘΕΟΣΟΦΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΙΑ Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΣ ἀναγγέλλομε στοὺς συνδρομητὰς καὶ ἀναγνώστας, ποὺ παρακολουθοῦν τὴν Θεοσοφικὴ κίνησι, ὅτι ἀπὸ 24--28 Ἀπριλίου θὰ συνέλθη στὴν Ἀθήνα, στην ἐτησία του σύνοδο, τὸ Συμβούλιον τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐθνικῶν τμημάτων τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, ὑπὸ την προεδρία τοῦ γνωστοῦ καὶ σεβαστοῦ στὸ πνευματικὸ κοινὸν τῆς πρωτευούσης Ἰνδοῦ φιλοσόφου Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου, στὸ ὁποῖον θὰ λάβουν μερος ἐξέχοντες Θεόσοφοι τῆς Εὐρώπης, θὰ γίνουν στὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Χρ. Λαδᾶ αἴθουσα «ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ». Λεπτομέρειαι θὰ γνωστοποιηθοῦν διὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ Τύπου. Ἡ παρακολούθησις τῶν ἐργασιῶν ἀπὸ μὴ μέλη θὰ ἐπιτραπῇ, σὲ ἀριθμὸ περιωρισμένο, ἀνάλογο μὲ τὶς διαθέσιμες θέσεις, μόνον μὲ ειδικὲς προσκλήσεις, ποὺ ἔχει ὁ ΙΛΙΣΟΣ στὴ διάθεσι τῶν φίλων του.

Ο ΑΙΩΝΙΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ

ΜΩΥΣΗΣ - ΒΟΥΔΔΑΣ - ΛΑΟ ΤΣΕ - ΙΗΣΟΥΣ - ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ - ΖΩΡΟΑΣΤΡΗΣ

Ὁ ἀνωτέρω πίναξ τοῦ Ἀμερικανοῦ ζωγράφου Φ. Λούις Μόρα, συμβολίζων τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα τῶν θρησκειῶν, εἰς καλλιτεχνικὴν ἔκδοσιν τοῦ ΙΛΙΣΟΥ (εἰς σχῆμα 22Χ12,5) ἀπεστάλη ὡς δῶρον εἰς τοὺς συνδρομητάς του.

Πρὸς τοὺς συνδρομητὰς

Ἐπειδὴ εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐτσαλακώθηκε εἰς τὸ ταχυδρομεῖον ὁ ἀποσταλεὶς εἰς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ πίναξ «Ὁ Αἰώνιος Δεῖπνος», ἐδόθη ἐντολὴ εἰς τὰ Γραφεῖα νὰ ἀνταλλάσσεται μὲ καινουργεῖς, πᾶς τυχὸν τσαλακωμένος πίναξ, ἐπὶ τῇ προσκομίσει αὐτοῦ.

Εὐχαριστοῦμεν ὅλους ὅσοι ἐξεφράσθησαν εὐμενῶς ἢ ἐνθουσιωδῶς διὰ τὸν ὄντως θαυμασίας ἐμπνεύσεως πίνακα καὶ τὴν ἰδέαν τῆς δωρεὰν ἀποστολῆς του εἰς ὅλους τοὺς συνδρομητὰς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ.

Ὁ πίναξ πωλεῖται εἰς τρίτους ἀντὶ δρχ. 10.

Εὐχαριστοῦμεν...

...τοὺς συνδρομητάς μας ἐκείνους οἱ ὁποῖοι αὐθορμήτως καὶ ἐξ ἰδίας των πρωτοβουλίας ἐπλήρωσαν ὡς συνδρομὴν διὰ τὸ 1964 ποσὸν μεγαλύτερον τοῦ κεκανονισμένου ἐκ δρχ. 50. Συμβάλλουν διὰ τὴν καλυτέραν ἔκδοσιν τοῦ ΙΛΙΣΟΥ.

Ἐπίσης εὐχαριστοῦμεν ὅσους ἁπλῶς ἐξεπλήρωσαν τὴν ὑποχρέωσίν των ὡς συνδρομητῶν.

Καὶ παρακαλοῦμεν...

...ὅσους καθυστεροῦν, νὰ ἐμβάσουν τὴν συνδρομήν των, κατὰ προτίμησιν διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς.

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

Ὀρθὸς δρόμος ἐμπρὸς

Παρὰ τὴν μυστικότητα, ποὺ διακρίνει τὶς προσπάθειες Ἀμερικανῶν καὶ Ρώσσων ἐπιστημόνων τοῦ διαστήματος σχετικὰ μὲ τὴν πορεία πρὸς τὴ Σελήνη, υποστηρίζεται ὅτι ἀκολουθεῖται ἡ ἴδια μέθοδος ἐργασίας. Ἄλλως τε, αὐτὸ ἀπεδείχθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τὸ 1961. Εἶναι καταπληκτικὴ ἡ συνταύτισις τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως. Καὶ ὅμως τὰ δυο μεγαλα ἔθνη δὲν ἀποφασίζουν ν' ανταλλάσσουν ἐλεύθερα τὶς πληροφορίες των καὶ νὰ προχωροῦν σὲ συνεργασια.

Πιθανὸν η πρόοδος νὰ παρέμενε ἡ ιδια, πάντως θὰ ἀπεφεύγοντο περιττὲς προσπαθειες καὶ δαπάνες. ἐξ ἄλλου, ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία θὰ διεξήγετο σὲ ἀτμόσφαιρα καλύτερη, ἀν οἱ ἐρευνηταὶ μποροῦσαν νὰ συμβουλεύωνται ἀμοιβαίως καὶ νὰ ἀνταλλάσσουν τὶς προσπάθειες θεωρίες καὶ ιδέες των.

Εἶναι ὅμως φανερό, ὅτι ἐνόσω τὰ ἔθνη ἐξοπλίζωνται μὲ διαρκῶς περισσότερο ὀλέθρια ὅπλα, εἶναι μάταιο νὰ ἐλπίζη κανεὶς μιὰ τέτοια ἐλεύθερη ἀνταλλαγή. Ἡ μόνη ἀπάντησις στὰ προβλήματα τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου καὶ τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ὁ καθολικὸς ἀφοπλισμος καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ κόσμου ὡς ἑνότητος, ἀντὶ τῆς σημερινῆς του διαιρέσεως σὲ τόσα ἀλληλοϋποβλεπόμενα μέρη.

Ὁ Πρόεδρος Κέννεντυ

Ὁ τραγικὸς καὶ ὅλως διόλου ἀπροσδόκητος θάνατος τοῦ Προέδρου Κέννεντυ προεκάλεσε βαθὺ κλονισμὸ σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου καὶ τοὺς ἐκάλυψε μὲ σκοτεινιὰ καὶ θλῖψι. Ἀπεσύρθη βιαίως ἀπὸ τὴν παγκόσμια σκηνὴ ἕνας ἡγέτης, τοῦ ὁποίου τὸ θάρρος, ὁ δυναμισμός,

ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ ὀρθοφροσύνη σὲ τόσα ζητήματα ὅπως αἱ σχέσεις μὲ τὴν Ρωσσία, ὁ ἀφοπλισμός, τὰ δικαιώματα τῶν Νέγρων, ἡ βοήθεια πρὸς τις μη ἀνεπτυγμένες χῶρες, καθὼς καὶ αἱ ἱκανότητες καὶ ἡ προσωπική του γοητεία, τοῦ εἶχαν ἐξασφαλίσει μιὰ μοναδικὴ θέσι στὴν παγκόσμια ἐκτίμησι καὶ ἀφοσίωσι. Εἶναι εὔκολο νὰ ἐκφωνῆ κανεὶς λόγους κατανοήσεως, θάρρους καὶ φιλίας, ἂν καὶ τέτοιοι λόγοι δὲν ἀφθονοῦν στὸν σύγχρονο κόσμο, που τὸν διακρίνει ἡ καχυποψία, ἡ ἐχθροπάθεια και ἡ ῥαδιουργία. Ἀλλὰ ὁ Πρόεδρος Κέννεντυ δὲν περιωρίζετο μονόχα σὲ λόγους. Ἤξερε τὸ νόημα τῶν λογων καὶ βάδιζε πρὸς τὴν πραγματοποίησί των. Στὴν ἐξαιρετικὰ περίπλοκη καὶ ἐπικίνδυνη κατάστασι, πού ζοῦμε, ὁ κόσμος δύσκολα θὰ καλύψη τὴν μεγαλη ἀπώλεια τοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἤξερε νὰ οδηγῆ πρὸς τὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ειρήνη.

Ἐξουσία καὶ συνείδησις

Ἕνα ψυχολογικὸ φαινόμενον προσαρμογῆς ἀπὸ ἕνα τύπο συμπεριφορᾶς σ' ἕναν ἄλλο τελείως διαφορετικό πού προκάλεσε πολλὴ προσοχη και σχολιάσθηκε πλατεία, εἶναι ἡ ἀξιοσημείωτη ταχυτης καὶ εὐκολία, με τις ὁποῖες ἄλλοτε θεσμοὶ υποστηρικταὶ τοῦ Ναζισμοῦ καὶ συνένοχοι στὰ ἐγκλήματα του, γύρισαν στὴν ὁμαλὴ ζωὴ καὶ τακτοποιήθηκαν μὲ τὶς μεταπολεμικὲς συνθῆκες. Πῆραν τὶς θέσεις των ἥσυχα σὰν καλοὶ πολῖτες, γείτονες καὶ ἐργάτες, ὥστε ὅταν ἔγινε γνωστὸ τὸ παρελθόν των, τὰ νέα φάνηκαν σχεδὸν ἀπίστευτα στὸν κύκλο των. Σ' ἕνα τελευταίο βιβλίο υπὸ τὸν τίτλο «Ὁ Ἄιχμαν στὴν Ἱερουσαλήμ», ὁ συγγραφεὺς Χάνα Ἄρεντι υπεγράμμισε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἄιχμαν, ὅταν ἐνεφανίσθη στὸ ἐδώλιο τοῦ κατηγορουμένου, καθόλου δὲν ἔδειχνε ἐγκληματικότητα ἢ κτηνωδία, ὅπως θὰ περίμενε κανείς. Ἀντίθετα, ὁ Ἄιχμαν φαινόταν σὰν ενας συνηθισμένος ἄνθρωπος, σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς, μὲ τοὺς οποίους καθημερινὰ διασταυρωνόμαστε, διχως αἴσθημα ἐνοχῆς ἢ τύψεως, ὅταν τὰ ἐγκλήματά του ἀπαριθμοῦντο. Καὶ ὅταν ἀπελογεῖτο, ἐνεφάνισε τὸν εαυτό του σὰν ἕνα κομμάτι μιᾶς ὀργανώσεως, μιὰ ρόδα στη μηχανή, ἕναν υπάκουο ἄνθρωπο στίς διαταγές. Ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως ἦταν μιὰ περίπτωσις ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἢ δὲν εἶχε συνείδησι ἢ τὴν εἶχε ἀπαλλοτριώσει στὸν ἀνώτερό του, στὴν ἐξουσία, ὥστε δεν εἶχε προβλήματα ἐλέγχου τῆς συνειδήσεώς του. Πολλοὶ ἄλλοι ἀνάμεσα στοὺς φονιάδες τοῦ Χίτλερ εἶχαν τὴν ἴδια νοοτροπια, ἂν καὶ ὑπῆρχαν ἐπίσης πολλοὶ μεθυσμένοι ἰδεολογικὰ ἀπὸ τὴν θεωρία τῆς «φυλῆς τῶν κυρίων».

Ὁ Χόρστ — Έμπερχαρτ Ρίχτερ, σ' ἕνα ἄρθρο του στὴν ἐφημερίδα «Ντὲρ Τσάιτ» τοῦ Ἀμβούργου, ἀναλύει αὐτὴ τὴ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ὑποκατέστησαν τὸ «ἀνώτερο ἐγώ» τους μὲ μιὰ ἐξωτερικὴ ἐξουσία δυναμική. Καὶ ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὴ ἡ διαδικασία μπορεῖ νὰ

εἶναι «πιὸ πολὺ ἐκτεταμένη ἀπὸ ὅσο ἐπιτρέπει ἡ φαντασία». Ἡ ἀλλαγή, ποὺ ἔγινε στὴ Γερμανία προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ παρόμοιες περιστάσεις μεγάλο μέρος τῆς κοινῆς γνώμης θ' ἀκολουθήσουν τὶς δεσπόζουσες προσωπικότητες ἢ ὁμάδες τῆς στιγμῆς. Καὶ στὴ θρησκευτικὴ ἱστορία ἐπίσης ὑπάρχουν σωρὸ παραδείγματα ἀνθρώπων, ποὺ παρέδωσαν τὴν προσωπική των συνείδησι σὲ μιὰ ἐξωτερικὴ ἐξουσία ἔναντι ψυχολογικῶν πλεονεκτημάτων, ὅπως ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ ψυχολογικὲς συγκρούσεις, ἡ συμμετοχὴ στὴ δόξα ἢ τὴ δύναμι αὐτῆς τῆς ἐξουσίας, ἐξασφαλίζουν τὴν προστασία των. Στὶς περιπτώσεις αὐτές, στὸ Ναζιστικὸ καθεστώς, ὅπως παλαιότερα στὴν Ἱερὰ Ἐξέτασι, ἐξαπολύουν τὴν ἐπιθετικότητά των δίχως κανένα συναίσθημα ἐνοχῆς, ἐναντίον τῶν κατονομαζομένων ὡς «ἐχθρῶν». Ἡ συνθηκολόγησις τῆς προσωπικῆς συνειδήσεως σκοτώνει, φυσικά, τὴν ἠθική των εὐαισθησία καὶ διαφθείρει τὸν ὁμαλὸ τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι. Ὑπακοὴ στὴν ἐξουσία γίνεται ὁ μόνος νόμος καὶ τὸ μόνο αἴσθημα.

Γι' αὐτο στὸν σημερινὸ κόσμο εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνη ἡ καλλιέργεια τῶν ἀτομικῶν ἐξουσιῶν καὶ ἡ λατρεία τῆς δυνάμεως. Ἡ μόνη ἐξουσια ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιδράση ἀποδοτικὰ πάνω στὴ συνείδησι τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἐξουσία τοῦ ὁμοσπόνδου κόσμου, ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι περιβεβλημένος μὲ τὶς ἀναγκαῖες δυνάμεις. Μὴν ξεχνοῦμε, ὅτι ἡ ἀποτυχία τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν νὰ δράση πρὸς πάταξιν αἰφνιδίων ἐπιθέσεων ὑπενόμευσε τὴν πίστι σ' αὐτήν, προτοῦ ἔλθη ἡ φυσική της κατάρρευσις.

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος, ὁμοῦ μὲ ἐπαρκῆ μέτρα κοινωνικῆς δικαιοσύνης ποὺ θὰ ἐξασφαλίζουν ὑγεία, μόρφωσι καὶ στοιχειώδη ἰσότητα εὐκαιριῶν, θὰ προκαλοῦσε τέτοια ἐξαπόλυσι ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ὥστε θὰ ἄνοιγε νέα φάσι στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία.

ΟΥΕΛΛΣ

Η Άννι Μπέζαντ — 1893

Γιατί καὶ Πῶς Η ΑΝΝΙ ΜΠΕΖΑΝΤ ἔγινε Θεόσοφος

Τί ἀφηγεῖται στὸ εἰδικὸ βιβλίο της

Τοῦ ΧΡ. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Καρτερία εἶναι τὸ ὑπέρτατο προσόν.
Καὶ ὑπομονή, ἡ δόξα τῆς μεγάλης τῆς καρδιᾶς.
Αὐτὲς τὴ δύναμί της πλάθουν.
Καὶ ὅταν ὁ κόσμος ὁ ἀγροῖκος
Ἔρχεται, στὴ σκέψη τὴ γαλήνια ν' ἀντιτάξη τὴν ἀπειλητική του τὴ μορφή.
Ὅταν ἡ δύναμις κτηνώδης σὰν ἀγέρωχος κατακτητὴς
Ρίχνει μὲ πάταγο τὰ ὅπλα της στῆς ζυγαριᾶς τὸν ἕνα δίσκο.
Τότε, στὸν ἄλλο ἡ ἐμπνευσμένη ἡ ψυχὴ ἀδειάζει τὴν ὑπομονή της.
Καὶ ἀργὰ σηκώνει τῆς σταθμητῆς ὕλης τὸν ὄγκο.
Μιὰ πίστις, μοναχή της, ἐνάντια στὸν σκεπτικισμὸ ἑνὸς ὁλόκαιρου κόσμου.
Μιὰ ψυχή, μοναχή της, ἐνάντια στὴν παχυλότητα ἑνὸς ὁλόκαιρου σύμπαντος...

Αὐτοὺς τοὺς ὡραίους στίχους τοῦ Ἄγγλου ποιητοῦ Λόουλ βάζει στὴν ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου της ἡ Ἄννι Μπέζαντ, σὰν σύνθημα. Τὸ δρᾶμα ποὺ συμβολίζουν τὸ ἔζησε δύο φορὲς στὴ ζωή της. Μονάχη της, ἀντιμετώπισε τὰ χειρότερα αἰσθήματα ἑνὸς ὁλόκαιρου κόσμου, κάθε φορὰ μὲ τὰ προσόντα τῆς μεγάλης καρδιᾶς καὶ νίκησε.

«Σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους —λέγει ὁ δικός μας ποιητὴς ὁ Καβάφης — ἔρχεται μιὰ μέρα, ποὺ πρέπει τὸ μεγάλο Ναί ἢ τὸ μεγάλο Ὄχι νὰ ποῦνε».

Στὴ ζωὴ τῆς Μπέζαντ ἦρθαν δύο τέτοιες μέρες καὶ εἶπε δύο τέτοια μεγάλα, δύο θυελλώδη Ὄχι. Τὴν πρώτη φορά, ἀπεχώρησε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, τὴ στιγμὴ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ λάβη ἀπὸ τὸν πάστορα σύζυγό της τὴ θεία κοινωνία. Ἀπαρνεῖται τὸν Χριστιανισμό. Ἐξελίσσεται σὲ ἔνθερμο ἀπόστολο τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλλαγῆς. Ἡ δεύτερη κρίσις συνειδήσεως τὴν κυριεύει πάνω στὴν ἀκμὴ τοῦ νέου σταδίου της. Τὸ ἀπαρνεῖται κι' αὐτό, ἀποχωρίζεται ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς φίλους καὶ συνεργάτες της, ποὺ δὲν ἀργοῦν, τὸν προηγούμενο θαυμασμό τους νὰ μετατρέψουν σὲ περιφρόνησι καὶ μῖσος ἐναντίον της. Γίνεται μέλος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ λιμάνι σβήνουν σὲ ἥσυχο φλοῖσβο ὅλες οἱ τρικυμίες τῶν πνευματικῶν της περιπλανήσεων.

«Ἦταν ἀρκετὰ βαρὺ καὶ ὀδυνηρό — λέγει — νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ Ὑλισμός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον περίμενα τὸ π ᾶ ν, μὲ ἀπογοήτευσε καί, μὲ τὴν ὁμολογία μου αὐτή, νὰ ἐπισύρω πάνω μου τὴν ἀποδοκιμασία τῶν καλυτέρων μου φίλων. Ἀλλά, ὅπως μιὰ ἄλλη ἐποχὴ τῆς ζωῆς μου, ἔτσι καὶ τώρα, δὲν τολμῶ νὰ ἐξαγοράσω τὴν ἡσυχία μου μὲ τὸ ψεῦδος. Ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη μὲ ὑποχρεώνει νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, καθὼς τὴν βλέπω, ἀρέσουν ἢ δὲν ἀρέσουν τὰ λόγια μου, εἴτε μοῦ φέρουν ἐπαίνους ἢ ψεγάδια. Κι' ἂν εἶναι νὰ ἰδῶ φιλίες νὰ μὲ προδίδουν καὶ ἀνθρώπινους δεσμοὺς νὰ θραύωνται, πάλι πρέπει νὰ διατηρήσω ἀκηλίδωτη τὴν πίστη μου στὸ Ἀληθινό. Ἡ Ἀλήθεια μπορεῖ νὰ μὲ παρασύρη στὴν ἔρημο: Θὰ τὴν ἀκολουθήσω. Νὰ μὲ χωρίση ἀπὸ κάθε ἀγάπη: Θὰ τὴν ἀκολουθήσω ἀκόμη. Νὰ μὲ παραπλανήση: Δὲν θὰ λιγοστέψω τὴν ἐμπιστοσύνη μου. Καὶ δὲν ζητῶ παρά, τὸ ἐπιτάφιο τοῦτο στὴν πέτρα τοῦ τύμβου μου: Προσεπάθησε ν' ἀκολουθήση τὴν Ἀλήθεια».

Πρὶν τοποθετηθοῦμε σὲ ὁποιαδήποτε σκοπιὰ γιὰ νὰ κατακρίνου-

με τὴν Μπέζαντ ὡς ἀποστάτρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς προδότρια τοῦ σοσιαλιστικοῦ ὁλισμοῦ ἢ ὡς ὀπαδὸν τοῦ Θεοσοφισμοῦ, εἶναι καλύτερα νὰ σκεφθοῦμε πόσο δίκιο εἶχε μιὰ ποιήτρια τῆς Ἀμερικῆς, που ἔγραφε:

«Τόσοι Θεοί, τόσες θρησκεῖες, τόσοι δρόμοι στραβοί. Κι' ὁ θλιβερὸς αὐτὸς κόσμος, ἕνα μονάχα χρειάζεται:

Τὴν τέχνη τῆς Καλωσύνης» (Ἔλλα Γουῆλερ Γουΐλκοξ).

Δὲν νομίζετε ὅτι θὰ ἦταν ἀστεῖο ν' ἀναλάβουμε, ν' ἀναλάβη ὁποιοσδήποτε, τὴν συνηγορία τῆς δικῆς του ὀρθοδοξίας ἐναντίον τῆς αἱρέσεως τῶν ἄλλων;

Φυσικά, κάθε θεωρία ἔχει τὴν ἀπολογητική της καὶ αὐτο εἶναι ποὺ κατακλύζει κάθε θεωρία με πλῆθος ἀπὸ ὀλιγόπιστους καὶ ἀτολμους ὀπαδούς. Εἶναι εὔκολο πρᾶγμα νὰ παραδέχεται κανεὶς τὸ παραδεδεγμένον. Εἶναι μιὰ συμβατική, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πρᾶξις, ποὺ δὲν ἀπαιτεῖ οὔτε θάρρος, οὔτε ἱκανότητες διανοητικές. Μιὰ πρᾶξις παραδοχῆς, συχνὰ εἶναι ἀποφυγὴ προσωπικῆς κρίσεως, ἔνδειξις ἀτολμίας, ὑποταγὴ στὸ ἀγροῖκον ἢ φανατικὸ πλῆθος. Ἐνῶ μιὰ ἄρνησις, εἶναι, στην ἀφετηρία της, μιὰ ἠθικὴ πρᾶξις, ἀπόδειξις αὐτοπεποιθησεως, ἡρωισμός, εἶναι μιὰ σύνειδητική πρᾶξις, διότι θέτει στὸν ἔλεγχο τῆς ἀτομικῆς λογικῆς λίθου ὅλες τὶς πεποιθήσεις, ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ συνάζουν οἱ γονεῖς στὸ λίκνο τοῦ βρέφους, ἕως ἐκεῖνες ποὺ συγκεντρώνει ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι ἀκόμη μιὰ ψυχικὴ λειτουργία ἀπαραίτητη γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξέλιξι κάθε ἀνθρώπου. Διότι, δὲν τὸν κυβερνᾶ ἡ λογική, ἀλλὰ τὰ συναισθήματα καὶ καμμιὰ ἀλήθεια δὲν θὰ περάση μέσα του ἀπὸ τὴν θύρα τῆς λογικῆς — ἂν ἦταν αὐτὸ δυνατὸν δὲν θὰ εἴχαμε τὸν σημερινὸν παράφρονα πολιτισμό — ἀλλ' ἀπὸ τὸ παραθύρι τῆς ψυχῆς, ποὺ τὸ ἀνακαλύπτουμε πάντοτε τελευταῖα. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ δὲν θέλουν νὰ τὸ κουνήσουν ἀπὸ τὸ καταφύγιό τους, δὲν θέλουν ἢ δὲν ἔχουν νὰ ξοδέψουν γιὰ τὴν λύτρωσί τους. Καὶ ἄλλοι ποὺ συναγωνίζονται τὴν ἄμμο στὴν ἀστάθεια καὶ τὸν ἄνεμο στὴν ἀσταθεια. Ὅμως, εἶναι ἀξιοθαύμαστοι ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν τοὺς ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ μυαλὸ ὅτι ἡ Ἀλήθεια πρέπει νὰ ζήση αἰωνίως μὲ τὸ ἔνδυμα, ποὺ τῆς ἐφόρεσε κάποτε ἡ ἀτομική τους πεῖρα, κι' ἂς ξεθωριάση, κι' ας ξεχιστῆ, κι' ὅ,τι ἄλλο νὰ συμβῆ. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ εἶναι ἀξιοθαύμαστη γιὰ τὴ συμπεριφορά της ἡ Μπέζαντ. Διότι, δὲν ἐδίσταζε νὰ πληρώση μὲ τόσο ἀκριβὸ τίμημα τὴν λύτρωσί της. Ν' ἀρνηθῆ δυὸ φορὲς τὸν ἑαυτό της.

Τρικυμισμένη ἡ ζωή της. Γεννήθηκε τὴν 1η Ὀκτωβρίου 1847 στὸ Λονδῖνο, ἀπὸ Ἰρλανδὸ πατέρα. Τοῦ κληρονόμησε τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ χαρακτῆρος. Γι' αὐτὸ ποτέ της δὲν ἐδέχθηκε συμβιβασμούς. Ἐὰν δεχόταν, θὰ εἶχε μείνει μία μέσα στο ἀνώνυμο πλῆθος τῶν νοικοκυράδων τῆς Ἀγγλίας. Κλονισμένη ἀπὸ τὴν κακὴ ζωὴ που τῆς ἔκανε ὁ σύζυγός της καὶ τὴ σοβαρὴ ἀσθένεια τῆς μοναχοκόρης της, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ φιλοσοφία της. Στὰ 1872 ἀπαρνεῖται τὸν Χριστιανισμὸ καὶ ἐξελίσσεται ἀργὰ στὸν ἀθεισμὸ καὶ τὸν πανθεϊσμό. Ἡ ἀνθρωπιστική δρᾶσις, ποὺ ἀπορροφοῦσε τὸν καιρό της δὲν τὴν ἱκανοποιεῖ ἀπολύτως καὶ δὲν διστάζει ν' ἀπαντήση σὲ κάποια μυστικὴ φωνή, ὅτι εἶναι ἕτοιμη νὰ ἐγκαταλείψη τὰ πάντα, ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἀλήθεια. Ἡ 10η Μαΐου 1889 εἶναι ἡ ἡμερομηνία εἰσόδου της στὴν Θεοσο-

φικὴ Ἑταιρία. Γυρίζει ὅλον τὸν κόσμο. Ἀναλαμβάνει ἀποκρυφιστικὲς ἔρευνες. Συγγράφει βιβλία. Γίνεται πρόεδρος τῆς Θ.Ε. στὰ 1907 καὶ διατηρεῖ τὴ θέση αὐτὴ μέχρι τοῦ θανάτου της, μέχρι τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1933. Λέγουν ὅτι τὸ βλέμμα της ἦταν βαθὺ καὶ διαπεραστικὸ καὶ εἶχε μιὰ ἀκτινοβολία ἑλκυστικὴ τῶν ψυχῶν. Δὲν τὴν λησμονοῦσε ὅποιος τύχαινε νὰ τὴν ἰδῆ μιὰ φορὰ ν' ἀνεβαίνη στὸ βῆμα, μὲ τ' ἀσημένια της μαλλιὰ ριγμένα πάνω στὸ πάντοτε ὁλόλευκο φόρεμά της...

Τὸ θέμα μας, ὅμως, εἶναι τὸ πρῶτο της βιβλίο: «Πῶς ἔγινα θεόσοφος». Τὸ ἔγραψε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1889 γιὰ ν' ἀπαντήση στὶς ἄπειρες ἐπικρίσεις ἐναντίον της. Ἦταν μιὰ προσωπικότης στὸν διανοούμενο κόσμο τῆς Ἀγγλίας καὶ ἑπομένως ἡ μεταστροφή της ἔκαμε αἴσθηση. Μὲ τὴν ἀπάντησή της, θεμελιώνει μιὰ γιὰ πάντα, τὸ βάθρο ποὺ μπορεῖ νὰ πατήσουν ὅσοι ἄλλοι ἀντιμετωπίζουν ὅμοια κρίσι συνειδήσεως.

*

«Ἡ ἀνάπτυξις —λέγει— ἐπιβάλλει τὴν ἀλλαγὴ καὶ ὅταν ἡ ἀλλαγὴ εἶναι βαθμιαία καὶ γίνεται πρὸς τὴν πρόοδο, ἀποτελεῖ ἀπόδειξι δημιουργικῆς ζωῆς. Κανεὶς δὲν ψέγει τὸ παιδί, ἐπειδὴ πέταξε τὰ βρεφικά του ροῦχα, οὔτε τὸν ἄνδρα ποὺ βρίσκει ὅτι τὸ κοστοῦμι ποὺ φοροῦσε ὡς ἔφηβος, τοῦ ἔχει τώρα στενέψει. Ὅταν ὅμως τὸ πνεῦμα μεγαλώση κι' αὐτὸ σὰν τὸ σῶμα καὶ ἀπαλλαγῆ μια μέρα ἀπὸ τὰ σπάργανα, ποὺ τοῦ ἤρχοντο ἕως τότε, βάζουν φωνὲς φρίκης καὶ ἀποδοκιμασίας, ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ θεωροῦν τὴν ἀπολίθωσι ὡς ἀπόδειξι νοητικῆς ἀλκῆς.

»Μερικὰ μέλη τῆς ὀργανώσεως ἐλευθεροφρόνων — συνεχίζει —

Ἄννι Μπέζαντ — 1884

μὲ κατηγόρησαν ἐπειδὴ ἔγινα θεοσοφίστρια. Ἐν τούτοις, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὁ ἐλευθερόφρων θὰ ἔπρεπε νὰ διαμαρτυρηθῆ τελευταῖος ἐναντίον μιᾶς ἀλλαγῆς γνώμης, διότι σχεδὸν κάθε ἐλευθερόφρων ἔγινε (ἔγινε ἀπὸ μεταστροφή, δὲν γεννήθηκε) καὶ ὅλη τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας τῆς προπαγάνδας του σὲ χριστιανικὴ χώρα τὴν βασίζει στὸ νὰ πείση τοὺς ἄλλους ν' ἀλλάξουν, ὅπως ἄλλαξε κι' αὐτός. Συνεπῶς, αὐτοὶ οἱ κύριοι κατηγοροῦν τὸν Χριστιανὸ ὅτι ἔχει τὸ πνεῦμα του κλειστὸ σὲ κάθε ἀντίρρησι καὶ ὅτι δὲν θέλει ν' ἀκούση τὴ λογική. Ἐὰν ὅμως ἕνας δικός τους ἀνακαλύψη καὶ ἀναγνωρίση μιὰ ἀλήθεια πέραν τῶν ὅσων πιστεύουν αὐτοί, τὸ ἴδιο θὰ κατηγορήσουν αὐτὸν τὸν ἐλευθερόφρονα γιὰ τὸ πλατὺ πνεῦμα του, ὅπως

καὶ τὸν Χριστιανὸ γιὰ τὸ στενό. Μὲ λίγα λόγια, μερικοὶ ἀπὸ ὅσους μὲ κατακρίνουν, πηγαίνουν νὰ δημιουργήσουν ἕνα καινούργιο Ἀλάθητο, ἐξ ἴσου παράλογο καὶ ὄχι λιγώτερο ἄτρωτο ἀπὸ τὸ Ἀλάθητο τῆς Ρώμης. Τείνουν νὰ διακηρύξουν ὅτι ἔφθασαν τὸ ἄπαντον τῆς ἀνθρώπινης σοφίας καὶ ὅτι κάθε καινούργια γνῶσις εἶναι τρέλλα. Νὰ κάμουν ὅ,τι ἔκαμαν οἱ Ἐκκλησίες ὅλων τῶν ἐποχῶν: νὰ ὑψώσουν ἕνα φράκτη γύρω ἀπὸ τὸ πεδίον τῆς Ἀληθείας καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ περιμανδρώσουν τὸ ἴδιο τους τὸ κοιμητήριο. Ἔτσι ποὺ κάνουν, πρέπει κάθε ἐλευθερόφρων ν' ἀπαρνηθῆ τὸ «πιστεύω» του καὶ νὰ στιγματισθῆ γιὰ κατάφωρη ἀσυνέπεια. Καταδικάζει τὸ ἀσάλευτον τῆς Ἐκκλησίας: τὸ ὀνομάζει ἰσχυρογνωμοσύνη. Δοξολογεῖ τὸ ἀσάλευτον τῆς Ἐλευθέρας σκέψεως: αὐτὸ εἶναι δύναμις. Μέμφεται τὴν Ἐκκλησία ἐπειδὴ κλείνει τ' αὐτιά της στὴν καινούργια ἀλήθεια, ποὺ κηρύττει αὐτός. Κι' αὐτὸς ὅμως ἀρνεῖται ν' ἀκούση τὴν πιὸ καινούργια ἀλήθεια ποὺ τοῦ παρουσιάζει ἕνας ἄλλος.

»Ἐδῶ πρέπει νὰ γίνη μιὰ διάκρισις. Ὑπάρχουν τροποποιήσεις δοξασιῶν ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόδειξις διανοητικῆς ἀτονίας: μιὰ τέτοια ἀλλαγὴ σημαίνει ἀνακοπή. Ὅταν ἐξετασθοῦν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ δυνάμενα νὰ στηρίξουν ἕνα δόγμα, καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ἀπορρίψουμε, θὰ εἶναι ἀδίκημα ἐναντίον τῆς λογικῆς ἐὰν ἐπανέλθουμε στὴν ἀπόφασί μας καὶ παραδεχθοῦμε ξανὰ αὐτὸ τὸ δόγμα, χωρὶς νὰ ἔχη προκύψει κανένα καινούργιο ἐπιχείρημα. Ἐὰν ὅμως τύχη νὰ μᾶς παρουσιασθῆ ἕνα νέο στοιχεῖο ἢ κάτι προφανές, ποὺ συμπληρώνει τὶς ἐλλείψεις τῶν πρώτων, δὲν θὰ εἶναι καθόλου παράλογο νὰ συνταχθοῦμε ἐκ νέου μὲ τὸ ἀπορριφθὲν προηγουμένως δόγμα. Οὔτε εἶναι καθόλου ἀδυναμία πνεύματος ἐὰν ἕνα δόγμα, τὸ ὁποῖον, ὡρισμένες ἀποδείξεις μᾶς ἔκαμαν νὰ τὸ παραδεχθοῦμε, ἔρχονται νέα στοιχεῖα καὶ μᾶς κάνουν νὰ τὸ ἐγκαταλείψουμε. Ἔ τ σ ι προοδεύουμε. Ἔτσι μονάχα, βῆμα πρὸς βῆμα, πλησιάζουμε στὴν μακρινὴ Ἀλήθεια. Ἕνας ἐλευθερόφρων, ποὺ ἔγινε τέτοιος μὲ τὴν μελέτη καὶ κατέκτησε μὲ κόπο τὴν ἐλευθερία του, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ γυρίση στὰ διάφορα δόγματα χωρὶς νὰ ὁμολογήση ἢ ὅτι ἔσπευσε πολὺ νὰ τὰ ἀπορρίψη ἢ ὅτι ἦταν ὀλίγον ἀσφαλὴς στὴ νέα του πίστι. Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη περίπτωσι φανερώνει διανοητικὴ ἀδυναμία. Ἀλλ' ἀπὸ τὸν πραγματικὸ ἐλευθερόφρονα, κανένα ἀπὸ τὰ ἀνεξερεύνητα πεδία τῆς νοητικῆς ὁράσεως δὲν μπορεῖ ν' ἀποκλεισθῆ. Καμμιὰ νέα ὀρθοδοξία δὲν θ' ἀλυσοδέση τὰ ἐλευθερωμένα ἀπὸ τὰ δεσμὰ μέλη του, ποὺ τὰ ἔσφιγγε ἡ παληότερη πίστις του. Κανένα καινούργιο «πιστεύω» δὲν θὰ βάλη τυφλοπάνι στὰ μάτια του, ποὺ τὰ φωτίζει ὁ ἥλιος καὶ σ' αὐτὸν δὲν μπορεῖ νὰ πῆ ὁ Ἀθεϊσμὸ (ὅπως ὁ Θεϊσμὸς) «θὰ πιστέψης ἕως ἐδῶ καὶ μὴ παρέκει». Ὁ ἀθεϊσμὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐλευθερωτής του. Δὲν θὰ γίνη καθόλου ὁ δεσμοφύλακάς του. Ὁ ἀθεϊσμὸς τὸν λύτρωσε. Δὲν ἐπιχειροῦσε ποτὲ πιὰ νὰ τὸν ἀλυσοδέση. Εὐγνώμων γιὰ κάθε τι ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ ἀθεϊσμὸς τὸν ἔσωσε, γιὰ ὅλα ὅσα τὸν ἐδίδαξε, γιὰ τὴν δύναμι ποὺ τοῦ ἔδωσε, γιὰ τὴν ἐνεργητικότητα ποὺ τοῦ ἐνέπνευσε, τὸ ὀξὺ πνεῦμα τοῦ ἀνδρὸς παίρνει μιὰ ζωηρὴ ὁρμὴ καὶ φωνάζει: Τὸ φῶς εἶναι ἐ π έ κ ε ι ν α.

"Αννι Μπέζαντ — 1917

»Ὑποστηρίζω λοιπὸν ὅτι ὁ ἐλευθερόφρων εἶναι ὑποχρεωμένος ν' ἀνοίξη ἕνα παράθυρο στὸ νέο φῶς. Ἐν συμπεράσματι: Ἡ Ἐλεύθερη Σκέψις εἶναι μιὰ πνευματικὴ κατάστασις, μιὰ διανοητικὴ συμπεριφορὰ καὶ ὄχι ἕνα πιστεύω ἢ μιὰ σειρὰ δογμάτων. Δὲν παύει νὰ εἶναι ἐλευθερόφρων ἐκεῖνος ποὺ ὑποβάλλει κάθε νέο δόγμα στὸ κριτήριο τῆς λογικῆς του. Αὐτὸς ποὺ σταθμίζει ἀμερόληπτα τὶς διαβεβαιώσεις της καὶ παραδέχεται ἢ ἀπορρίπτει, φροντίζοντας μόνο γιὰ τὴν Ἀλήθεια».

⁂

Ὕστερ' ἀπὸ αὐτὴ τὴν εἰσαγωγή, τὴν ὁποίαν ἐπίτηδες σᾶς μετέφρασα ἐπὶ λέξει, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ποῦμε λίγο στὸν χαρακτῆρα της καὶ τὴν πολεμιστικὴ της δεινότητα, ἡ Μπέζαντ ἀναφέρει διὰ μακρῶν π ῶ ς καὶ γ ι α τ ὶ ἔγινε Θεόσοφος. Μὲ λίγα λόγια: ἐπειδὴ μὲ ὅσα κι' ἂν τῆς προσέφερεν ἡ ματεριαλιστικὴ ἀντίληψις γιὰ τὸν κόσμο, δὲν μπόρεσε ν' ἀπαντήση ἱκανοποιητικὰ στὴν «ἐρώτησι τῶν ἐρωτήσεων»:

Ἡ ζ ω ή, ἡ σ κ έ ψ ι ς, τί εἶναι ἐπὶ τέλους;

Ὁ καθηγητὴς Λάϊονελ Μπήλ, μνημονευόμενος στὴν «Μυστικὴ Διδασκαλία» τῆς Μπλαβάτσκυ, γράφει ὅτι «ὑπάρχει ἕνα μυστήριο μέσα στὴ ζωή, ἕνα μυστήριο ποὺ ποτὲ δὲν φωτίσθηκε καὶ ποὺ φαίνεται τόσο μεγαλύτερο μὲ ὅση περισσότερη προσοχὴ μελετῶνται καὶ παρατηροῦνται τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Στὰ κέντρα τῆς ζωῆς —πολὺ πέραν τῶν κέντρων ποὺ αἱ χονδροειδεῖς αἰσθήσεις μας μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἰδοῦμε, στὰ κέντρα τῆς ζώσης ὕλης, ἐκεῖ ὅπου σταματάει τὸ μάτι, ἀλλὰ ὁ νοῦς μπαίνει ἀκόμη νὰ ριψοκινδυνεύση, —γίνονται μεταβολὲς ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν ὁποίων οἱ σοφώτεροι τῶν φυσιολόγων καὶ τῶν χημικῶν εἶναι ἀνίσχυροι νὰ μᾶς δώσουν καμμιὰ πληροφορία».

Ἀλλὰ ὅσο καὶ νὰ φαίνωνται ἀπρόσιτα καὶ ἄλυτα αὐτὰ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ποιὸς θ' ἀποκλείση ὅτι δὲν φταίει ἡ μέθοδος ποὺ χρησιμοποιοῦμε, πὼς δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ χρειάζεται, γιὰ νὰ εὕρωμε τὴν λύσι; Ἐὰν τολμήσουμε νὰ ὑποστηρίξουμε τὴν μονιμότητα καὶ τὴν ἀποκλειστικότητα τῶν σημερινῶν μας μεθόδων γνώσεως, τότε θὰ παραδεχθοῦμε μοιραίως ὅτι ἕνα σωρὸ προβλήματα θὰ μείνουν γιὰ πάντα αἰνίγματα ψυχολογικά. διότι, καθὼς συμπεραίνει καὶ ὁ καθηγητής, δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ ἐλάχιστος λόγος νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ἡ φύσις τῶν φαινομένων αὐτῶν θὰ καθορισθῆ ποτὲ μὲ τὰ μέσα

τῆς φυσικῆς ἀναζητήσεως πού διαθέτομε.

Ἂς ἰδοῦμε, ἐν συντομίᾳ, ποιῶν αἰνιγμάτων ἡ ἀναζήτησις τῆς λύσεως ἔφερε τὴν Μπέζαντ στὸν δρόμο τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, στὸν δρόμο πρὸς τὴν Ὁμιλοῦσαν Σφίγγα. Ἐν πρώτοις, καθὼς ἡ ἴδια ἀφηγεῖται, ὑπάρχει κάποιος ἀναντίρρητος δεσμὸς μεταξὺ τῆς ζώσης ὕλης καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς σκέψεως. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία μένουν ἄφωνες καὶ δὲν μποροῦν νὰ καθορίσουν, οὔτε κἂν νὰ ὑποθέσουν τὴν φύσιν τοῦ δεσμοῦ αὐτοῦ. «Ὁ ἐγκέφαλος ἐκκρίνει τὴν σκέψιν, καθὼς τὸ ἧπαρ ἐκκρίνει τὴν χολήν» — εἶπε ὁ Κὰρλ Φόγκτ. Ἡ φρᾶσις εἶναι καθαρή, ἀλλὰ τί σημαίνει; Σὲ ὅλα τὰ ἄλλα κέντρα σωματικῆς δραστηριότητος, ὄργανο καὶ παράγωγο ἀνήκουν στὴν ἴδια κατηγορία. Τὸ συκώτι ἔχει μορφή, χρῶμα, σύσταση. Εἶναι προσιτὸ στὶς αἰσθήσεις μας. Τὰ διαμερίσματά του ἐπὶ τῇ ἐπαφῇ μὲ τὸ αἷμα, τοῦ ἀφαιροῦν ὡρισμένα συστατικά, περιορίζουν ἄλλα, προσπορίζουν ὅσα πῆραν καὶ τὰ μετατρέπουν σὲ χολή. Ἡ ὕλη ὑφίσταται ἐπεξεργασία, ἀποσύνθεσι, ἀνασύνθεσι. Σὲ κάθε λεπτὸ ὑποβάλλεται σὲ μηχανικοὺς νόμους, μπορεῖ νὰ ἐπιτηρηθῇ, νὰ ἐλεγχθῇ. Ὕλη πρῶτα, ὕλη τώρα, ὕλη ὕστερα. Ἀλλὰ «ὁ ἐγκέφαλος ἐκκρίνει τὴν σκέψιν»; Παρατηροῦμε τὰ νευρικὰ κέντρα τοῦ ἐγκεφάλου. Εἴμεθα ἀκόμη στὸν κόσμο τῶν ἀντικειμένων. Ἐν τῷ μέσῳ μορφῶν, χρωμάτων, συστάσεως, κινήσεως. Αἴφνης, γεννιέται μιὰ σκέψις καὶ τὸ πᾶν μεταβάλλεται. Εἰσήλθαμε σὲ νέο κόσμο, τὸν ὑποκειμενικό. Ἡ σκέψις δὲν ἔχει σχῆμα, δὲν ἔχει χρῶμα. Δὲν εἶναι περισσότερο κινητὴ ἢ ἀκίνητη. Δὲν ἔχει τόπο, οὔτε ὅριο. Τίποτε ἀπὸ τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο δὲν μπορεῖ νὰ τὴν θίξῃ, κανένα ὄργανο δὲν μπορεῖ νὰ τὴν τρυπήσῃ. Μπορεῖ ν' ἀναλυθῇ μόνον διὰ τοῦ ἑαυτοῦ της. Νὰ μετρηθῇ, νὰ σταθμισθῇ, νὰ ἐλεγχθῇ, μόνον διὰ τῶν ἰδίων σκέψεων στὸ βασίλειο της πάντοτε. Μεταξὺ τῆς Κινήσεως καὶ τῆς Σκέψεως, τοῦ Ἀντικειμένου καὶ τοῦ Ὑποκειμένου, ἀδιαπέραστη ἄβυσσος.

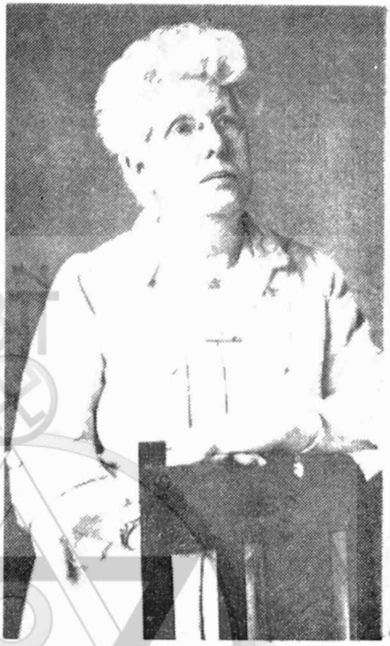
Ἂς πάρουμε τώρα τὸν μηχανισμὸ τῆς μνήμης. Πῶς ἐξηγεῖται ὑλιστικῶς τὸ φαινόμενον τῆς ἀναμνήσεως; Μιὰ καλὴ μνήμη κατέχει χιλιάδες εἰκόνων σκέψεως, ποὺ σχηματίσθηκαν ἀπὸ παλμικὲς δονήσεις τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων κατὰ ἀναρίθμητους συνδυασμούς. Κάθε ἄτομο τῶν κυττάρων ζῇ ἀπὸ μερικὲς ὧρες ἕως μερικὲς ἡμέρες καὶ τὸ μακροβιώτερον ὅλων πεθαίνει πάνω στὰ 7 χρόνια καὶ κάποιο ἄλλο παίρνει τὴ θέσι του. Ἕνας ἄνθρωπος 50 ἐτῶν θυμᾶται μιὰ σκηνὴ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει στὸν ὀργανισμό του κανένα ἀπὸ τὰ κύτταρα ποὺ ἦσαν δέκτες τῆς πρώτης εἰκόνος. Ἡ δόνησις ὅμως ξανάρχεται στὸ κατώφλι τῆς συνειδήσεώς μας. Πῶς χωροῦν τόσες εἰκόνες σκέψεων, πῶς σχηματίζονται, πῶς διατηροῦνται καὶ πῶς διαχωρίζονται ὅταν τὶς χρειαζόμαστε;

Ἔχομε ἀκόμη μιὰ ἄλλη σειρὰ φαινομένων ποὺ μένουν ἀνεξήγητα ὑλιστικῶς. Συνήθως ἡ σκέψις ἀπορρέει ἀπὸ μιὰ ἐντύπωσι τῶν αἰσθήσεων. Γίνεται ὅμως καὶ ν' ἀπορρεύσῃ μιὰ ἐντύπωσις ἀπὸ μιὰ σκέψι. Ἡ Μπέζαντ ἀναφέρει δύο παραδείγματα. Πρῶτον: Νεαρὸς ἀξιωματικὸς διετάχθη νὰ ἐπιστατήσῃ στὴν ἐκταφὴ ἑνὸς πτώματος ἐνταφιασθέντος πρὸ μηνῶν. Μόλις ἐμφανίζεται τὸ φέρετρο, πέφτει λιπόθυμος, ἀσφυκτιᾶ ἀπὸ τὴν μυρουδιά. Ἀνοίγεται τὸ φέρετρον: εἶναι κ ε ν ό ν. Ἡ ζωηρὴ φαντα-

σία του ἐδημιούργησε τὴν ἀσφυκτικὴ ἐντύπωσι, ποὺ καμμιὰ ἐξωτερικὴ αἰτία δὲν μποροῦσε νὰ προκαλέση. Δεύτερον: Ἕνας μυθιστοριογράφος, λόγῳ τῆς ἐντόνου ἰδέας του ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἥρωάς του ἐφονεύετο δι' ἀρσενικοῦ, ἐδοκίμασε ὁ ἴδιος τὰ συμπτώματα τῆς δηλητηριάσεως δι' ἀρσενικοῦ. Τὸ στόμα, ὁ οἰσοφάγος, τὸ στομάχι, προσεβλήθησαν ἀπὸ αἰτία καθαρῶς νοητική.

Πολλῶν ἄλλων φαινομένων ἀδυνατοῦμε νὰ εὕρωμε τὴν ἐξήγησι ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς ὅλης θετικῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ ἡ ἐξήγησις πηδᾷ στὰ μάτια μας — λέγει ἡ Μπέζαντ — ὅταν σταθοῦμε στὴ σκοπιὰ τῆς θεοσοφίας. Εἶναι τὰ φαινόμενα ἐξαιρετικῆς ὀξύτητος ἀντιλήψεως ποὺ παρατηροῦνται σὲ ὡρισμένες παθολογικὲς περιπτώσεις καὶ γενικῶς τὰ φαινόμενα τῆς διοράσεως, διακοῆς, μεταβιβάσεως σκέψεως. Δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφερθοῦν παραδείγματα, διότι ἡ πρόοδος τῶν ψυχολογικῶν ἀναζητήσεων ἔχει καταστήσει σήμερα ἀκλόνητη τὴν πραγματικὴ βάσι τῶν φαινομένων αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου, ὁ ὑπνωτισμὸς καὶ ὁ μαγνητισμὸς ἔχουν ἀποκαλύψει λανθάνουσες ἰδιότητες στὸν ἄνθρωπο. Ἂς προσθέσωμε τὰ φαινόμενα τῆς διπλῆς συνειδήσεως, τῶν ὀνειροβατισμῶν, τοῦ ἐκπληκτικοῦ μηχανισμοῦ τῶν ὀνείρων καὶ τῆς ἐμφανίσεως παιδικῆς μεγαλοφυΐας — καὶ ἰδοὺ ὅτι ἔχομε ἕνα ἐκτεταμένο καινούργιο πεδίον πιθανοτήτων γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἐξελίξεώς μας, νέες κορυφὲς γιὰ τὴν κατάκτησί τους ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα.

Μιὰ νέα αἴσθησις ἀπαιτεῖται γιὰ ὅλα αὐτά. «Δὲν πιστεύομε — λέγει ἡ Μπέζαντ — ὅτι ἐξηντλήθησαν αἱ ἐξελικτικαὶ δυνάμεις. Δὲν πιστεύομε ὅτι ἔκλεισε τὸ βι-

Ἄννι Μπέζαντ — 1922

βλίο τῆς Προόδου. Ὅταν ἄλλοτε ἀνεπτύσσετο ἐντός μας μιὰ νέα αἴσθησις, οἱ πρῶτες πληροφορίες της ἦσαν πολὺ συγκεχυμένες, συχνὰ ἀπατηλὲς καὶ κάποτε γελοῖες. Ἦσαν ὅμως μιὰ ὑπόσχεσις μελλοντικής, σπέρμα μιᾶς ὑψηλοτέρας ἰδιότητος. Ἔ, λοιπόν, δὲν μπορεῖ τάχα καὶ τώρα νὰ εἶναι ὑπὸ ἀνάπτυξιν μιὰ νέα αἴσθησις καὶ οἱ χίλιες ἀνώμαλες ἐκδηλώσεις ποὺ μᾶς περιβάλλουν νὰ εἶναι ἔργα αὐτῆς τῆς ἀναγωγῆς; Ποιός, ἔχοντας ὑπ' ὄψει τὸ παρελθόν, θὰ τολμήση νὰ πῆ «Ἀδύνατον»; Καὶ ποιὸς θὰ τολμήση νὰ κατηγορήση ἐκείνους, τῶν ὁποίων ἡ ἄπληστη δίψα τοῦ εἰδέναι ἴσως εἶναι ἡ πρώτη προσπάθεια τοῦ ἀνθρωπίνου Πνεύματος ποὺ θέλει ν' ἀνεβῆ ψηλότερα;».

Δὲν ὑπάρχει νέα ἀλήθεια ποὺ νὰ μὴν ἦλθε στὸν κόσμο ἐν μέσῳ

ἀρχηγῶν μίσους. Βροχὴ ἀπὸ τρομερὲς κατηγορίες ἔπεσε πάνω στὴν φτωχιὰ Μπέζαντ, ὅταν ἔγινε ὀπαδὸς τῆς Θεοσοφίας. Σὲ μερικὲς σελίδες τοῦ βιβλίου της, γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ, ἀναλύει τοὺς γνωστοὺς τρεῖς βασικοὺς σκοποὺς τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Ἀνήκει σεβασμὸς στὴν Ἑταιρία αὐτή — λέγει — μὲ τὸ νὰ παραδέχεται ὅτι ὑφίστανται ἀνεξήγητα φαινόμενα, ψυχικὰ καὶ φυσικά, τὰ ὁποῖα προσπαθεῖ νὰ ἐξηγήση, καθὼς καὶ δυνάμεις λανθάνουσες ποὺ ἐπιχειρεῖ ν' ἀνακαλύψη, ὑπὸ ἀτμόσφαιραν ἀπολύτου ἐλευθερίας σκέψεως. Ὅσο γιὰ τὸν πρῶτο σκοπὸ τῆς ἀδελφότητος ἄνευ διακρίσεως φυλῆς, πίστεως, τάξεως, γένους ἢ χρώματος, ἡ Μπέζαντ τονίζει: «Εἶναι μεγάλη ἀνάγκη, στὸ μέσον τοῦ δυσαδελφικοῦ καὶ ἀντικοινωνικοῦ πολιτισμοῦ μας, νὰ διακηρυχθῆ ἡ ἀδελφότης, τόσο πλατειά, ὅσο ἡ ἀνθρωπότης ἡ ἴδια. Πρόκειται περὶ ἀπωτάτου ἰδεώδους, καὶ εἶναι ὅμως καλὸ νὰ παρουσιάζεται ἕνα τέτοιο ἰδεῶδες στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων».

Καὶ εἰσέρχεται ὕστερα ἡ Μπέζαντ στὴ σύνοψι τῶν θεοσοφικῶν διδασκαλιῶν.

Πλαισιώνει αὐτὴ τὴ σύνοψι τῆς Θεοσοφίας στὴν γενικὴ ἀντίληψι ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ὑπερ—φυσικόν. Ἡ Θεοσοφία ἀπορρίπτει τὸ ὑπερ—φυσικόν. Ὑπάρχει μόνον ὑπερ—αἰσθητόν, ὑπερ—ἄνθρωπον. Τὰ λεγόμενα ὑπερφυσικὰ φαινόμενα εἶναι φυσικώτατα καὶ ὑπακούουν σὲ νόμους, ἀσχέτως τοῦ ἂν ὅλοι οἱ νόμοι δὲν εἶναι γνωστοὶ στοὺς ἀνθρώπους. Σὲ ἄλλες ἐποχὲς δὲν ἦσαν γνωστοὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πασίγνωστους σήμερα νόμους. Ὕστερα, ἡ Μπέζαντ τονίζει ὅτι ἡ λέξις «πνεῦμα» εἶναι ἀπατηλή, ὅταν χρησιμοποιῆται γιὰ νὰ ἐκφράση ἕνα εἶδος ὑπερφυσικῆς ὑπάρξεως, τὸ ἄυλον. Γιὰ τὸν θεόσοφο ὑπάρχει διαφορὰ πυκνότητος τῆς ὕλης καὶ εἶναι ὕλη λεπτότατη, αἰθέρια, ἐκεῖνο ποὺ ἀποκαλεῖται πνεῦμα. Τὸ ν' ἀρνηθοῦμε ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλες καταστάσεις ὕλης ἀπὸ αὐτὲς ποὺ γνωρίζουμε καὶ αἰσθανόμεθα, θὰ ἦταν σὰ νὰ ἐμιμούμεθα τὸν Ἰνδὸν ἐκεῖνον πρίγκηπα ποὺ δὲν ἤθελε νὰ πιστέψη στὸν πάγο, ἐπειδὴ δὲν εἶχε δῆ ποτὲ τὸ νερὸ νὰ γίνεται στερεό.

Μερικοὶ θεόσοφοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἔλαβαν προσωπικὴ ἀπόδειξι τῆς ὑπάρξεως ὄντων ἀπὸ λεπτότερη ὕλη. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ γεννᾶ ἴσως καὶ τὴν εἰρωνεία. Νὰ τί τοὺς ἀπαντᾶ ἡ Μπέζαντ: «Οἱ ἄνθρωποι ποὺ γυρνοῦν ἀποτόμως τὴ ράχη τους καὶ φεύγουν ὅταν λέγεται κάτι τέτοιο, θὰ ἔκαναν καλύτερα νὰ διερωτηθοῦν ἂν πιστεύουν στὰ σοβαρὰ ὅτι μέσα στὸ κραταιὸ αὐτὸ σύμπαν, ὅπου ὁ μικρός μας πλανήτης καταλαμβάνει θέσι τόσο σημαντικὴ ὅσο ἕνας κόκκος ἄμμου στὸ μέσον τῆς Σαχάρας, μόνον αὐτὸς ὁ μικρὸς πλανήτης, ὁ δικός μας, κατοικεῖται ἀπὸ ζῶντα ὄντα. Ὅτι δὲν ὁμιλεῖ ποιὰ μὲ τὴ φωνή μας. Ὅτι δὲν ἔχει ἄλλα μάτια ἀπὸ τὰ δικά μας. Ὅτι χωρὶς τὴ δική μας ζωὴ θ' ἀπέθνησκε. Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ἱκανοποιηθῆ ἀπὸ μιὰ τέτοια πίστι, τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ Ἐκκλησία θεωροῦσε τὴ σφαῖρα μας ὡς κέντρον τοῦ σύμπαντος καὶ τὴν ἀνθρώπινη φυλὴ ὡς τὴν μόνη, χάριν τῆς ὁποίας ὁ Πλάστης κατεδέχθη ν' ἀποθάνη. Τώρα ὅμως ποὺ ἀπεκτήσαμε συνείδησι τῆς τάξεως τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ κατέχωμε στὸ μέσον ἀναριθμήτων μυριάδων κόσμων, τί βάσι νὰ δώσωμε στὸν παράλογο ἰσχυρισμὸ ποὺ μᾶς ἀποδίδει τὸ μονοπώλιο τῆς ζωῆς; Ἡ γῆ, ὁ ἀέρας, τὸ νερό, βρίθουν ἀπὸ

ζῶντα ὄντα, προσαρμοσμένα στὸ περιβάλλον ὅπου ζοῦν. Ἡ σφαῖρα μας ξεχειλίζει ἀπὸ ζωή. Τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ὑπερβοῦμε διὰ τῆς σκέψεως τὰ ὅρια τῆς ἀτμοσφαίρας μας, θὰ πρέπει λοιπὸν ν' ἀλλάξουν ὅλα; Ἡ λογικὴ ἀντικρούει μιὰ τέτοια ὑπόθεσι. Ἕνα ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα τοῦ Τζιορντάνο Μπροῦνο ὑπῆρξε τὸ θράσος του νὰ διδάξῃ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι κατοικούμενοι κόσμοι. Καὶ ὅμως ἦταν σοφώτεροι ἀπὸ τοὺς καλογήρους ποὺ τὸν ἔκαψαν».

Ἡ Μπέζαντ ἀναπτύσσει ἐν συνεχείᾳ ὅτι καὶ ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία παρουσιάζει τὶς ἀντιλήψεις της ὑπὸ τὴν ἐγγύησι ὡρισμένων ἀτομικοτήτων. Εἶναι οἱ «Διδάσκαλοι». Λέγει ὅτι ἔλαβε προσωπικὴ ἀπόδειξι τῆς ὑπάρξεώς των καὶ τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ συμβῇ ἐν τέλει μὲ κάθε σοβαρὸν μελετητήν. Ἀλλὰ δὲν ἐκθέτει ἡ Θεοσοφία τὶς ἀντιλήψεις της σὰν δόγματα. Δὲν λέγει στὸν ἄνθρωπο: «πίστεψε, ἄλλως θὰ εἶσαι καταραμένος». Τοῦ λέγει ἀντιθέτως: «Ἔτσι νομίζομε ὅτι ἔχουν τὰ πράγματα. Πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀποδείξεις δὲν εἶναι προσιτὲς στὴν παροῦσαν ἀμάθειάν σου καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σοῦ τὶς καταστήσω νοητές. Ἂν ὅμως θελήσῃς νὰ μελετήσῃς, ἴσως νὰ φθάσῃς νὰ τὶς ἀνακαλύψῃς μόνος σου». Μπορεῖς ν' ἀπορρίψῃς ὅτι δὲν ἱκανοποιεῖ ἢ ἐνοχλεῖ τὸ λογικό σου. Πάντως, ἐμεῖς θεωροῦμε αὐτὲς τὶς ἀλήθειες σὰν τὴν πιὸ ἱκανοποιητικὴ καὶ φωτεινὴ ἐξήγησι τῶν αἰνιγμάτων τοῦ κόσμου.

Μιλάει γιὰ τὴν μετενσάρκωσι καὶ γιὰ τὸ νόμο τοῦ Κάρμα, ποὺ κάνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ μὴν ἔρχεται στὴ ζωὴ τελείως ἄπορος, ἀλλὰ μὲ τοὺς καρποὺς τῶν περασμένων του κατακτήσεων, ἕτοιμος ν' ἀνεβῇ ἀκόμη μιὰ βαθμίδα πρὸς τὰ ὕψη. Μιλάει γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἠθικὴ βάσι τοῦ Κάρμα, ποὺ ἀποδεικνύει ὅτι μόνον ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ θεῖον κήρυγμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος θὰ θερίσῃ ὅ,τι ἔσπειρε. Σ' αὐτὴν ἢ σὲ ἄλλη ζωὴ ὑπὸ ἄλλο σαρκικὸ ἔνδυμα. Ὁ θάνατος ἀναστέλλει τὴν πλήρωμη ἢ τὴν εἴσπραξι, ἀλλὰ δὲν τὴν ματαιώνει.

Καθὼς εἶναι γνωστόν, δὲν ἐζητήθη ἀπὸ τὴν Μπέζαντ νὰ παραδεχθῇ αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις, γιὰ νὰ μπῇ στὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, ὅπως δὲν ζητεῖται αὐτὸ ἀπὸ κανένα, ποτέ. Δὲν δεσμεύει τὰ μέλη της καμμιὰ κοινὴ ἀντίληψις ἢ πίστις. Ἡ κοινὴ ἐρευνητικὴ ἔφεσις συνδέει καὶ ἡ ἀπόλυτη ἐλευθερία σκέψεως ὁδηγεῖ.

Ἡ Μπέζαντ δέ, ὑπῆρξε εὐτυχὴς ν' ἀφιερώσῃ τὴ ζωή της ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας, ποὺ τὴν εἶχε ὀνειρευτῆ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Στὸ συνέδριο τοῦ Μπενάρες ἔλεγε: «Πρέπει νὰ ἐνθαρρύνουμε τὴν ἐκδήλωσι κάθε νέας σκέψεως. Κάθε ἀνακαινιστικὴ πρόοδος ἐπιτελεῖται ἀπὸ ἕνα ἄτομον ποὺ συνέλαβε μιὰ ἀναλαμπὴ τῆς ἀληθείας ἀπὸ πρῖσμα διαφορετικό». Ὅσο παράξενη καὶ ἀσυνήθιστη μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ νέα σκέψι, ἡ Μπέζαντ συνιστοῦσε νὰ τὴν προσέχουμε, ἄφοβοι πάντα. «Ἔχετε ἀνάγκη —ἔλεγε— ἐκείνων τῶν πραγμάτων πρὸς τὰ ὁποῖα διαφωνεῖτε καὶ ὄχι ἐκείνων πρὸς τὰ ὁποῖα συμφωνεῖτε. Σὲ τί χρησιμεύει νὰ σᾶς ἐπαναφέρῃ ἡ ἠχὼ τὶς δικές σας σκέψεις, τὶς δικές σας λέξεις, τὶς δικές σας ἰδέες;».

Αὐτὸ εἶναι ἕνα σημαντικὸ ἐρώτημα. Στρέφεται σὲ ὅλους μας. Ἂς μὴ τὸ ξεχνοῦμε ποτέ.

Ἡ Ἰνδία τιμᾶ τὴ μνήμη τῆς ΑΝΝΙ ΜΠΕΖΑΝΤ

Ἔκδοσις γραμματοσήμου γιὰ τὰ 30 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό της

Πρὸς τιμὴν τῆς Ἄννι Μπέζαντ, ἡ Ἰνδικὴ κυβέρνησις εξέδωσεν αναμνηστικον γραμματόσημον, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 30 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου της (1933)

Ειδικη τελετη ἔγινε εἰς τον χῶρον τοῦ αρχηγειου τῆς παγκοσμιου Θεοσοφικῆς Ἑταιρειας, εἰς τὸ Ἄντυαρ τοῦ Μαδρας οπου ἡ Μπέζαντ εζησεν ολα τα χρονια, αφότου ἔφθασεν εἰς Ἰνδιαν. Οι επισημοι συνεκεντρώθησαν κατω ἀπὸ τὸ ἱστορικον δένδρον Μπανυαν, οπου ἡ Μπέζαντ εἶχε δωσει πολλας διαλέξεις

Ὡμίλησεν ὁ κυβερνήτης τοῦ Μαδρᾶς ἑορτάζοντας την προσωπικότητα τῆς διασήμου Ἀγγλίδος Θεοσοφιστρίας, ἡ οποια ἠγωνισθη διὰ τὴν ἀνεξαρτησιαν τῆς Ἰνδιας. Το Ἰνδικὸν ἔθνος, εἶπεν, αἰσθανεται εὐγνωμοσύνην. Ἐξῆρεν επισης τὴν συμβολήν της εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀναμόρφωσιν τῆς Ἰνδίας. Τὴν ἐποχήν της, αι διάφοροι «κασται» ἐχώριζαν τὸν λαὸν εἰς ἀπόστασιν. Ἡ Μπέζαντ καθιέρωσεν εἰς τὰ ἱδρύματά της νὰ γευματιζουν ὁμοῦ ὅλοι οι σπουδασταί ἀδιακρίτως ταξικῆς προελεύσεως. Οἱ σπουδασταὶ ἀνέπνεαν ἐλευθερίαν ἀδελφότητος καὶ φυλετικῆς ἰσότητος. Ἰδιαιτέρως ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε ἦσαν ἐκτὸς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ μέσα εἰς ἀμάθειαν καὶ προλήψεις. Ἐβοήθησε πολλὰς γυναῖκας νὰ συμπληρώσουν τὰς σπουδάς των εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Διὰ ν' ἀποθαρρύνη τοὺς εἰς παιδικὴν ἡλικίαν γαμους, ποὺ δὲν εἶχαν κανένα ἀνθρώπινον χαρακτηριστικόν, ἀλλὰ ἦσαν μᾶλλον ἀγοραπωλησιαι, δεν ἐδέχετο εἰς τὰ ἱδρύματά της ἐγγαμους σπουδαστας

Σύνθημα τῆς Μπέζαντ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ ἡτο: «Ἀνοιχτὸς δρόμος ἀπὸ τὸ χωριὸ μέχρι τὸ πανεπιστήμιο». Ἀπέδιδε βασικὴν σημασίαν εἰς τὴν μόρφωσιν. Ἐπίσης εἰργάσθη διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιριστικοῦ κινήματος

Ὁ κυβερνήτης τοῦ Μαδρὰς ἐτόνισε καταλήγων, ὅτι ἡ Ἄννι Μπέζαντ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν 4—5 μεγάλων ἀγωνιστῶν τῆς Ἰνδικῆς ελευθερίας καὶ ἀναμορφώσεως. Εἴθε ἡ σκέψις μας, εἶπε, γι' αὐτήν, νὰ μᾶς ἐμπνεύση περισσότερον θάρρος καὶ ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πορείαν μας πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸς ἀντιμετώπισιν τόσων δυσκόλων προβλημάτων.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΠΑΠΑ - ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

5 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1964

Ἀσπασμὸς ἀναμενόμενος 919 ἔτη

ΑΠΗΧΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΣ

*

Ἀπάνθισμα ἄρθρων καὶ περιγραφῶν ποὺ ἐδημοσίευσαν:

ΕΙΚΟΝΕΣ: Θ. Παπακωνσταντίνου, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ: Στ. Ἀρτεμάκης, ΒΗΜΑ: Βασ. Ἠλιάδης, ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ: Χρ. Οἰκονόμου καὶ Μαρία Καραβία, ΕΘΝΟΣ: Στ. Ἀλεξίου, ΝΙΚΗ: Θᾶνος Κάνιστρας, ΗΜΕΡΑ τῶν Πατρῶν: Χρ. Ριζόπουλος

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ τῶν δύο μεγάλων θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου συγκλονίζει τὸ ἔθνος μας καὶ ἐπιτρέπει στοὺς λαοὺς τὴν ἐλπίδα περαιτέρω βημάτων πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς Εἰρήνης, τῆς Ἐλευθερίας, τῆς Ἀγάπης.

Ὁ Πάπας τῆς Ρώμης Παῦλος ΣΤ' ἀπεκάλυψε τὴν πρόθεσί του νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς Ἁγίους Τόπους τῆς Παλαιστίνης λίγα λεπτὰ πρὶν τοῦ διακοποῦν (γιὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριο) αἱ ἐργασίαι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τὸ πρωὶ τῆς 4ης Δεκεμβρίου 1963. Μιλῶντας ἐνώπιον 2150 καρδιναλίων καὶ ἐπισκόπων, ἐπίσης 80 παρατηρητῶν μὴ καθολικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο ἀντιπρόσωποι τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχείου Μόσχας, εἶπε: «Κατόπιν ὡρίμου σκέψεως καὶ πολλῆς προσευχῆς, ἀπεφασίσαμεν νὰ μεταβῶμεν ὡς προσκυνηταὶ εἰς τὴν Γῆν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ».

Ἂν καὶ ἦτο γνωστόν, ὅτι ἀπὸ καιρὸ συνεζητεῖτο κάποια ἐπαφὴ μεταξὺ τῆς Ρωμαϊκῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς (εἶχαν ἐπιδιωχθῆ μεταβιβάσεις ἀπόψεων ἀπὸ τὸν προηγούμενο Πάπα Ἰωάννη ΚΓ' καὶ τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, ὁ ὁποῖος μάλιστα κατὰ τὴν Πανορθόδοξο Σύνοδο τῆς Ρόδου ἐπέβαλε τὴν γνώμη του περὶ ἐνάρξεως «διαλόγου» τῶν δύο Ἐκκλησιῶν «ἐπὶ βάσεως ἰσότητος») ἡ ἀναγγελία τῆς ἀποφάσεως τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' νὰ μεταβῆ στοὺς Ἁγίους Τόπους ὡς προσκυνητὴς καὶ ἡ ἀμέσως τὴν ἑπομένη δημοσία πρότασις τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα περὶ θρησκευτικῆς «συναντήσεως κορυφῆς» συνεκλόνισαν τὸν κόσμο. Καὶ ὁ ἀντίκτυπος ἐξακολουθεῖ...

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Παύλου ΣΤ'

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΣΤ΄

νὰ μεταβῇ στὴν Παλαιστίνη συγκινήθηκε ἀπὸ διάφορες σκοπιές.

Ἦταν ἡ πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπὸ 159 χρόνια, πού θὰ ἐξήρχετο ὁ Πάπας ἀπὸ τὸ Βατικανό, γιὰ νὰ ταξιδεύση στο ἐξωτερικό. Κατὰ τὸ ἔτος 1804, ὁ Πάπας Πίος Ζ΄ εἶχε ἐξαναγκασθῆ νὰ μεταβῆ στὴ Γαλλία, γιὰ νὰ στέψη τὸν Ναπολέοντα ὡς αὐτοκράτορα, καὶ τὴν «δούλην τοῦ Χριστοῦ Βικτωρίαν» (ὅπως ἀπεκάλει τὴν μαιτρέσσα του Ἰωσηφίνα) ὡς αὐτοκράτειραν. Τότε, ὁ Βοναπάρτης, ὁ ὁποῖος προσωπικῶς ἦτο ἀ γ ν ω σ τ ι κ ι σ τή ς, ἔκαμε ἕνα συλλογισμόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία ἐπεβεβαιώθη πανηγυρικῶς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κομμουνιστικὴν Ρωσσίαν: «Οὐδεμία κοινωνία —εἶπε— δύναται νὰ ἀνθέξη, ἄνευ ἠθικῆς. Δὲν ὑπάρχει καλὴ ἠθικὴ ἄνευ θρησκείας. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ θρησκεία παρέχει εἰς το Κράτος στήριγμα σταθερὸν καὶ διώσιμον. Ἀρκεῖ ἡ θρησκεια αὐτὴ νὰ εὑρίσκεται στὰ χέρια τῆς κυβερνήσεως... Δὲν βλέπω εἰς τὴν θρησκείαν το μυστήριον τῆς Ἐνσαρκώσεως, ἀλλὰ τό μυστήριον τῆς κοινωνικῆς τάξεως». Καὶ διαπνεόμενος ἀπὸ τοιαύτας ἀντιλήψεις, ἐπεζήτησε

τὴν στέψιν του ἀπὸ τὸν Πάπαν, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς προσωπικῆς του φιλαυτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν παγίωσιν τοῦ ἐπαναστατικοῦ καθεστῶτος του ἢ τοὐλάχιστον τὴν χαλάρωσιν τῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον του. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ Πάπας, ἑρμηνεύων κατὰ τὸ δοκοῦν τὸ εὐαγγελικὸν «πᾶσα ἐξουσία ἐκ Κυρίου ἐστὶν» καὶ ἀποβλέπων εἰς ἀπόσπασιν πλεονεκτημάτων διὰ τὸν Καθολικισμόν, τὸν ὁποῖον ὁ Ναπολέων εἶχε πάψει νὰ ἀναγνωρίζῃ ὡς «ἐπικρατοῦσαν» θρησκείαν τῆς Γαλλίας καὶ εἶχεν ἐπιβάλει νομοθετικῶς τὴν ἐλευθερίαν πάσης λατρείας, ἔκαμε τὸ μεγάλο ταξίδι, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὑπέμεινε σειρὰν ταπεινώσεων. Ἡ λειτουργία τοῦ Φοντενεμπλὼ τοῦ ἀπέδωσε πλουσίαν συγκομιδήν...

Ἡ «ἔξοδος» ἐκείνη τοῦ Πάπα Πίου Ζ΄ δὲν ἔγινε χωρὶς ἀντιδράσεις. Ἐνῶ ἑτοιμάζετο γιὰ νὰ στέψῃ τὸν Ναπολέοντα καὶ νὰ λάβῃ εἰς ἀντάλλαγμα «περίπου ἕνα βασίλειον» ὑπὲρ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἕνας ἐκ τῶν ἀντιπάλων του, ὁ Καρδινάλιος Ἰωσὴφ εἰς τὴν Ἁγίαν Πετρούπολιν ἔγραφεν: «Εὔχομαι ἐξ ὅλης καρδίας νὰ ἀποθάνῃ καθ' ὁδόν... τοῦτ θὰ ηὐχόμην καὶ διὰ τὸν πατέρα μου, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν ἀτίμωσιν...».

(Ἂς χρησιμεύσῃ αὐτὸ τὸ μικρὸ περιστατικὸ εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι πάντα θὰ ὑπάρχουν κοντόφθαλμοι καὶ φανατικοί...).

Ἐπίσης, θὰ ἦταν ἡ ἐντελῶς πρώτη φορά, ποὺ ἕνας ἡγέτης τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐπεσκέπτετο τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἀπὸ τότε, ποὺ ὁ Πέτρος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Ρώμην, ὅπου καὶ ἐθανατώθη τὸ ἔτος 64, οὐδεὶς Πάπας ἐκινήθη ἀκολουθῶν ἀντιστρόφως τὰ βήματά του, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς τόπους ὅπου ὁ Χριστὸς ἔζησεν, ἐδίδαξεν, ἐμαρτύρησε. Καμμία εὐκαιρία — οὔτε ἡ εὕρεσις τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Ἑλένην, οὔτε ἡ κατοχύρωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς τόπου χριστιανικῆς λατρείας — δὲν ἐστάθη ἱκανὴ νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς Πάπας, οἱ ὁποῖοι καὶ εἰς τὰς Σταυροφορίας ἔστελναν ἀντιπροσώπους των... Ἐνῶ, μετέβησαν ὡς προσκυνηταὶ κατ' ἐπανάληψιν ἀρχηγοὶ ἑτέρων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅπως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἀθηναγόρας, ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ (δὶς) ὁ Πατριάρχης τῆς Μόσχας Ἀλέξιος.

Ὁ Πάπας Παῦλος εἶναι ὁ πρῶτος Ποντίφηξ ποὺ ἐπιστρέφει εἰς τὴν πηγὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, μετὰ ἀπὸ 1912 χρόνια ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. Ἀπὸ τότε ἡγήθησαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας 263 Ποντίφηκες.

Ρωμαῖοι καὶ Ἰσραηλῖται, Βυζαντινοί, Ἄραβες, Σταυροφόροι, Μαμελοῦκοι, Τοῦρκοι καὶ Βρεταννοί, αὐτοκράτορες, πατριάρχαι, ἱεράρχαι καὶ ἁπλοῖ ἄνθρωποι ἦλθαν στὴν γῆ τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἴτε σὰν κατακτηταί, εἴτε σὰν ταπεινοὶ προσκυνηταί. Ἀλλὰ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶχε ἐπισκεφθῇ τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ὁ πρῶτος Ποντίφηξ, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐπισκέπτεται, εἶναι ὁ 261ος Πάπας Παῦλος ὁ 6ος. Καὶ ὁ πρῶτος ποὺ θὰ ἀντικρύσῃ τὴν γῆ τῶν προφητῶν, τοὺς λόφους εἰς τοὺς ὁποίους ἔζησε, ἀγάπησε, ἐπολέμησε καὶ προσευχήθη ὁ Δαβὶδ

τὴν χώραν ποὺ ἐκινήθησαν ταπεινὰ ἡ Μαρία καὶ ὁ Ἰωσὴφ διὰ νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὴν Βηθλεὲμ διὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Αὐγούστου, τὴν φτωχικὴ φάτνη τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ...

«Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην· οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος· οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἐκήρυξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἄρχισε τὴν περιοδείαν του εἰς τὸν κόσμον, ἐπισκεφθεὶς ἰδίως τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ρώμην εἰς τὴν ὁποίαν εὗρηκε τὸ 64 μ. Χ. μαρτυρικὸν θάνατον.

Πρὶν ἀπὸ 1810 χρόνια εἶχε γίνει ἡ π ρ ώ τ η στὴν χριστιανικὴ ἱστορία συνάντησις ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἦταν ἡ κατὰ τὸ ἔτος 154, στὴ Ρώμη, συνάντησις τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Ἀνικήτου καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Σμύρνης Πολυκάρπου τοῦ Ἱεροῦ, τελευταίου ἐπιζῶντος μαθητοῦ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

Εἶχαν ἀναπτυχθῆ πάρα πολλαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς — κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα αἴφνης — καὶ παρὰ τὸ βαρὺ του γῆρας ὁ Πολύκαρπος δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπιχειρήση — καλοκαίρι ὅμως — τὸ μακρὺ ταξίδι. Ἡ συνάντησις τῶν δύο Ἐπισκόπων ὑπῆρξεν ἐγκάρδιος καὶ ὁ Ρώμης, εἰς ἔνδειξιν τιμῆς, «παρεχώρησε», λέγει ὁ Εἰρηναῖος, εἰς τὸν Πολύκαρπον τὴν τέλεσιν τῆς εὐχαριστίας. Κατὰ τῶν κοινῶν ἐχθρῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῶν γνωστικῶν καὶ αἱρετικῶν, οἱ δύο ἀρχηγοὶ τοὺς ὁποίους τίποτε δὲν ἐχώριζε κατὰ τὸ δόγμα, συνεζήτησαν ἐν πλήρει κατανοήσει τὰς μεταξύ των διαφοράς, καί, μεταξὺ ἄλλων, ἀπεφάσισαν νὰ ἐξακολουθοῦν Ἀνατολὴ καὶ Δύσις νὰ ἑορτάζουν κατὰ τὴν παράδοσιν της ἡ κάθε μία, τὸ Πάσχα, ἐν τῇ πίστει τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Αἱ διαφοραὶ ἐξηκολούθησαν νὰ μαστίζουν τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Τοπικὲς φιλονεικίες στὴν ἀρχή. Φιλοδοξίες περὶ τὸ πρωτεῖον, ἔπειτα. Στὴν Σύνοδο τῆς Χαλκηδόνος, τὸ 451, ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης — ἤδη ἀναγνωρισθεὶς ὡς Πάπας — ἠρνήθη νὰ καθήση στὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὸν Ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως... Θεολογικὲς διενέξεις, τέλος.

Καθὼς εἶπε τελευταῖα ὁ Πάπας, ἡ Θεολογία εἶναι μία, ἀλλὰ οἱ θεολόγοι πολλοί.

Μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν σιγά-σιγὰ ἐδημιουργήθη διάστασις ἀναγομένη στὸ διάφορον πνεῦμα, ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν.

Ἄλλες ἀντιλήψεις στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία γιὰ τὴν ἀρχέγονη κατάστασι τῶν πρωτοπλάστων, τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ τὸν τρόπο τῆς λυτρώσεως ἀπὸ αὐτό, διαφορὲς στὴ νηστεία, διαφορὲς στὴ συμπεριφορὰ τῶν κληρικῶν, μὲ πλήρη ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία στὴ Δύσι.

Ἔτσι, πέραν τοῦ ὅτι στὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οἱ Ἐπίσκοποι ἐθεωροῦντο μεταξύ των ἴσοι, μὲ ἀνωτάτην ἀρχὴν μόνον τὴν Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, ἐνῷ στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὁ Πάπας ἐθεωρεῖτο προσωπικῶς ὡς ἀνωτάτη ἀρχή, ἀκόμη καὶ ἔναντι τῶν Συνόδων, ἔχοντας τὸ προνόμιο νὰ ἀποφαίνεται «ἀπὸ καθέδρας» ἐπὶ δογματικῶν ζητημάτων «ἀλαθήτως»— ἀνεφύησαν διαφορές, ὅπως: Οἱ Δυτικοὶ πρεσβεύουν ὅτι γιὰ τὴν Θεία Μετάληψι ἀρκεῖ ὁ Ἄρτος (καὶ δίδεται σὲ «ὄστια») ὁ ὁποῖος καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἄζυμος, διότι δὲν μπορεῖ νὰ ὑφίσταται παρουσία τοῦ Κυρί-

ου σὲ ἔνζυμο ἄρτο, ἐνῷ οἱ Ἀνατολικοὶ Ὀρθόδοξοι διὰ τῆς Θείας Μεταλήψεως κοινωνοῦν καὶ τοῦ σώματος (ἄρτου) καὶ τοῦ αἵματος (οἴνου) τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Θεανθρώπου καὶ μὲ τὰ ὅσα ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιον:

«Λάβετε φάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ Σῶμα μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν». Ἐπίσης «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου τὸ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν», εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητάς του κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον καὶ τοὺς ἔδωσε τεμάχιον ἄρτου ἐμβαπτισμένου εἰς οἶνον.

Ἡ πιὸ σπουδαία δογματικὴ διαφορὰ ἀναφέρεται στὴν ἐκπόρευσι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ Ἀνατολικοὶ Ὀρθόδοξοι πιστεύουν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται «ἐκ τοῦ Πατρός», οἱ Δυτικοὶ «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» (φιλιόκβε).

Καὶ τὸ δογματικῶς «ἀλάθητον» τοῦ Πάπα προσέθεσε νέες διαφορὲς μέχρις ἐπ' ἐσχάτων. Τὸ 1951, ὁ Πάπας Πῖος ΙΒ' ὁμιλῶν «ἀπὸ καθέδρας» ἐδογμάτισεν ὅτι ἡ Παναγία ἀνελήφθη σωματικῶς ὅπως ὁ Χριστός.

Εἰς τὸ δόγμα αὐτὸ διαφωνεῖ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διότι εἰς οὐδὲν ἐκκλησιαστικὸν κείμενον ἀναφέρεται ὅτι ἡ Παναγία ἀνελήφθη εἰς τοὺς Οὐρανούς, ὅπως ὁ Χριστὸς καὶ διότι ἡ παράδοσις ὁμιλεῖ ἁπλῶς περὶ θανάτου τῆς Παναγίας καὶ μόνον.

Ἡ συσσώρευσις διαφορῶν διοικητικῶν καὶ δογματικῶν, μαζὶ μὲ εὐρύτερες ἀντιζηλίες, ὡδήγησε, κατὰ τὸ ἔτος 1054, στὸ μεγάλο Σχίσμα.

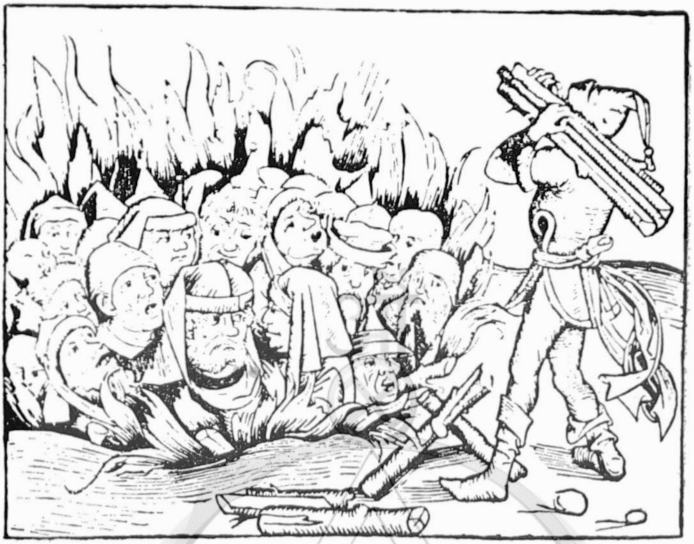
Ἡ 16η Ἰουλίου 1054 θεωρεῖται ἡ ἀποφρὰς ἡμέρα τῆς Χριστιανωσύνης.

Τόπος τοῦ μεγάλου δράματος ἡ Κωνσταντινούπολις, πρωτεύουσα τῆς ἀχανοῦς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἡ «Βασιλὶς τῶν πόλεων», με πληθυσμὸ ἄνω τοῦ ἑκατομμυρίου.

Ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος εἶναι Πατριάρχης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ἑνδεκαετίας ἤδη. Γιὸς ἀνωτάτου κρατικοῦ ὑπαλλήλου, εἶχε ἀναμιχθῆ κατὰ τὴν νεότητα του σὲ πολιτικὴ συνωμοσία. Ἀνατραπείς, ἐκάρη μοναχὸς καὶ ἀπεβη ἔνθερμος ἀσκητὴς καὶ θεολόγος, κατεχόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γίνῃ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ κατώρθωσε.

Ἔχει προηγηθῆ, κατὰ τὸ ἔτος 863, ἡ σοβαρὴ ρῆξις μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης, ἐξ ἀφορμῆς τῆς χειροτονίας τοῦ Φωτίου ὡς Πατριάρχου, ἐπὶ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Γ'.

Ὁ Φώτιος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπὸ λαϊκός, διελθὼν ἐντὸς 6 ἡμερῶν τὰ στάδια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, εἶχε σφοδρὸν ἀντίπαλον τὸν πρώην Κωνσταντινουπόλεως Ἰγνάτιον, τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Γ' τῇ προτροπῇ τοῦ Βάρδα εἶχεν ἐξορίσει, ὑποχρεώσας αὐτὸν εἰς παραίτησιν. Οἱ περὶ τὸν Ἰγνάτιον, λοιπόν, ἐκινήθησαν πρὸς ἀποκατάστασίν του καὶ ἔφθασαν στὸ σημεῖον νὰ ἀπευθυνθοῦν καὶ στὸν Πάπαν τῆς Ρώμης, ζητοῦντες τὴν παρέμβασίν του. Ἡ κίνησις αὐτὴ ἠνάγκασε τὴν σύγκλησιν μεγάλης Συνόδου στὴν Κωνσταντινούπολι, προσεκλήθη δὲ νὰ παραστῇ σ' αὐτὴν καὶ ὁ Πάπας τῆς Ρώμης, πρὸς τὸν ὁποῖον τόσον ὁ αὐτοκράτωρ, ὅσον καὶ ὁ Φώτιος ἀπέστειλαν ἐπιστολάς, ὁ πρῶτος ἐκθέτων τὰ γενόμενα καὶ ὁ δεύτερος ἀναγγέλ-

Ἰουδαῖοι καιόμενοι ζωντανοί. Ξυλογραφία τοῦ 1493 εἰς Νυρεμβέργην, την πόλιν ποὺ θὰ ἐγίνετο ἔπειτα ἀπὸ 440 ἔκτοτε χρόνια λῖκνον τῆς Χιτλερικῆς θηριωδίας

λων κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα τὴν ἐνθρόνισίν του.

Πάπας τῆς Ρώμης ἦταν τότε ὁ Νικόλαος Α΄, ἄνθρωπος φιλόδοξος καὶ ἀλαζών, ὁ ὁποῖος, ἀπαντῶν στὶς ἐπιστολὲς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Φωτίου, ἔστειλε δύο ἐπιστολές, στὴν πρώτη ἐκ τῶν ὁποίων ἀφοῦ ἀνέπτυσσε τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἔναντι τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων — καὶ συνεπῶς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Πάπα Ρώμης, ἔναντι τῶν ἄλλων ἐπισκόπων — κατέκρινεν ὡς ἀντικανονικὴ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου ἄνευ τῆς ἰδικῆς του ἀδείας. Παρὰ δὲ τὸ ὅτι συνῆλθε τὸ 861 Σύνοδος, μὲ συμμετοχὴν καὶ ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου, ὁ Πάπας ἀπεδοκίμασε τὴν ἀπόφασιν καὶ ἠξίωσε νὰ προσέλθουν ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὁ Φώτιος εἰς Ρώμην, γιὰ νὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸν ἴδιον, συνεκάλεσε δὲ τὸ 863 σύνοδον στὴ Ρώμη, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν Φώτιο καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Ἰγνάτιο

Ὑπῆρχε αὐτὸ τὸ βαρὺ παρελθόν, ὅταν ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος ἀπέστειλε ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Τρανῶν Ἰωάννην, μὲ τὴν ὁποίαν κατέκρινε τὶς καινοτομίες τῆς Δύσεως καὶ ἐξέφραζε τὴν ἐπιθυμία ὅπως ἡ ἐπιστολή του αὐτὴ γνωσθῇ καὶ σὲ ἄλλους ἐπισκόπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ σ᾿ αὐτὸν τὸν Πάπαν. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μιχαὴλ ἐξεπληρώθη, διότι συνέπεσε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ εὑρίσκεται πλησίον τοῦ Τρανῶν, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα Οὑμβέρτος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ μετέφρασε τὴν ἐπιστολήν, τὴν ἔστειλε στὸν Πάπα Λέοντα τὸν Θ΄. Αὐτὸς με τὴ σειρά του ἀπήντησε στὸν Μιχαὴλ κατηγορώντας τον ὡς ἄφρονα καὶ καλώντας τον νὰ μετανοήση. Παρὰ τὸ ἰταμὸν ὕφος

τῆς ἐπιστολῆς, ὁ πατριάρχης καθὼς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔστειλαν ἐπιστολὴν παρακαλῶντας τὸν Πάπαν νὰ στείλῃ ἀντιπροσώπους του στὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀντ᾿ αὐτοῦ, ὅμως, ὁ Πάπας ἔστειλε τὸν Οὐμβέρτον μαζὶ μὲ ἄλλους κομίζοντα ἐπιστολὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πατριάρχην, ποὺ ἔγραφε ἀπαιτῶν ὅπως τοῦ δοθῇ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ἰλλυρία, κατηγοροῦσε τὸν Κηρουλάριον ὡς ἀναθεματίσαντα ὅσους μετεχειρίζοντο ἄζυμα στὴν Θεία Εὐχαριστία καὶ ὡς οἰκειοποιούμενον τὸν τίτλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Τοῦ ἔγραφεν ἐπίσης ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἔχει καταντήσει «συνονθύλευμα αἱρετικῶν, ἕνας ἑσμὸς σχισματικῶν καὶ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ».

Ὁ Οὐμβέρτος ἔφθασε τὸ 1054 στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν αὐτοκράτορα ἢ τὸν Πατριάρχη, ὁπότε προέβη σὲ μιὰ ἄνευ προηγουμένου χειρονομία, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν ὁριστικὴ ἐπισφράγισι τοῦ Σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἦταν ἡ 16η Ἰουλίου τοῦ 1054. Στὸν μεγαλόπρεπο ναὸ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸ καύχημα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ αἰώνιο τεκμήριο τοῦ ἀκατάλυτου μεγαλείου καὶ τῆς δόξης της, ὁ πατριάρχης χοροστατοῦσε κατὰ τὴν διάρκειαν θείας λειτουργίας. Ξαφνικά, ἐνῶ οἱ χοροὶ τῶν ψαλτῶν ἀνέπεμπαν τοὺς ὕμνους πρὸς τὸν Κύριον, ἐξέσπασε τὸ δρᾶμα. Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα Οὐμβέρτος, μαζὶ μὲ ἕναν τῆς συνοδείας του τὸν Φρειδερίκο τῆς Λορραίνης, τὸν μετέπειτα πάπαν Στέφανον τὸν Θ΄, εἰσέβαλαν στὸν ναὸν καὶ χωρὶς νὰ τηρήσουν κανένα τύπον ἀνήγγειλαν στὸν Πατριάρχην ὅτι ὁ Πάπας τὸν ἀφώρισε. Ἀκολούθως, ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ Ἅγιον Βῆμα, εἰσῆλθαν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἀπέθεσαν στὴν Ἁγίαν Τράπεζαν τὸ ἀφοριστήριον ἔγγραφον (βούλαν), τοῦ Πάπα. Ἐν συνεχείᾳ, ἔκαναν μεταβολὴν καὶ ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ ναοῦ. Ἐνῶ διέβαιναν τὸ κατώφλιον ἐτίναξαν τὴν σκόνη ἀπὸ τὰ ὑποδήματά τους, ἠκούσθησαν δὲ νὰ λένε:

— Ὁ Θεὸς ἂς μᾶς βλέπῃ καὶ ἂς μᾶς κρίνῃ.

Τὸ ἀφοριστήριον τοῦ Πάπα ἦτο ὁμολογουμένως φρικτόν. Διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀπεκάλει τοὺς Ἀνατολικοὺς Ὀρθοδόξους Σιμωνιακούς, Οὐαλεντιανούς, Ἀρειανούς, Δονατιστάς, Νικολαΐτας, Πνευματομάχους, Μανιχαίους καὶ Ναζαρηνούς!

Περιττὸν νὰ λεχθῇ, ὅτι οἱ παριστάμενοι, κλῆρος καὶ λαός, ἔμειναν ἄναυδοι μπρὸς σὲ μιὰ τέτοια ἀνήκουστη ἐνέργεια γιὰ τὴν ὁποίαν τόσον ὁ Οὐμβέρτος, ὅσον καὶ ὁ Φρειδερίκος τὸ ὀλιγώτερον ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ κατηγορηθοῦν ἦταν ἔλλειψις στοιχειώδους δεξιότητος καὶ διπλωματίας. Καὶ ναὶ μὲν ὁ πατριάρχης δὲν ἐπτοήθη ἀπὸ τὸν ἀφορισμόν, οὔτε κἂν συνεκινήθη ἀπὸ τὸ συμβάν. Ἁπλῶς κατηυθύνθη πρὸς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ κρατῶν τὴν παπικὴν βούλαν τὴν ἔκαυσεν ἐνώπιον ὁλοκλήρου τοῦ ἐκκλησιάσματος. Ἀλλ᾿ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, τὸ Μέγα Σχίσμα εἶχεν ἐπέλθει ὁριστικά. Ἀπὸ τότε ἔγιναν πολλὲς προσπάθειες πρὸς ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἡ σοβαρώτερη προσπάθεια ἔγινε εἰς τὴν Φλωρεντίαν τὸ 1439, κατὰ τὴν ὁποίαν μάλιστα ὑπεγράφη καὶ ἕνα «ἑνωτικὸν σύμφωνον» μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησι-

-ῶν, τὸ ὁποῖον ὅμως οὐδέποτε ἐφηρμόσθη, καὶ ἔτσι ἡ καταβληθεῖσα προσπάθεια ἀπέβη χωρὶς κανένα οὐσιαστικὸ ἀποτέλεσμα.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Φλωρεντίας τὸ 1439, δηλαδὴ πρὶν 525 χρόνια, ἔγινε καὶ ἡ τελευταία συνάντησις τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Τότε συναντήθηκαν ὁ Πάπας Εὐγένιος ὁ 5ος καὶ ὁ Πατριάρχης Ἰωσὴφ ὁ 2ος.

Ἑπομένως, ἡ συνάντησις τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα ἦταν ἡ πρώτη, 910 χρόνια μετὰ τὸ Σχίσμα καὶ 525 χρόνια μετὰ τὸ συνέδριο τῆς Φλωρεντίας...

Ἐκτὸς τῆς σκοπιμότητος τοῦ «διαλόγου» μεταξὺ τῶν δύο Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, φαίνεται ὅτι τὸ ταξίδι τοῦ Πάπα στὴν Παλαιστίνη ἀπέβλεπε καὶ στὴν προετοιμασία τοῦ «ἐδάφους» γιὰ τὴν σχεδιαζόμενη, κατὰ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριο, ἀπόφασι τῆς Ρω-

Ὁ διχασμὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς ἕνα παραστατικὸν σχέδιον

μαιοκαθολικῆς Συνόδου περὶ «ἀποχαρακτηρισμοῦ» τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ὡς «θεοκτόνου».

Τὸ θέμα αὐτό, ὑπὸ τὸν τίτλο «Στάσις τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν Ἑβραίων», ἔχει ἐγγραφῆ ὑπ' ἀριθμ. 4 στὴν ἡμερησία διάταξι τῆς Συνόδου. Ἤδη, ὁ ἰσχυρὸς παράγων τοῦ Βατικανοῦ Καρδινάλιος Μπέα παρουσίασεν ἕνα σχέδιον ἀποφάσεως, τὸ ὁποῖον— τίποτε περισσότερον, τίποτε ὀλιγώτερον — ἀποπλύνει τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ προβαίνει εἰς «ἀποχαρακτηρισμόν» του ὡς «θεοκτόνου». Ὁ Καρδινάλιος Μπέα ἐδήλωσεν, ἐπὶ λέξει, εἰς τὴν Σύνοδον: «Μὴ λησμονῶ-

Ἡ καλουμένη ἀπὸ τοὺς Λατίνους ΒΙΑ ΝΤΟΛΟΡΟΖΑ, ἡ «Ὁδὸς τοῦ Πόνου», ἡ ἄγουσα πρὸς τὸν Γολγοθᾶν, τὸν τόπον ὅπου συνετελέσθη τὸ μυστήριον τῆς Λυτρώσεως, ἱερὸν δι' ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ἀσχέτως τοῦ γενεαλογικοῦ των δένδρου...

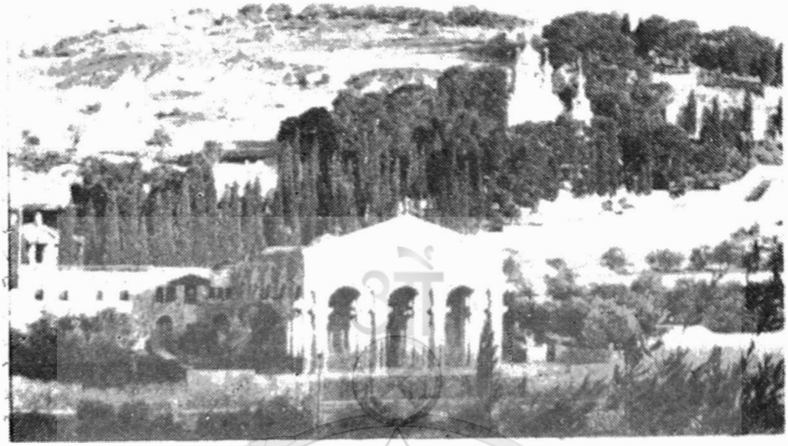
μεν, ὅτι ἡ πλειοψηφία τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ δὲν ἦτο σύμφωνος εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ Ἰησοῦ. Μόνον μία μειοψηφία, ὑποκινημένη ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, ἐκραύγαζεν «σταύρωσον!», ἐνῶ, ἐξ ἄλλου, οἱ ἱερεῖς ἐφοβοῦντο νὰ θανατώσουν τὸν Κύριον τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, διὰ ν' ἀποφύγουν ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ».

Περαιτέρω, εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῶν Καθολικῶν ἐτονίσθη, ὅτι εἶναι καιρὸς διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἱστορικῶς τὸν Ἑβραϊκὸν λαόν, ὄχι μόνον διότι θὰ εἶναι ἡ ἀποκατάστασις μιᾶς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπιβάλλεται νὰ ἐκριζωθῇ ὁ ἀντισημιτισμός, ὁ ὁποῖος ἐκαλλιεργήθη, κατὰ τὰ παλαιότερα χρόνια, ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐδημιούργησε τὰ βάθρα τῶν φοβερῶν διωγμῶν, ποὺ ἐκηλίδωσαν τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει.

Τὸ 1958, ὁ Πάπας Ἰωάννης ΚΓ' εἶχεν ἀπαλείψει ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν Ἑβραίων ὡς «ἀνόμων» καὶ «πανούργων». Τὸ 1959, διέγραψεν ὁλόκληρον τὴν προσευχήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεφέρετο ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι, ζητοῦντες τὴν θανάτωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ἔλεγαν ὅτι δέχονται νὰ βαρύνῃ τὸ αἷμα του ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν... Ὁ Παῦλος ΣΤ' ἔθεσε τὸ ὅλον ζήτημα εἰς τὴν Σύνοδο. Καὶ ἡ μετάβασίς του στὴν Παλαιστίνη, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐδημιούργησε τὴν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα γιὰ τὸν ἀσπασμὸ μὲ τὸν «ἐν Χριστῷ ἀδελφὸν» Πατριάρχην, μαρτυρεῖ ἐπαρκῶς περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Πάπα στὸ ἄμεσο μέλλον, ὡς πρὸς τὸ Ἑβραϊκὸ ζήτημα.

Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὅτι, ἐνῶ ὁ Πάπας Παῦλος ΣΤ' μετέβαινε στὴν Ἱερουσαλήμ, ἕνας προκάτοχός του, ὁ Πῖος ΙΒ', ἐτίθετο διεθνῶς ὑπὸ κατηγορίαν (μὲ τὸ θεατρικὸν ἔργον τοῦ Γερμανοῦ Ρὸλφ Χόχουτ «Ὁ Ἀντιπρόσωπος», ποὺ «ἐσάρωνε» τὶς εὐρωπαϊκὲς πόλεις, ἤδη δὲ ἔφθασε καὶ στὴν Ἀθήνα) γιὰ τὴν ἀνοχή του ἔναντι τῆς Χιτλερικῆς ἐκστρατείας ἐξολοθρεύσεως τῶν Ἑβραίων, ἀνοχὴ τόσο πιὸ πολὺ ἀδικαιολόγητη, ἀφοῦ ὁ Πῖος ΙΑ' εἶχε μὲ ποιμαντορικὴ ἐγκύκλιο καταδικάσει τὸν Χιτλερικὸ ἀντισημιτισμό, ὅταν ἦταν μονάχα θεωρία, τονίζοντας ὅτι ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἴμεθα ἀντισημῖται, διότι «πνευματικῶς εἴμεθα Σημῖται». Μὲ τὸ ταξίδι του ὁ Παῦλος ΣΤ' θὰ ἐπεβεβαίωνε τὸν σεβασμὸ τῶν Χριστιανῶν στὴν σημιτικὴ κοιτίδα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας των.

Ἐξ ἄλλου τὸ ταξίδι τοῦ Πάπα θὰ βοηθοῦσε στὴν βελτίωσι τῶν σχέσεων τοῦ Βατικανοῦ μὲ τὸ ἀραβικὸ καὶ μουσουλμανικὸ κράτος τῆς Ἰορδανίας, μὲ τὸ ὁποῖον δὲν διατηρεῖται διπλωματικὴ ἐπαφή. Ἡ Ἱερουσαλὴμ εἶναι καὶ γιὰ τοὺς μουσουλμάνους, μετὰ τὴν Μέκκα καὶ τὴν Μεδίνα, «τόπος ἱερός». Ἀποτελεῖ λοιπὸν αὐτὴ ἡ πόλις ἱερὸν τριῶν θρησκειῶν. Καὶ μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ προσπάθεια τῆς ἀνθρωπότητος νὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν πολεμικὴν κληρονομίαν καὶ ν' ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς Αὔριον τὰ ἐμπόδια εἰς τὴν κατανόησιν καὶ συνεργασίαν ὅλων τῶν λαῶν, ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, ἰδιαιτέρως βεβαρυμένη ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ τελοῦσα πάντοτε ὑπὸ κατηγορίαν θέλει νὰ προσφέρῃ τὴν συμβολήν της. Ἀναμφιβόλως, μία τέτοια προοπτικὴ εἶναι ἐξαι-

Ἄποψις τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν

ρετικὰ μακροπρόθεσμος. Διότι ἀποβλέπει πέραν τῆς ἁπλῆς συνεργασίας τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν (πού καὶ αὐτὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολη) εἰς τὴν ἀποκατάστασιν καλυτέρων σχέσεων μὲ τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἀφ' ἑνὸς καὶ μὲ τὸν Μουσουλμανισμὸν ἀφ' ἑτέρου, ἀφοῦ καὶ αἱ τρεῖς θρησκεῖαι συνδέονται μὲ τοὺς Ἁγίους Τόπους.

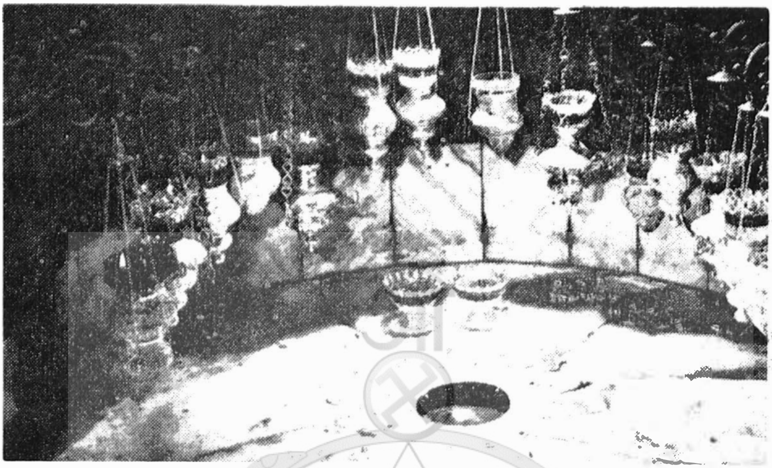
Ὥστε, τὸ πλῆρες νόημα τοῦ Παπικοῦ προσκυνήματος συλλαμβάνεται σὲ συσχετισμὸ μὲ τὸ Ἑβραϊκὸ θέμα στὴν Οἰκουμενικὴ σύνοδο, τὴν ἀνάγκη ἀποκαταστάσεως κάποιας ἐπαφῆς μὲ τὴν Ὀρθοδοξία καὶ τὸ εὐρύτερο σχέδιο τοῦ Βατικανοῦ περὶ ἐγγυήσεως τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν Παπικὴ ἐγκύκλιο τῆς 11ης Ἀπριλίου 1963 «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

Τολμηροὶ ξένοι σχολιασταὶ βλέπουν στὶς θρησκευτικὲς αὐτὲς ἐξελίξεις ἕναν ἀντίκτυπο τῶν ἐπαναστατικῶν ἐτῶν 1789, 1848 καὶ 1917.

Ἀλλά, ἂς περιορισθοῦμε στὸ προσκήνιο: Τὴν ἔπειτα ἀπὸ αἰῶνες ἀποξενώσεως καὶ μίσους συνάντησι τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου.

Δὲν ὑπῆρξε καθόλου εὔκολη, διότι ἔπρεπε νὰ ρυθμισθοῦν προηγουμένως θέματα «πρωτοκόλλου». Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ Ὀρθοδόξου πλευρᾶς δὲν ἐδόθη καμμιὰ βοήθεια πρὸς τὸν Πατριάρχη, γιὰ τὴν πρωτοβουλία του. Ἀντίθετα, ἐτηρήθη στάσις ἐχθρική.

Ὅταν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία τὴν συγκατάθεσιν διὰ τὴν συνάντησιν, παρέπεμψε ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τὸ ζήτημα εἰς τὴν Ἱεραρχίαν (ἡ ὁποία θὰ συνεκαλεῖτο μετὰ τὴν συνάντησιν...). Κατόπιν ἤρχισε νὰ ἐκδηλώνῃ ὀλισθηρὰς ἐπιφυλάξεις, χωρὶς ν' ἀποτολμᾷ οἱανδήποτε ἐπίσημον ἀπάντησιν πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ πρὸς τὸν πάπαν. Ἔπειτα ἐξαπέλυσεν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Τύπου ἀνωνύμους ἐπιθέσεις «ἱεραρχῶν», οἱ ὁποῖοι ἐχαρακτήριζαν τὴν ἐπικειμένην συνάντησιν ὡς «αἶσχος, ἀνάλογον πρὸς τὸ αἶσχος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου» (τοῦ 1439). Βραδύτερον ἀπηγό-

Χρυσᾶ καὶ ἀσημενια καντηλια καῖνε σήμερα στὴν Βηθλεεμ, μπροστὰ στο ταπεινὸ σπήλαιο ὅπου γεννήθηκε ὁ Θεανθρωπος

ρευσε, διὰ τοῦ προκαθημένου της, εἰς προσκληθέντας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου μητροπολίτας ὅπως τον συνοδεύσουν. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐξαπέλυσε «ποιμαντορικὴν ἐγκύκλιον», εἰς τὴν ὁποίαν ὡμίλει περὶ «ψευδοπροφητῶν καὶ ψευδαποστόλων» καὶ περὶ τοῦ «ἀδικαιολογήτου φόβου, ὁ ὁποῖος ἔχει καταλάβει μερικοὺς χριστιανούς μας ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν αἴγλην καὶ τὴν δῆθεν ἰσχὺν καὶ δύναμιν ἄλλης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν καὶ ἀπὸ αἰώνων, ἐκ φθόνου πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν πίστιν, πολλῶν κακῶν πρόξενος γίνεται καὶ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ ἔθνος μας».

Ὅπως ἦτο φυσικόν, ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἐνεθάρρυνε καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅλα τὰ ἀνεύθυνα στοιχεῖα. Ἐνεφανίσθη, ἔτσι, ἡ «Ἐπιτροπὴ Ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων Μοναχῶν», ἡ ὁποία διεμαρτυρήθη διὰ τὴν «ἔναρξιν, ὑπὸ ὀλεθρίας συνθήκας διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν, διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ Βατικανοῦ» καὶ ἐκάλεσε τὴν Ἑλλαδικὴν καὶ ὅλας τὰς ἄλλας Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, τὸν λαὸν καὶ τὴν κυβέρνησιν ὅπως διὰ παντὸς μέσου θέσουν τὸ ταχύτερον τέρμα εἰς τὴν δημιουργουμένην ὀλεθρίαν κατάστασιν, τὴν ἐγκυμονοῦσαν θανασίμους κινδύνους διά τε τὴν πίστιν τῶν πατέρων μας καὶ διὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς». Μητροπολῖται ἀπηύθυναν ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Πατριάρχην, καλοῦντες αὐτὸν νὰ «μὴ ἐμπήξῃ ρωμαϊκὴν μάχαιραν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἐκκλησίας». Ἡγούμενοι μονῶν ὡργάνωσαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τὴν παραμονὴν τῆς συναντήσεως «ὁλονυκτίας» (ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιτηρήσεως). «Ὀρθόδοξοι ἑνώσεις» ἐπετέθησαν γενναίως — διὰ ἀνωνύμων ἐπιστολῶν ἀφθάστου [illegible] — ἐναντίον τῶν «εἰς Ἱεροσόλυμα συναθροισθέντων καὶ πανηγυρικῶς διακηρυξάντων τὴν δῆθεν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν (σ.σ.: Πότε καὶ πῶς;)», οὐσιαστικῶς ὅμως τὸν ἐ-

ξευτελισμὸν μὲν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προκαθημένου αὐτῆς, ἔξαρσιν δὲ τῆς κοσμικῆς αἴγλης τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκάλεσαν τοὺς «φύλακας νὰ γρηγοροῦν, ὅτι ὁ διάβολος περιέρχεται ἀκαταπαύστως, ζητῶν τινα καταπίῃ».

Ἀλλά, ἡ κοινὴ γνώμη στὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία της, καθὼς καὶ τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ Τύπου, ἔμειναν μακρυὰ ἀπὸ τοὺς καλογηρισμοὺς καὶ τὴν μισαλλοδοξία. Ἔδωσαν μεγάλη δημοσιότητα στὴν ἱστορικὴ συνάντησι τῶν δύο θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐπήνεσαν τὴν χριστιανική τους πρωτοβουλία.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψί του στὴν Παλαιστίνη, ὁ Πάπας ἐπεσκέφθη ὅλους τοὺς ἱεροὺς χώρους τοῦ Χριστιανισμοῦ. Στὴν Ναζαρὲτ ἐγονυπέτησε πρὸ τῆς βασιλικῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἐπίσης [illegible] τὸν θεῖον [illegible] Ἐπ[illegible] τῶν ἄλλων:

«Ἐδῶ πλησίον εἶναι τὸ ὄρος ὅπου ἠκούσθησαν οἱ Μακαρισμοὶ ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ Κυρίου.

»Μακάριοι θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ἂν δυνηθῶμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ γοητεία τοῦ ὑλικοῦ πλούτου καὶ πιστεύσωμεν εἰς τὰ πνευματικὰ καὶ θρησκευτικὰ ἀγαθά.

»Μακάριοι θὰ γίνωμεν ἂν δυνηθῶμεν νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὸν φόβον τῶν ὅπλων με τὴν γενναιοψυχίαν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης καὶ δυνηθῶμεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ μῖσος καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδικήσεως».

Στὴν Τιβεριάδα ἐπεσκέφθη τὴν ἐκκλησία τῶν Πέντε Ἄρτων καὶ Ἰχθύων. Στὴν Καπερναοὺμ κατῆλθε τοῦ αὐτοκινήτου του καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὰς ὄχθας τῆς Τιβεριάδος, ὅπου τὸν ἐπερίμενα [illegible] ἀγωνίας.

Ἐπεσκέφθη τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, περάσας ἀπὸ τὸ ὄρος Θαβὼρ καὶ ἀπὸ τὸ ὄρος Σιών.

Στὸν Ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, στὴν Ἱερουσαλήμ, τελεῖ κατανυκτικὴ λειτουργία. Κατόπιν μετα-

Ὁ ναὸς τοῦ Παναγίου Τάφου

βαίνει στὸν Γολγοθᾶ γιὰ τὸ μεγάλο προσκύνημα...

Φθάνει στὸν ὑποβλητικὸ χῶρο καὶ προσεύχεται ὥρα πολλή, μὲ κλειστὰ μάτια, στὸν τόπο τῆς καθηλώσεως πρῶτα, καὶ ὕστερα στὸ σημεῖο ὅπου ὑψώθηκε ὁ σταυρὸς καὶ ἄφησε τὴν τελευταία πνοή του ὁ Ναζωραῖος. Τὸ σημεῖο τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ βρίσκεται ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα τῶν ὀρθοδόξων. Οἱ παριστάμενοι παρακολουθοῦν συγκινημένοι, ἐνῶ ὁ Πάπας, μὲ τὸ συμπαθητικό, λιγνὸ πρόσωπο, ἀκουμπάει τὸ μέτωπό του στὴν γῆ καὶ φιλάει πολλὲς φορὲς τὸ δάπεδο—ἐκεῖ ποὺ κατὰ τὴν παράδοσι φύτρωσαν ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ μαρτυρίου πορφυρές, θριαμβικὲς παπαροῦνες —, ἐνῶ τὰ χείλη του ψιθυρίζουν ἀδιάκοπα ἄγνωστη, μυστικὴ προσευχή. Κάποια στιγμὴ ἁπλώνει τὸ χέρι του μὲ πάθος, λαίμαργα, θὰ μποροῦσε νὰ πῇ κανείς, καὶ θέτει τὰ δάκτυλά του μέσα στὴν ὀπὴ ποὺ ἄφησε ὁ σταυρός, ἀγγίζοντας τὸν τραχὺ βράχο, τὸν χαραγμένο βαθειὰ ἀπὸ τὸν σεισμὸ τῆς μεγάλης ὥρας. «Ἦν δὲ ὡσεὶ ἕως ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου...».

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ σηκώθηκε ἀπὸ τὴν προσευχὴ εἶχε στὰ μάτια του ἕνα φῶς ποὺ δὲν ἦταν «τοῦ κόσμου τούτου». Μὲ ἀνοικτὴ ἀγκαλιὰ προχώρησε πρὸς τὸν παριστάμενο ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων Παναγιοταφοφύλακα, ἀρχιεπίσκοπο Δανιήλ, καὶ τὸν ἀγκάλιασε λέγοντας: «Εἴθε αὐτὴ ἡ ἐπίσκεψις νὰ ἀποβῇ διὰ τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου ..».

Λίγη ὥρα ἀργότερα, ὁ Πάπας, παρὰ τὴν κόπωση τοῦ ταξιδιοῦ, πραγματοποιεῖ τὴν πρώτη ἐπαφή του μὲ τὸν κόσμο τῆς ὀρθοδοξίας. Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Βενέδικτος, μορφωμένος, εὐφυής, μὲ ἄλλα λόγια ἐκλεκτὸς ἐκπρόσωπος, τὸν ἐπισκέπτεται στὴν κατοικία τοῦ ἀποστολικοῦ νουντσίου. Σὲ διάστημα μιᾶς ὥρας, ὁ Πάπας Παῦλος τὸν ἀντεπισκέπτεται στὴν θερινὴ κατοικία του, στὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, καὶ τοῦ προσφέρει χρυσὸ δισκοπότηρο, παίρνοντας ἀπὸ τὰ χέρια του τὸ δῶρο τοῦ Ὀρθοδόξου Πατριαρχείου, ἕνα εὐαγγέλιο 17ου αἰῶνος.

Τὴν ἐπομένη ἔγινε ἡ πρώτη συνάντησις τῶν δύο ἀρχηγῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ συνάντησις ἔγινε σὲ ἀτμόσφαιρα πλήρους ἰσότητος καὶ βαθειᾶς ἐγκαρδιότητος, χριστιανικῆς.

Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων Ἀθηναγόρας, ὁ ὁποῖος εἶχε μεταβῆ στὴ Ρώμη πρὸς ρύθμισιν διαφόρων ἀκανθωδῶν λεπτομερειῶν, ἀφηγήθη ὅτι συνήντησε ἕνα εὐρύτατο πνεῦμα τοῦ Πάπα.

Οἱ Ὀρθόδοξοι ἐζήτησαν, ὅπως οἱ θρόνοι τῶν δύο ἀρχηγῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὰς συναντήσεις, εἶναι ὅμοιοι, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. «Δηλαδή, εἶπαν οἱ αὐλικοὶ τοῦ Πάπα, νὰ κατεβάσουν τὸ παπικὸν ἀξίωμα, ποὺ ἐπὶ γενεὰς γενεῶν τὸ κρατήσαμε ὑψηλά, ὑψηλότερα καὶ ἀπὸ θρόνους Αὐτοκρατόρων, ἔτσι διὰ μιᾶς, εἰς ἴσον ἐπίπεδον μὲ τὸ τοῦ Πατριάρχου; Αὐτὸ δὲν γίνεται».

— Γίνεται, εἶπεν ὁ Πάπας. Πρέπει νὰ γίνῃ.

Ἄλλο πρόβλημα: Ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν Ρώμην ἐζήτησε νὰ ἀνταλλαγοῦν ἐπισκέψεις, τὴν προηγουμένην τῶν

συναντήσεων Ἀθηναγόρα καὶ Πάπα, καὶ μεταξὺ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων.

— Ὄχι, εἶπαν οἱ Καθολικοί. Αὐτὸ ἀποκλείεται τελείως. Διότι μὲ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, θὰ θεωρηθῇ ὡς συνάντησις ἀρχηγῶν, μὲ τὸν τῶν Ἱεροσολύμων δὲν εἶναι εὔκολον νὰ δικαιολογηθῇ ἡ ἀνταπόδοσις ἐπισκέψεως ὑπὸ τοῦ Ποντίφηκος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνταποδίδει ἐπισκέψεις εἰς Βασιλεῖς καὶ Προέδρους—ἀρχηγοὺς Κρατῶν.

— Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς, εἶπεν ὁ Ὀρθόδοξος ἀντιπρόσωπος, διότι αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τοῦ Πατριάρχου τῆς χώρας.

— Ὑπάρχει καὶ Καθολικὸς Πατριάρχης εἰς Ἱεροσόλυμα, εἶπαν οἱ Δυτικοί, ὁ ὁποῖος θὰ ὑποτιμηθῇ διὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πάπα εἰς τὸν Ὀρθόδοξον.

— Τὸ Ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον εἶναι τὸ ἀρχαῖον, τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ ἀναγνωριζόμενον ἀπὸ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὴν δυσκολίαν αὐτὴν ἐκινδύνευσε νὰ ματαιωθῇ ἡ συνάντησις. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ παρέμβασις τοῦ Πάπα ἔσωσε τὴν κατάστασιν:

— Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ, εἶπε.

Καὶ ἔγινε. Τοῦτο εἶναι σημαντικόν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν σκληρὰ διαμάχη, ποὺ διεξάγεται εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν φανατισμὸν μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν καί, κυρίως, Ὀρθοδόξων καὶ Λατίνων. Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Πάπα εἰς τὸν Πατριάρχην Βενέδικτον ὑπῆρξε θρίαμβος διὰ τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ Λατῖνος Πατριάρχης δὲν μπορεῖ πλέον νὰ ὁμιλῇ περὶ ἰσοτιμίας του μὲ τὸν Ὀρθόδοξον.

Ἀπὸ πλευρᾶς Ὀρθοδόξου δὲν ἔγινε καμμία ἀβαρία, παρὰ τοὺς φόβους καὶ τὰς ὁλονυκτίας μερικῶν Ἑλλήνων κληρικῶν. Βεβαίως, πρῶτος ἐπεσκέφθη ὁ Πατριάρχης τὸν Πάπαν, διότι πρῶτον ἦτο εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ρώμης καὶ δεύτερον τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλλά, οἱ ὀδυρόμενοι φανατικοὶ ἴσως ἄλλαζαν γνώμη, ἂν μόνον ἔβλεπαν ἕνα Καρδινάλιον πόσον δυστροποῦσεν ὅταν ὁ Πάπας κατῆλθε τὶς σκάλες τοῦ μεγάρου διὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Πατριάρχην εἰς τὴν ἐξώθυραν, τότε θὰ καταλάβαιναν ὅτι ὁ Πατριάρχης δὲν ἐπῆγε νὰ προσκυνήσῃ τὸν Πάπαν, ὅπως εἶπεν ὁ Ἀργολίδος, ἀλλά, ὡς ἴσος πρὸς ἴσον, νὰ δώσῃ τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Δὲν ἔμεινε ἀκίνητος ὁ Πάπας, γιὰ νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ Πατριάρχης νὰ βαδίσῃ πρὸς αὐτόν. Οὔτε ὁ καθένας των ἔκαμε «δύο βήματα» πρὸς τὸν ἄλλον. Ξεχάσθηκαν, παραμερίσθηκαν τὰ ἐθιμοτυπικά.

— Μὰ πῶς εἶναι δυνατόν, εἶπεν ὁ Πατριάρχης λίγο πρὸ τῆς συναντήσεως, νὰ εἴμαστε Χριστιανοί, ἀρχηγοὶ Ἐκκλησιῶν, καὶ νὰ ἔχουμε 500 χρόνια νὰ μιλήσουμε; Τότε τί θὰ κάνῃ ὁ ἄλλος κόσμος;

Ἡ πρώτη «Καλημέρα» τῶν δύο ἀρχηγῶν τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπῆρξε, πράγματι, συγκινητική. Ἦταν ἡ ὥρα 10 τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς 5ης Ἰανουαρίου, εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Τὸ οἴκημα, ὅπου ἔμενεν ὁ Πάπας, ἦτο φωταγωγημένον, ἐνῶ ἔπεφταν ἐπάνω του οἱ προβολεῖς τῶν συνεργείων Τηλεοράσεως καὶ ἐπικαίρων. Τὰ πρῶτα αὐτοκίνητα ἔφθασαν μὲ τὴν πατριαρχικὴν συνοδείαν. Πρῶτος ἐμπῆκεν εἰς τὴν αἴθουσαν ὁ Μη-

τροπολίτης Θυατείρων Ἀθηναγόρας καὶ ἤλεγξεν ἐὰν τὰ πάντα ἔχουν κανονικῶς, ὅπως εἶχε συμφωνηθῆ.

Σὲ λίγο οἱ Καρδινάλιοι Τισσεράν, Τσικονιάνι καὶ Τέστα ὑποδέχονται τὸν Πατριάρχην. Ὁ Πάπας στέκει εἰς τὴν πόρταν τῆς εἰσόδου καὶ περιμένει. Ὁ Πατριάρχης ἐστάθη καὶ αὐτὸς μιὰ στιγμὴ καὶ ἠτένισε τὸν Πάπαν, χωρὶς νὰ κινῆται, χωρὶς νὰ ὁμιλῆ. Καὶ οἱ δύο ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέται εἶναι συγκινημένοι. Ἔχουν ἐπίγνωσιν τῆς σημασίας τῆς στιγμῆς.

Τὸν θόρυβον, ποὺ ἐπικρατοῦσε πρὶν ἀπὸ λίγο, ἔχει διαδεχθῆ νεκρικὴ σιγή. Τότε ὁ Πάπας ἐλησμόνησε τὶς συμφωνίες καὶ τὸ πρωτόκολλον. Συνεπαρμένος ἀπὸ τὴν συγκίνησιν, μὲ δακρυσμένα μάτια, ἀντὶ νὰ περιμένη, κατεβαίνει γρήγορα τὶς σκάλες καὶ πέφτει εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ Πατριάρχου.

Τὴν κατὰ παράδοσιν παπικὴν ὑπεροψίαν ἀντικατέστησεν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἡ χριστιανικὴ ἔκφρασις τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἰσότητος.

Ὁ Πάπας προσεφώνησεν ὡς ἑξῆς τὸν Πατριάρχη:

«Μεγάλη εἶναι ἡ συγκίνησίς μας καὶ βαθυτάτη ἡ χαρὰ κατὰ τὴν πραγματικῶς ἱστορικὴν αὐτὴν ὥραν, ὅταν κατόπιν αἰώνων σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως συναντῶνται ἐκ νέου, ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ὑψηλοτέρων ἐκπροσώπων των...

»Ὡς προσκυνηταὶ ἐκ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ συναντηθοῦμε καὶ νὰ ἑνώσουμε τὰς προσευχὰς ἡμῶν...

»Ἐπεζητήσαμε τὴν συνάντησιν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου ἡμῶν Ἰωάννου 23ου...

Κρατημένοι ἀπὸ τὸ χέρι ἀδελφικὰ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν

»Ἡ ὁδὸς ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἕνωσιν πιθανῶς θὰ εἶναι μακρὰ καὶ πλήρης ἐμποδίων...

»Αἱ διαφοραὶ πρέπει νὰ ἐξετασθοῦν εἰς τὸν κατάλληλον χρόνον καὶ τόπον...

»Σύμβολον καὶ παράδειγμα τῆς ἀδελφικῆς εὐσπλαγχνίας ὀφείλει νὰ εἶναι τὸ φιλὶ τῆς εἰρήνης, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἐπέτρεψεν εἰς ἡμᾶς νὰ ἀνταλλάξωμεν εἰς τὸν Ἅ-

γιον τοῦτον Τόπον, καὶ ἡ προσευχὴ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξε καὶ τὴν ὁποίαν συντόμως θὰ ἀπαγγείλωμεν».

Ὁ Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ἀπάντησε μὲ ἐμπνευσμένο λόγο: «Ἡ παρουσία μας —εἶπε μεταξὺ ἄλλων— εἰς τον τόπον τον ὁποῖον ἤγγισαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου καὶ ἠκούσθη ἡ προσευχὴ τῆς ἀγωνίας του, δημιουργεῖ τὴν ἐλπίδα ὅτι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ θὰ δυνηθοῦν νὰ κοινωνήσουν κάποτε ἀπὸ τὸ ἴδιον ποτήριον».

Ὁ Πάπας τῆς Ρώμης ἀπαντῶν, ἀπεδέχθη τὴν εὐχὴ τοῦ Πατριάρχου καὶ πρόσθεσε ὅτι ὡς συμβολικὴ πρᾶξη ἐπιβεβαιώσεως τοῦ χαρίζει ἅγιο δισκοπότηρο. Πράγματι, ἐδώρησε στον παναγιώτατο χρυσὸ ποτήριο, στολισμένο μὲ πολύτιμους λίθους, φέρον λατινιστὶ τὴν ἐπιγραφή: «Τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου».

Ἐπηκολούθησε δεκαπεντάλεπτος ἰδιαιτέρα συνομιλία τῶν δύο ἀρχηγῶν καὶ κατόπιν, ὅλοι μαζί, ἀντιπρόσωποι τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ προϊστάμενοι, εἶπαν τὸ «Πάτερ ἡμῶν» σὲ δύο γλῶσσες, λατινικὰ καὶ ἑλληνικά.

Αὐτό, ἀπετέλεσε τό... σκάνδαλον! Ὁ παρακολουθήσας μακρόθεν, διὰ λογαριασμὸν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, τὰς κινήσεις καὶ ἐνεργείας τοῦ Πατριάρχου (!) νομικὸς σύμβουλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δικηγόρος κ. Παναγιωτάκος (ἐκδότης τοῦ «Ἀρχείου Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου») διεπίστωσε «δογματικὸν σφάλμα».

«Συνεπροσευχήθησαν! Εἶναι πρωτάκουστον!».

Ἐθεωρήθη, δηλαδή, βάσει παλαιῶν «κανόνων», ὡς μεγάλη ἁμαρτία, διότι Καθολικοὶ καὶ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, τέκνα τοῦ αὐτοῦ Πατρός, εἶπαν μαζὶ τὴν προσευχήν...

Τὴν ἑπομένην, Δευτέρα 6 Ἰανουαρίου, ἔγινε ἡ ἀνταπόδοσις τῆς ἐπισκέψεως ἀπὸ τὸν Πάπα στὸν Πατριάρχη, στὸ σπίτι τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Βενεδίκτου.

Ἡ δευτέρα αὐτὴ συνάντησις ὑπῆρξε περισσότερο θερμή. Εἶχε ὁρισθῆ γιὰ τὰς 10 τὸ πρωΐ. Ὁ Πάπας πῆγε πέντε λεπτὰ ἐνωρίτερον καὶ ὁ Πατριάρχης, τηρῶν τὴν συμφωνίαν, βγῆκε στὴν πόρτα, ἀκριβῶς στὶς 10, γιὰ νὰ ὑποδεχθῆ τὸν Ποντίφηκα.

Ὅσοι ξέρουν τὴν ἱστορία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ γνωρίζουν πόσον ὑψηλὰ ἔχουν τοποθετήσει ὁ θοῦλος κ' ἡ ἱστορία τοῦ Παπισμοῦ τὸν ἀρχηγο τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀντιλαμβάνονται τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος. Ὁ Πάπας, δηλαδή, ὁ ἀθέατος, ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ἀρνούμενος συνάντησιν μὲ Αὐτοκράτορας καὶ Βασιλεῖς, νὰ στέκη στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ ἔμενεν ὁ Πατριάρχης, νὰ περιμένη συνωθούμενος καὶ συνθλιβόμενος μεταξὺ δημοσιογράφων, φωτορεπόρτερ καὶ τοῦ Κοινοῦ, ποὺ ἦλθε νὰ τὸν ἰδῆ ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ τοῦ φιλήση τὸ χέρι. Θὰ ἄξιζε τὸν κόπο νὰ ἔβλεπε τὴν εἰκόνα ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος, ποὺ ἐλογόπαιξε, ὅτι «ὁ Πάπας πῆγε νὰ προσκυνήση τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Πατριάρχης τὸν Πάπαν».

Μετὰ τὴν δεκάλεπτη κατ' ἰδίαν συνομιλίαν τῶν δύο ἀρχηγῶν, ἄνοιξε σὲ ὅλους ἡ αἴθουσα ὑποδοχῆς, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸ τυπικὸ μέρος τῆς συναντήσεως.

Ὁ Πατριάρχης, διεκτραγωδῶν τὴν ἐπικρατοῦσαν ἕως τώρα κατάστασιν, ἀνέφερεν· «ἡ Χριστιανικὴ ἀνθρωπότης ἀπὸ αἰώνων ζῆ τὴν νύκτα τῆς διαιρέσεως· οἱ ὀ-

φθαλμοὶ αὐτῆς ἐβαρύνθησαν ἀτενίζοντες πρὸς τὸ σκότος». Καὶ προσέθεσε μὲ συγκίνησιν: «Ἀνακτησάμενοι ἀλλήλους συναντῶμεν ὁμοῦ τὸν Κύριον. Ἄς συνεχίσωμεν λοιπὸν τὴν προκειμένην ἱερὰν πορείαν, ἐκεῖνος δὲ ἐγγίσας θὰ συμπορευθῇ μὲ ἡμᾶς, ὅπως ἄλλοτε μὲ τοὺς εἰς Ἐμμαοὺς πορευομένους δύο μαθητάς, δεικνύων τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ βαδίσωμεν, καὶ κινῶν ταχεῖς τοὺς πόδας ἡμῶν πρὸς τὸ ποθητὸν τέρμα».

Ὁ δὲ Πάπας ἀπήντησεν: «Οἱ δύο δρόμοι συγκλίνουν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐν τέλει φθάνουν εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Εὐαγγελίου. Δὲν εἶναι λοιπὸν εὐτυχὴς οἰωνός, ὅτι ἡ σημερινὴ συνάντησις πραγματοποιεῖται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὅπου ὁ Χριστὸς ἵδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν του καὶ ἔχυσε δι' αὐτὴν τὸ αἷμα του; Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι μία εὔγλωττος ἔκφρασις τῆς καλῆς θελήσεως, ἡ ὁποία δόξα τῷ Θεῷ ἐμπνέει ἀφθονώτερον ἑκάστοτε ὅλους τοὺς ἀξίους τοῦ ὀνόματος Χριστιανούς· τῆς θελήσεως δηλαδὴ νὰ ἐργασθῶμεν πρὸς ὑπερκέρασιν τῆς διασπάσεως καὶ κατάρριψιν τοῦ φράγματος· τῆς θελήσεως νὰ ἀκολουθήσωμεν ὁριστικῶς τὸν δρόμον τὸν ὁδηγοῦντα εἰς τὴν συνδιαλλαγήν. Πρέπει νὰ ἀρχίσῃ τώρα ἡ ἀδελφικὴ ἐκείνη ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι μοναδικὴ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν νέων ὁδῶν αὐτοεκδηλώσεως. Τὸ σύμβολον καὶ τὸ παράδειγμα τοιαύτης ἀγάπης πρέπει νὰ εἶναι τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης, τὸ ὁποῖον ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπέτρεψε νὰ ἀνταλλάξωμεν εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν καὶ ἡ προσευχὴ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἀναπέμψωμεν ὁμοῦ μετ' ὀλίγον».

Καὶ ὁ Πάπας κατέληξεν:

«Εἴθε αἱ δύο Ἐκκλησίαι ν' ἀποτελέσουν δύο παραλλήλους στήλας, ποὺ θὰ ὑψοῦνται στὸν Οὐρανὸν καὶ ἐκεῖ διὰ μιᾶς ἁψῖδος θὰ ἑνοῦνται. Ἡ ἁψὶς αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εἰρήνη».

Ἡ παρομοίωσις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν μὲ «παραλλήλους» στήλας καθησύχασε τοὺς πρὸς στιγμὴν ταραχθέντας ἀπὸ ἄλλην φράσι τοῦ Πάπα περὶ ἐπανόδου τῶν «κεχωρισμένων ἀδελφῶν» εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ ἔννοια τῆς φράσεως αὐτῆς ἦτο, ὅτι μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος (ὄχι τῆς ἑ ν ώ σ ε ω ς) τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐπάνοδος ὅ λ ω ν εἰς τὴν «μίαν, ἁγίαν καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν», ὄχι τὴν Ρωμαιοκαθολικήν, ἀλλὰ τὴν πανανθρώπινη. Ὑπῆρξε σαφέστατος εἰς τὸ ὅτι Ἀνατολὴ καὶ Δύσις, μὲ τὴν Ἐκκλησίαν των ἡ κάθε μία, θ' ἀποτελέσουν «παραλλήλους» στήλας πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ὥστε, τὸ νόημα τῆς συναντήσεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν δύναται νὰ συνοψισθῇ ὡς ἑξῆς: Αἱ δύο Ἐκκλησίαι, κεχωρισμέναι ἀπὸ ἐννέα αἰώνων, ἀπεφάσισαν νὰ διαλύσουν τὸν πάγον καὶ νὰ ἀρχίσουν δι' ἐπαφῶν μίαν ἤρεμον καὶ μακρᾶς πνοῆς ἐξέτασιν τῶν διαφορῶν των, διότι τὸ πρόβλημα τῆς ἑνότητος τοῦ χριστιανισμοῦ συνδέεται ἀπολύτως πρὸς τὴν τύχην τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὸν κόσμον, ὅπου ἀντιπροσωπεύει ὀλιγώτερον τῶν 30 τοῖς ἑκατὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς.

Πράγματι, οἱ Χριστιανοί, ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ἐκ τριῶν δισεκατομμυρίων σήμερον, μόλις φθάνουν τὰ 900 ἑκατομμύρια, δηλαδὴ ὀλιγώτερα τοῦ ἑνὸς τρίτου. Οἱ ὑπόλοιποι εἶναι ταο-

ἰσταί—χαμφουκισταί, μωαμεθανοί, ἰνδουισταί, βουδδισταί, ὀπαδοὶ διαφόρων πρωτογόνων θρησκειῶν ἢ ἄνευ θρησκείας. Οἱ χριστιανοὶ ἔχουν —ἀπὸ στατιστικῆς ἀπόψεως — τὸ πλεονέκτημα ὅτι ὁμοῦ λαμβανόμενοι (καθολικοί, ὀρθόδοξοι καὶ διαμαρτυρόμενοι) ἀπαρτίζουν τὴν μεγαλυτέραν θρησκευτικὴν κοινωνίαν καὶ ὅτι ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἀναμφισβητήτως περισσότερον προηγμένον τμῆμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἡ διαίρεσίς των ὅμως εἰς τρία —βασικῶς— δόγματα ἀποτελεῖ παλαιὸν μειονέκτημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ δεκαετηρίδων προσετέθη καὶ ἕν ἄλλο: Τὸ ὅτι ἀρκεταὶ χριστιανικαὶ κοινότητες (ὀρθόδοξοι, κυρίως, καὶ καθολικαί) τελοῦν «ἐν αἰχμαλωσίᾳ», διότι διαβιοῦν ὑπὸ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ καθεστῶτα διακείμενα ἐχθρικῶς πρὸς πᾶσαν θρησκείαν καὶ ἐπιδιώκοντα τὴν καθυπόταξιν τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν κρατικῶν σκοπῶν.

Εἰδικώτερον ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀπὸ ἀπόψεως ὄγκου πιστῶν ἔρχεται τρίτη κατὰ σειρὰν μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν (150 ἑκατομμύρια, ἔναντι 550 καθολικῶν καὶ 250 διαμαρτυρομένων), παρουσιάζει καὶ ἔντονον διοικητικὸν πολυτεμαχισμόν, ἀνάλογον πρὸς τὸν πολυτεμαχισμὸν τῶν διαμαρτυρομένων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μονολιθικότητα τῆς Δυτικῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (τέσσαρα Πατριαρχεῖα, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὀκτὼ Πατριαρχικαὶ καὶ Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι καὶ ἄλλαι αὐτόνομοι Ἐκκλησίαι).

Ὁ Πατριάρχης προσέφερε στὸν Πάπαν ἐγκόλπιον χρυσοῦν, τὸ διακριτικὸν σύμβολον τῶν Ὀρθοδόξων ἀρχιερέων. Ὁ Πάπας δὲν τὸ ἐκράτησε στὸ κουτί. Ἔβγαλε τὸ πετραχῆλι του καὶ τὸ ἐφόρεσε, δείχνοντας ἔτσι, γιὰ μιὰ ἀκόμη φοράν, ὅτι δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν οἱ αὐστηροὶ τύποι. Δὲν ἐδίστασε νὰ φορέσῃ, δηλαδή, τὸ σύμβολον τοῦ Ὀρθοδόξου ἱεράρχου, ποὺ φέρουν οἱ Καθολικοί.

Ἐν συνεχείᾳ ἔγινεν ἡ κατὰ στίχον ἀνάγνωσις τοῦ 17ου κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου ἀπὸ τοὺς δύο ποιμένας τῶν Ἐκκλησιῶν, ἤτοι τῆς προσευχῆς ἐ ν ό τ η τ ο ς, ποὺ ἀφῆκε ὁ Χριστὸς λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ Σταύρωσι:

«Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανὸν εἶπε· πάτερ ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε, καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δὲ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γιγνώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας ἐν τῷ κόσμῳ, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθώς, σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλες...».

Κατόπιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης προπέμπει τὸν Πάπα τῆς Ρώμης ὥς τὴν ἐξώθυραν καὶ ὕστερα, μένει γιὰ λίγα λεπτὰ συγκινημένος στὸν κῆπο ἐκεῖνον τὸν τόσο κοντινὸ στὸν τόπο τῆς ἀνα-

Ὁ Πατριάρχης φορει στὸν Πάπα τὸ δωρηθὲν εἰς αυτὸν χρυσοῦν ἐγκόλπιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας

λήψεως, τόσο φωτεινό, ἐκεῖνο τὸ πρωινό. Οἱ δημοσιογράφοι τὸν περικυκλώνουν.

— Ἡ θεολογία τί λέει γιὰ τὴν ἑνότητα;

— Ἡ θεολογία εἶναι μία, οἱ θεολόγοι εἶναι πολλοί.

— Καὶ τὰ δόγματα;

— Τὰ δόγματα πρέπει ἡ κάθε Ἐκκλησία νὰ τὰ βάλῃ μὲ σεβασμὸ στὸ σκευοφυλάκιό της καὶ νὰ ἐκδώσωμε ἀπὸ κοινοῦ τὸ νόμισμα τῆς ἀγάπης.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συναντήσεως, ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Βενέδικτος ἐδήλωσε:

«Εἶναι ἐπαινετὴ ἡ προσπάθεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ θεωρῶ τὴν συνάντησιν ὡς μέγα ἐπίτευγμα τοῦ ἰδίου διὰ τὴν προβολὴν καὶ τὸν θρίαμβον τῆς Ὀρθοδοξίας.

»Ὅλων ἡ προσπάθεια πρέπει νὰ κατατείνῃ εἰς τὴν δόξαν τῆς Ὀρθοδοξίας.

»Πιστεύω, ὅτι ἡ προσπάθεια διὰ τὴν προσέγγισιν συνεργασίαν ἢ καὶ ἑνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ ἀποδώσῃ, μόνον ὅταν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν δὲν ἔχουν ὑστεροβουλίας, ἀλλὰ καθήσουν εἰς μίαν στρογγύλην τράπεζαν καὶ ἐκεῖ μὲ φόβον Θεοῦ καὶ ἐν γνώσει τῆς εὐθύνης των, ἀνοίξουν πραγματικὰ τὴν καρδίαν των.

»Αἱ συνεργασίαι καὶ ἐπαφαὶ θεωροῦνται δι' ἐμὲ ἀπαραίτητοι. Εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας καί, ὅποιος δὲν κατανοεῖ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, εὑρίσκεται μακρὰν τῆς πραγματικότητος».

Ἐξ ἄλλου, ὁ διελθὼν ἐξ Ἀ-

θηνῶν Μητροπολίτης Θυατείρων καὶ Ἀγγλίας Ἀθηναγόρας παρεχώρησε συνέντευξιν πρὸς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀπήντησεν εἰς τὰς ἀκολούθους ἐρωτήσεις:

ΕΡΩΤΗΣΙΣ: Ποία εἶναι Σεβασμιώτατε ἡ προσωπική σας γνώμη διὰ τὸν Πάπαν καὶ τὰς προθέσεις του, ὡς πρὸς τὸ θέμα προσεγγίσεως Ὀρθοδόξου καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας, κατόπιν τῶν ἐπανειλημμένων ἐπαφῶν ποὺ εἴχατε μὲ τὸν Ἅγιον Πατέρα;

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ: Ὁ Πάπας μοῦ ἔκαμε μεγίστην ἐντύπωσιν. Ἀντελήφθην ὅτι πρόκειται περὶ ἐξεχούσης μορφῆς, ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικῆς ἀξίας. Εἶναι ἄνθρωπος ταπεινόφρων καὶ πλήρως ἐνημερωμένος ἐπὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς συνεχίσεως τοῦ διαλόγου μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἐπίσης ἔχει γνῶσιν τῶν θεμάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Προσέτι δὲ εἶναι καὶ εὐσεβέστατος χριστιανός.

ΕΡ.: Νομίζετε ὅτι θὰ προκύψῃ γενικώτερον καλὸν διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν, κατόπιν τῶν ἐπαφῶν ποὺ ἔγιναν καὶ θὰ γίνουν ἐν συνεχείᾳ μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν;

ΑΠ.: Πιστεύω ὅτι θὰ προκύψῃ καλὸν ἀπὸ τὰς συναντήσεις αὐτὰς καὶ μάλιστα διότι ἀρχίζει περαιτέρω φιλία καὶ βαθυτέρα γνωριμία τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε ἠγνόουν ἀλλήλας. Ὡς πρὸς αὐτό, ἔχομεν παράδειγμα τὰς σχέσεις Ὀρθοδόξου καὶ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐξῆρεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ράμσεϋ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ὄχι μόνον ὡς φίλην πρὸς τὴν Ἀγγλικανικήν, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁδηγητικὴν δύναμιν εἰς τὴν πορείαν τῆς χριστιανικῆς ἑνοποιήσεως.

ΕΡ.: Ὑπάρχει, Σεβασμιώτατε, τὸ ἐνδεχόμενον βλάβης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Καθολικήν, λόγῳ τῆς ἀρτίας στελεχώσεως τῆς τελευταίας καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου μορφώσεως τῶν ἐκπροσώπων της;

ΑΠ.: Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος οὐδεὶς εἰς βάρος τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ ἐπαφὴ θὰ εἶναι θεολογική, δι᾽ ἐπιτροπῶν, ποὺ θὰ ἀποτελεσθοῦν ἀπὸ κορυφαίους θεολόγους τῆς Ὀρθοδοξίας, καλῶς ἐνημερωμένους καὶ γλωσσομαθεῖς, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθοῦν ἀμέσως, καὶ πλήρως, πᾶν τὸ μέλλον νὰ λεχθῇ κατὰ τὰς συναντήσεις αἱ ὁποῖαι θὰ πραγματοποιηθοῦν. Τὸ αὐτό, βεβαίως, θὰ κάμῃ καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, διὰ τὰς ἰδικάς της ἐπιτροπάς.

Ἤδη εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παρεσκευάσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιτροπῶν τὰ θέματα τοῦ διαλόγου. Ἂν δὲ πραγματοποιηθῇ, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἡ σύστασις μιᾶς μονίμου Πανορθοδόξου Συνάξεως εἰς τὴν Ρόδον, θὰ διευκολυνθῇ μεγάλως ἡ συνεργασία διὰ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς ἑνότητος. Εἰς τὴν Ρόδον, πάντως, θὰ συνέλθῃ ἐντὸς τοῦ 1964 Πανορθόδοξος Προσύνοδος, τῆς ὁποίας δὲν ἀποκλείεται νὰ προεδρεύσῃ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Διὰ τῶν προεργασιῶν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνισχύσουν τὰς συνεπείας τῆς συναντήσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἐλπίζεται νὰ ἐπικρατήσῃ τελικῶς τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἑνότητος καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐκφρασθεῖσα εὐχὴ διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ θείαν μετάληψιν ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐπίσης ἔδωσε συνέντευξιν ὁ

διελθὼν ἐξ Ἀθηνῶν Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Ἰάκωβος.

Ἠρωτήθη:

«Ἔχετε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ πρόσφατος συνάντησις Πάπα — Πατριάρχου ἀποτελεῖ τὸ κοσμοϊστορικὸν γεγονός, ποὺ θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν χριστιανῶν;».

Καὶ ἀπήντησε:

«Δὲν εὑρίσκομαι ἁπλῶς ὑπὸ τὴν ἐντύπωσιν, ἀλλὰ διακατέχομαι ἀπὸ ἕνα ἰσχυρότατον αἴσθημα, ὅτι ἡ συνάντησις τῶν δύο ἡγετῶν: τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ἀποτελεῖ ἔκφρασιν τοῦ Θείου θελήματος καὶ τῆς Θείας ἐπιταγῆς. Ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος τὴν γράφει. Ἐκεῖνος ὥρισε τὴν συνάντησιν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐκεῖ, ὅπου ἐνηνθρώπησεν ὁ Ἴδιος διὰ τὴν ἀποκατάλλαγὴν τοῦ κόσμου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Δημιουργόν του. Ἡ κοσμοϊστορικὴ αὐτὴ συνάντησις θὰ ἀκολουθηθῇ, ἐὰν εἶναι θέλημα Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας ὅπου καὶ ὁπότε Ἐκεῖνος ὁρίσῃ. Διότι Ἐκεῖνος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, προσηυχήθη ὑπὲρ πάντων ἄλλων ὅπως οἱ μαθηταί του μείνωσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ του καὶ ὦσιν ἕν».

Καὶ προσέθεσεν:

«Ἡ μισαλλοδοξία οὐδέποτε ἀπετέλεσε χριστιανικὴν ἀρετήν. Αἱ δυσκολίαι, δογματικαί, ψυχολογικαί, ἱστορικαί, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετασθοῦν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, μὲ φόβον Θεοῦ καὶ μὲ ἀγάπην εἰλικρινῆ καὶ ἀληθῆ.

»Πιστεύω ἀπολύτως ὅτι ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ὡρισμένως θὰ ἔχῃ ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς διεθνοῦς καταστάσεως, ἡ ὁποία ἐμφανίζει ἐξαιρετικὴν εὐαισθησίαν εἰς τὰ ζητήματα δικαιοσύνης, ἠθικῆς τάξεως καὶ εἰρήνης. Ἡ ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν θὰ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς νέας ἡμέρας, τοῦ ἀνεσπέρου φωτός, τὸ ὁποῖον θὰ λούσῃ μέσα εἰς τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας ὅλον τὸν κόσμον».

Ἐπίσης, ὁ κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Παναγ. Χρήστου, παρακολουθήσας τὴν ἱστορικὴν συνάντησιν μαζὺ μὲ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Κονιδάρην, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ συνάντησις προέβαλε διεθνῶς τὸ Ὀρθόδοξον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος «ἡ ἀνθρωπότης ἐγνώρισεν εἰς τὴν Ἁγίαν Γῆν ἕνα Πάπαν διάφορον ἀπὸ ὅ,τι τὸν ἐφαντάζετο καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἡ ἱστορία τὸν παρουσίαζεν. Ἐγνώρισεν ἕνα Πάπα πλήρη πνευματικότητος καὶ ταπεινότητος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδίσταζε νὰ ἐκδηλώνῃ τὰ συναισθήματα ἀγάπης, ἐναγκαλιζόμενος τὸν Πατριάρχην, δακρύων ἐκ συγκινήσεως, ἐπισκεπτόμενος διὰ πρώτην φορὰν ἡγέτας ἄλλων ἐκκλησιῶν.

Μολαταῦτα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐκράτησε ἐξακολουθητικῶς ἀρνητικὴ στάσι. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀπηυθύνθη πρὸς τὶς ξένες Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες (τῶν Σλαβικῶν χωρῶν) κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος ἐπεκρίθη ὡς ἐπιζήμιος καὶ ἐθνικῶς ἀκόμη. Κατὰ συνεδρίασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος καθηγητὴς κ. Ἀλιβιζᾶτος προσπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Συνοδικούς, ὅτι ἡ Ὀρθοδοξία δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ τίποτε ἀπὸ τὸν διάλογον, οὔτε καὶ κινδυνεύει μὲ τὰς ἐπαφὰς μετὰ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. «Διὰ τοῦ διαλόγου, προσέθεσε, θὰ διαπιστώσωμεν τὰς προϋποθέσεις καὶ

τὰς διαφορὰς. Ἔχει καὶ ἡ Ὀρθοδοξία κληρικοὺς καὶ λαικοὺς ἐπιστήμονας, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν να συζητησουν με τους Καθολικους. Ἡ ἄρνησις εἶναι ἐκδήλωσις ἀδυναμίας καὶ φόβου καὶ ρεζιλευόμεθα διεθνῶς».

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπήντησε στερεοτύπως, ὅτι κινδυνεύει ἡ Ὀρθοδοξία. Ὁ κ. Ἀλιβιζᾶτος ἐξενευρίσθη καὶ παρετήρησε: «Εἶναι ἀδύνατον να συνεννοηθῇ κανεὶς μαζί σας. Δι' αὐτὸ σᾶς ἐξέφυγεν ἡ ὑπόθεσις καὶ ἐπῆγεν εἰς τα περιθώρια καὶ τους ἀνευθύνους».

Ἡ στάσις τῆς Ἑλληνικῆς θρησκευτικῆς ἡγεσίας κατεκρίθη γενικὰ ἀπὸ ὅλον τον Τύπον. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περικοπὴ ἄρθρου τοῦ κομμουνιστοῦ δημοσιογράφου κ. Θεοφ. Παπακωνσταντίνου:

«Ἡ Ἐκκλησια τῆς Ελλαδος, μὲ τὴν ἀπὸ ἐτῶν στάσιν της ἔναντι τῶν μεγαλων προβλημάτων ἀποδεικνύεται ἡ πλέον ἀντιδραστικὴ και τυφλώττουσα Ἐκκλησία τῆς Ὀρθοδοξίας. Φοβεῖται τὴν παραμικραν ανανέωσιν. Τρέμει τὸν διάλογον. Δεν ἐπιθυμεῖ τὴν ἐξυγίανσιν. Εἶναι ἀνικανος νὰ συλλάβη τὸ πνεῦμα τῶν καιρῶν, ἐνῶ ἐπιδεικνυει εξαιρετικὰς ἱκανότητας εἰς την προασπισιν ὑλικῶν συμφερόντων. Δεν κατώρθωσε ν' ἀντιληφθῆ την ηθικην σημασιαν τῶν χειρισμῶν τοῦ οικουμενικοῦ πατριαρχου (ὁ ὁποῖος αφηρεσε τὴν πρωτοβουλίαν ἀπο τὴν Ἐκκλησιαν τῆς Ρωσίας, που διὰ τῆς κρυφῆς της ἀσκεῖ συντονισμένην πρὸς τα κρατικὰ συμφεροντα τοῦ κομμουνισμοῦ πολιτικην). Καὶ αντιμετωπισεν ἕνα μέγα θεμα με καλογηοικον πεῖσμα καὶ στειρον ἀρνητισμον, εὑρεθεῖσα εἰς απολυτον αντιθεσιν πρὸς τὴν συντριπτικην πλειονοτητα τοῦ χριστεπωνυμου πληρώματος».

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΘΣΗΜΑΝΗ: Κύριε, δῶστε μας τὴν εἰρήνη!

Τὰ ὁλοκαυτώματα στὸ νότιο Βιετνὰμ καὶ ὁ Βουδδισμὸς

Βιετνὰμ

Νγκρὸ Ντὶν Ντιέμ — Ντιγκ Νού — Μαντὰμ Νού — Πρωθυπουργὸς Θὸ

ΕΝΑΣ ἀκόμη Βουδδιστὴς ἐθυσίασε τὴ ζωή του, τὴν Κυριακὴ 11 Ἰανουαρίου, βρέχοντας τὰ ράσα του μὲ βενζίνη καὶ βάζοντας φωτιὰ σὲ μιὰ πλατεῖα τῆς Σαϊγκόν. Ἦταν ὁ εἰκοσαετὴς μοναχὸς-αἰδεσιμώτατος Θὶκ Γκιὰγκ Νγκουγιέν. Σ' ἕνα σημείωμα ποὺ ἄφησε, ἐξηγοῦσε ὅτι ἡ θυσία του γίνεται «εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης» γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ βουδδιστικοῦ κινήματος καὶ εἰς ἐκπλήρωσιν υποσχέσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀγῶνος τῶν βουδδιστῶν ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος τοῦ προέδρου Ντιέμ.

Τὸ καθεστὼς αὐτὸ εἶχεν ἐγκατασταθῆ τὸ 1954, ἀπὸ τὴν Γαλλία, ὅταν ἡ διάσκεψις τῆς Γενεύης κατεδίκασε τὸ Βιετνὰμ εἰς διχοτόμησιν καὶ τὸ βόρειον τμῆμα παρέμεινε υπὸ κομμουνιστικὸν ἔλεγχον, ἐνῶ τὸ νότιον ἦταν ἀντικομμουνιστικοκρατούμενον. Ὁ παλαιὸς ἐθνικιστὴς μαχητὴς Νγκὸ Ντὶν Ντιέμ κατόπιν ἐπιτακτικῆς προσκλήσεως, ἐγκατέλειψε τὸ Ρωμαιοκαθολικὸ μοναστήρι ὅπου εἶχε ἀποσυρθῆ καὶ ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργία τοῦ νοτίου Βιετνὰμ, σκοπεύοντας να ἐφαρμόση κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις πρὸς θετικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινδύνου. Ἀλλά, πολὺ σύντομα ἐγκατέλειψε τὸ δημοκρατικὸ πρόγραμμα καὶ ἐγκατέστησε ἕνα στυγνὸ ἀστυνομικὸ κράτος, στὸ ὁποῖον ἡ γυναικαδέλφη του Μαντὰμ Νοὺ προσέδωσεν ἕνα γελοῖο πουριτανισμό: Ἀπαγόρευσις διαζυγίων, ἀπαγόρευσις τοῦ χοροῦ ἀπαγόρευσις καπνίσματος εἰς τοὺς κάτω τῶν 18 ἐτῶν, ἀπαγόρευσις τῶν ποτῶν εἰς τοὺς κάτω τῶν 21 ἐτῶν... Προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόση μεταρρυθμίσεις στὴν ἀγροτικὴ ἰδιοκτησια, ἀλλὰ παράλληλα συνήφθησαν πολλὲς σκανδαλώδεις συμβάσεις ἀπὸ μέλη τῆς οἰκογενείας του καὶ τοῦ στενοῦ του περιβάλλοντος, ἐνῶ ἡ δημοκρατία κατερρακώθη μὲ ἐκλογὲς βίας, ὅπου τὰ 98 τοῖς ἑκατὸν τῶν ἐκλογέων «ἐψήφιζαν» ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ κομμουνιστικὸς κίνδυνος δυνάμωνε, μὲ τὸν συνεχιζόμενο ἀντάρτοπόλεμο. Καὶ ὁ Νγκὸ Ντὶν Ντιὲμ νόμισε πὼς θὰ κατώρθωνε ν' ἀποσπάση τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὶς ἀποτυχίες του, ἴσως καὶ νὰ τὸν συναγείρη ὑπὲρ αὐτοῦ, ἂν ἐστρέφετο κατὰ τῶν βουδδιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἔμεναν ἀδιάφοροι στὸν ἀντικομμουνιστικό του ἀγῶνα ἀπὸ λόγους θρησκευτικούς, ἐξ ἄλλου, δὲν εἶχαν κανένα λόγο νὰ ὑποστηρίξουν τὴν διευθυνομένη ἀπὸ Καθολικοὺς κυβέρνησι, ποὺ δὲν ἀνεγνώριζε τὸν βουδδισμὸ ὡς ἐπικρατοῦσα θρησκεία —ὅπως καὶ εἶναι— ἀλλὰ τὴν θεωροῦσε ὡς «ἰδιωτικὸ σωματεῖο», γιὰ τὴν λειτουργία τοῦ ὁποίου σὲ κάθε περίπτωσι, χρειαζόταν ἄδεια τῶν ἀρχῶν.

Ἡ σύγκρουσις μεταξὺ τοῦ βουδδισμοῦ καὶ τοῦ καθεστῶτος Ντιὲμ ἄρχισε τὸν περασμένο Μάιο, ὅταν χιλιάδες βουδδισταὶ συνέρρευσαν στὴν ἀρχαία πόλι τοῦ Χουέ, νὰ γιορτάσουν τὴν 2527η ἐπέτειο τῆς γεννήσεως τοῦ Βούδδα, μὲ προσευχές, κηρύγματα καὶ προσκλήσεις.

Ὁ Καθολικὸς Ἀρχιεπίσκοπος Θοὺκ ἀδελφὸς τοῦ προέδρου Ντιέμ, ἀξίωσε ν' ἀπαγορευθῆ ἡ ἀνάρτησις σημαιῶν. Τὰ τοπικὰ στρατεύματα προσπάθησαν νὰ ἐμποδίσουν τοὺς Βουδδιστὰς νὰ ξεδιπλώσουν τὶς σημαῖες τους. Ἕνας ἀξιωματικὸς διέταξε τοὺς ἄνδρες του νὰ πυροβολήσουν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ σκοτωθοῦν ἐννέα γυναῖκες καὶ παιδιά.

Ἐπηκολούθησαν ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας τῶν Βουδδιστῶν. Μὲ ἐπικεφαλῆς καλογήρους καὶ καλόγρηες μὲ τὰ κροκάτα τους ράσα καὶ τὰ ξυρισμένα κεφάλια ὁ κόσμος συγκεντρώνονταν σιωπηλὰ μπροστὰ στὰ δημόσια κτίρια καὶ ἔκαμνε ἀπεργίες πείνας μέσα στοὺς ναούς. Ὁ Ντιὲμ ἐξαπέλυσε ἐναντίον τους τὴν ἀστυνομία καὶ τὸ στρατό. Τελικὰ ὅμως καταλαβαίνοντας, ὅτι οἱ συνεχιζόμενες συγκρούσεις δὲν θὰ ἀπέληγον σὲ τίποτα, ἡ οἰκογένεια Ντιὲμ σχημάτισε μιὰ ἐπιτροπὴ γιὰ «νὰ μελετήση τὴν κατάσταση» καὶ ἐκηρύχθη

προσωρινὴ ἐκεχειρία.

Ἀλλὰ ἡ θυελλώδης Μαντὰμ Νοὺ ἀνέτρεψε τὴν ἐκεχειρία. Ἔκαμε σκηνὲς στὸν Ντιὲμ ποὺ συμβιβάστηκε μὲ «ἀναλφάβητους κρυπτοκομμουνιστὰς Βουδδιστὰς» καὶ μιὰ μέρα στὸ γεῦμα χτύπησε τὸ τραπέζι μὲ τέτοια ὁρμὴ ὥστε ν' ἀναποδογυρίση ἕνα πιάτο μὲ σοῦπα, ὅπως ἀνέφεραν οἱ οἰκεῖοι τῆς οἰκογενείας. Ἐπὶ πλέον διέταξε τοὺς ἀγγλόφωνους «Τάϊμς τοῦ Βιετνὰμ»— μιὰ καθημερινὴ ἐφημερίδα τῆς Σαϊγκὸν ποὺ διηύθυνε ἕνας Ἀμερικανὸς προστατευόμενός τους— νὰ κατηγορήση τοὺς Βουδδιστὰς γιὰ τὰ πάντα, ἀπὸ τὴν ἀνταρσία καὶ τὴν οὐδετεροφιλία ὥς τὴν προσβολὴ τῆς σημαίας καὶ τὴν «ὑπονόμευση τοῦ ἔθνους» γιὰ λογαριασμὸ ξένων δυνάμεων.

Ἐπηκολούθησαν ἐπιδρομαὶ στοὺς ναοὺς τῶν Βουδδιστῶν. Ὁ Ἀμερικανὸς ἀνταποκριτὴς Στάνλευ Κάρνοου ἔδωσε μιὰ παραστατικὴ εἰκόνα τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν. Ἔγραφε:

Ἡ μάχη γιὰ τὸ ναὸ ἄρχισε ἀκριβῶς μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Καμιόνια μὲ κρανοφόρους ἀστυνομικούς, ὡπλισμένους μὲ καραμπίνες, αὐτόματα καὶ δακρυγόνες χειροβομβίδες ἔτρεχαν στοὺς διαδρόμους γιὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τοῦ Χὰ Λοΐ, τοῦ κυριωτέρου βουδδιστικοῦ ναοῦ τῆς Σαιγκόν. Μέσα ξεφώνιζαν καὶ χτυποῦσαν κατσαρόλες, τηγάνια καὶ τύμπανα, καθὼς ἡ ἀστυνομία ἔσπασε τὴ σιδερένια πύλη τοῦ ναοῦ. Κάπου 400 καλόγεροι καὶ καλόγρηες ἀντιμετώπισαν τὴν ἄγρια ἐπίθεσι. Ἀκούγονται σπαρακτικὲς κραυγές, πυροβολισμοὶ καὶ ἐκρήξεις. Οἱ ἀστυνομικοὶ ἔρριξαν πολλοὺς καλογήρους ἀπὸ τὰ μπαλκόνια στὴν τσιμεντένια αὐλὴ ὅπου κυμάτιζαν σημαῖες μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «ΟΥ ΦΟΝΕΥΣΗΣ». Μέσα σὲ δυὸ ὧρες ὅλοι οἱ Βουδδισταί —ἐκτὸς ἀπὸ δύο ποὺ ξέφυγαν ἀπὸ ἕναν τοῖχο σὲ παρακείμενο ἀμερικανικὸ κτίριο— εἶχαν μεταφερθῆ στὶς φυλακές. Ἀνάμεσα στοὺς συλληφθέντες ἦταν καὶ ὁ σεβάσμιος Βουδδιστὴς πατριάρχης τῆς χώρας Θὶς Τὶνχ Κιέτ, ἡλικίας 80 ἐτῶν.

Τετρακόσια μίλια βορειότερα, στὴν ἐπαρχιακὴ πρωτεύουσα Χουέ, ἡ κυβερνητικὴ ἐπιδρομὴ ἦταν ἀκόμη ἀγριώτερη. Ἐκεῖ, ἐνῶ οἱ Βουδδισταὶ ὠχυρώθηκαν μέσα στὸ ναὸ Ντιοὺ Ντὲ καὶ πολέμησαν μὲ τοὺς ἀλεξιπτωτιστὰς ἐπὶ ὀκτὼ ὧρες, 1500 ἄτομα ξεχύθηκαν στοὺς δρόμους ξηλώνοντας συρματοπλέγματα μὲ τὰ γυμνά τους χέρια καὶ ἀντιμετωπίζοντας τοὺς ὑποκοπάνους τῶν ὅπλων τῶν στρατιωτῶν. Μάζευαν τὶς δακρυγόνους βόμβες ποὺ τοὺς ἔρριχναν καὶ τὶς πετοῦσαν πίσω. Τὸ πρωΐ, ὅταν ἔληξε ἡ μάχη, ἕνας Δυτικὸς ἀνταποκριτὴς μέτρησε 10 καμιόνια γεμᾶτα φοιτητὲς ποὺ μεταφέρονταν στὶς φυλακὲς κουνῶντας τὰ ματωμένα τους χέρια καθὼς περνοῦσαν.

Ἡ κρίσις ἀποκορυφώθηκε τὴν 11η Ἰουνίου. Ὁ Ντιὲμ εἶχε πάει στὸν καθεδρικὸ ναὸ τῆς Σαιγκόν, νὰ παρακολουθήση μιὰ λειτουργία εἰς μνήμην τοῦ Πάπα Ἰωάννου 23ου. Ἐκεῖ κοντά, σὲ μιὰ διασταύρωσι, καθόταν σταυροπόδι ἕνας ἡλικιωμένος βουδδιστὴς μοναχός, ὁ Θὶτς Κουὰγκ Ντούκ. Κρατοῦσε τὸ κομπολόγι του καὶ ψιθύριζε μιὰ προσευχή... Τίποτε δὲν ἐπρόδιδε τὸ δρᾶμα... Σὲ λίγο, ἕνας ἄλλος μοναχὸς ἄδειασε πάνω του ἕνα δοχεῖο μὲ βενζίνα. Ὁ γέρω—μοναχός, γαλήνιος, δίχως τὴν παραμικρὴ ταραχὴ ἄναψε ὁ ἴδιος ἕνα σπίρτο καὶ μονομιᾶς ἔγινε ἕνα φρικαλέο πυροτέχνημα...

Ἦταν ἡ πρώτη θ υ σ ί α εἰς ἔνδειξιν διαμαρτυρίας γιὰ τοὺς διωγμούς. Ὁ βουδδιστὴς μοναχὸς εἶχε ἀφήσει τὴν ἀκόλουθη διαθήκη:

«Ὁ ὑπογραφόμενος Θὶτς — Κουάγκ — Ντούκ, μοναχὸς τῆς Παγόδας Κουάγκ — Ἅμ τοῦ Γκιὰ — Ντινχ (Σαϊγκόν),
διαπιστώσας ὅτι ὁ Βουδδισμὸς τῆς χώρας μου περνάει περίοδο μεγάλων δυσχερειῶν,
δὲν δύναμαι, ἐγώ, ὡς μοναχός, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Σακυαμούνι, νὰ παραμείνω μὲ σταυρωμένα χέ-

ρα βλέποντας τὸν Βουδδισμὸ νὰ ὑποφέρη.

Γι' αὐτὸ προσφέρομαι νὰ καῆ τὸ πρόσκαιρο σῶμα μου ὡς προσφορά μου στὸν Βούδδα, γιὰ νὰ ἐπαναφέρη τὴν εὐλογία του ἐπὶ τοῦ Βουδδισμοῦ.

Ἐλπίζω ὅτι ὁ Βούδδας τῶν δέκα κατευθύνσεων, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἱερεῖς καὶ ὅλοι οἱ μοναχοὶ θὰ μὲ βοηθήσουν στὴν πραγματοποίησι τῶν ἀκολούθων εὐχῶν ποὺ διατυπώνω:

1. Εἴθε ἡ Χάρις τοῦ Βούδδα νὰ φωτίση τὸν πρόεδρο τῆς δημοκρατίας τοῦ Νοτίου Βιετνὰμ ν' ἀποδεχθῆ τὰ πέντε ἐλάχιστα αἰτήματα τοῦ Βιετναμέζικου Βουδδισμοῦ, τὰ περιεχόμενα στὴν διακήρυξί μας. (Σημ. Τὰ αἰτήματα αὐτὰ ἦσαν : 1. Ἐλευθέρα ἔπαρσις τοῦ βουδδιστικοῦ ἐμβλήματος, 2. Παραχώρησις τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀποστολὰς προνομίων 3. Παῦσις τῶν διώξεων, 4. Ἐλευθερία λατρείας καὶ διαδόσεως, καί 5. Ἀποζημίωσις τῶν θυμάτων τῆς 8ης Μαΐου 1963).

2. Εἴθε ἡ Χάρις τοῦ Βούδδα νὰ φυλάττη τὸν βιετναμέζικο Βουδδισμὸ ἐσαεί.

3. Εἴθε ἡ Χάρις τοῦ Βούδδα νὰ σώζη τοὺς ἀνωτέρους μοναχούς, τοὺς μπόντζους (μοναχοὺς) καὶ τοὺς πιστούς, ἀπὸ καταδιώξεως, τρομοκρατίας καὶ φυλακίσεως ἐκ μέρους τῶν κακῶν.

4. Εἴθε ἡ χώρα μας νὰ ἐπανεύρη τὴν εἰρήνη καὶ ὁ λαός μας τὴν εὐδαιμονία.

Προτοῦ κλείσω τὰ μάτια γιὰ νὰ ἐπιστρέψω στὴ γῆ τοῦ Βούδδα, παρακαλῶ εὐσεβάστως τὸν πρόεδρο τῆς δημοκρατίας νὰ ἐπιδείξη εὐμένειαν καὶ ἔλεος ἀπέναντι τοῦ λαοῦ του.

Ἄς πραγματοποιήση τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητος τῶν θρησκευμάτων γιὰ τὸ αἰώνιο καλὸ τῆς χώρας μας.

Προσκαλῶ ἐκ βάθους καρδίας τοὺς μπόντζους καὶ τὰς μοναχάς, καθὼς καὶ ὅλους τοὺς πιστοὺς νὰ ἑνωθοῦν ὁλοψύχως καὶ ν' ἀφιερωθοῦν στὴν ὑπόθεσι τοῦ Βουδδισμοῦ.

Πιστεύω στὴν νίκη τοῦ Βουδδισμοῦ.

Τὸ παρὸν ἐγένετο εἰς τὴν παγόδα Ἄμ — Κουάγκ, τὴν ὀγδόη ἡμέρα τοῦ τετάρτου μηνὸς τοῦ σεληνιακοῦ ἔτους Κουΐ Μαό».

Ἡ θυσία αὐτή —τὴν ὁποίαν ἀκολούθησαν καὶ ἄλλες ἐκ τῶν ὁποίων μία μπροστὰ στὸ σπίτι τοῦ Ἀμερικανοῦ πρεσβευτοῦ— συνεκλόνισε τὸν κόσμο.

Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ συμβῆ ἀλλιῶς. Ὅταν ἄνθρωποι πέφτουν μόνοι των ἢ ρίπτονται ἀπὸ ἄλλους στὶς φλόγες γιὰ νὰ γίνουν ὁλοκαύτωμα ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν τους, οἱ στραγγαλισταὶ τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἤδη καταδικασμένοι. Ὁ Ἰωάννης Χούς, ὁ Τσέχος θρησκευτικὸς μεταρρυθμιστής ἐβασανίσθη καὶ ἐρρίφθη ζωντανὸς στὴν πυρά, διότι κατεφέρετο ἐναντίον τῶν ὑπερβασιῶν τῆς Ρωμαικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ σποδός του διεσκορπίσθη στὸν Ρῆνο, γιὰ νὰ μὴ τὴν πάρουν οἱ οπαδοί του. Ἀλλ' ἀπὸ τὴν τέφρα ἐκείνη ἀνεπήδησε ἡ Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις. Διότι δὲν ὑπάρχει ἰσχυρότερο ὅπλο ἀπὸ τὴν αυτοθυσία. Γι' αὐτὸ τὸ «πιστεύω» στὴ νίκη τοῦ Βουδδισμοῦ, ποὺ ἄφησε πρὶν καῆ ὁ μπόντζος τῆς Σαιγκὸν ἦταν ἀπόλυτα βάσιμο...

Ὑπὸ τὴν πίεσι τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης καὶ τὶς παραστάσεις τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῆς Οὐάσιγκτων ὁ πρόεδρος Ντιὲμ δέχθηκε νὰ ὑψώνωνται ἐλεύθερα αἱ σημαῖαι τῶν Βουδδιστῶν, ἀπέλυσε μερικοὺς ἐκ τῶν συλληφθέντων καὶ ὑπεσχέθη νὰ καταργήση τὸν παληὸ γαλλικὸ νόμο τῶν θρησκευτικῶν διακρίσεων εἰς βάρος τῶν βουδδιστῶν. Ἀλλά, τὸ καθεστώς του εἶχε κλονισθῆ πιά. Καὶ ἐνῶ ἡ Μαντὰμ Νοὺ ἐπίεζε κατὰ τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς τοὺς βουδδιστάς ἡ Ἀμερικὴ ἀντελήφθη ὅτι ἦταν ἄνευ ἀξίας ὁ συμβιβασμὸς μὲ τὸν Ντιὲμ καὶ χρειαζόταν ριζικὴ λύσις. Εἶχαν βοηθήσει τὸ καθεστὼς Ντιὲμ μόνο γιὰ νὰ πολεμήση τὸν κομμουνισμὸ καὶ τώρα ἔβλεπαν, ὅτι μὲ τὴν πολιτικὴ τῆς μισαλλοδοξίας καὶ μὲ τὴν διαφθορά βοηθοῦσαν

Ξυπόλητος ὁ μπόντζος ἐκτελεῖ τὴν πρώτη ἐπαιτεία

πράγματι τὸν κομμουνισμό. Ἔντιμοι ἐθνικόφρονες, καταδιωγμένοι ἀπὸ τὸ καθεστὼς Ντιέμ, πήγαιναν στοὺς ἀντάρτες...

Ὁ Ἀμερικανὸς πρεσβευτὴς στὴ Σαϊγκὸν Κάμποτ Λότζ εἰσηγήθη τὴν διακοπὴ τῆς βοηθείας, γιὰ τὴν περίπτωσι ποὺ ὁ Ντιὲμ δὲν ἔπαυε τοὺς διωγμοὺς τῶν βουδδιστῶν καὶ δὲν ἀνελάμβανε σοβαρὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν κομμουνιστῶν ἀνταρτῶν. Ὁ Ντιὲμ ἀναγκάσθηκε νὰ στείλη τὰ εἰδικὰ σώματα ἐκτὸς τῆς Σαϊγκόν. Αὐτὸ ἔγινε τὴν 31η Ὀκτωβρίου. Καὶ ἄνοιξε τὸ δρόμο σ' ἕνα στρατιωτικὸ πραξικόπημα, ποὺ κατέληξε στὴν ἀνατροπὴ τοῦ καθεστῶτος τοῦ Ντιὲμ καὶ τὴν σφαγὴ τοῦ ἰδίου, καθὼς καὶ τῶν συγγενῶν καὶ συνεργατῶν του. Ἡ νέα κυβέρνησις προεδρεύετο ἀπὸ τὸν ἀντιπρόεδρο τοῦ Ντιέμ, βουδδιστὴ Γκουγιὲν Νγκὸκ Θό. Ὁ Βούδδας εἶχε νικήσει...Ἡ πίστις τοῦ πρώτου ὁλοκαυτωθέντος βουδδιστοῦ εἶχε δικαιωθῆ. Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ νοτίου Βιετνὰμ ἀπὸ τὸ τυραννικὸ καθεστώς, ἡ καρδιὰ τοῦ Θὶτς — Κουὰγκ — Ντοὺκ ἐξετέθη σὲ προσκύνημα. Καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς βουδδιστικῆς ἀντιστάσεως σεβασμιώτατος Θὶτς—Τρὶ—Κουὰγκ ἐδήλωσε: «Ὁ ἀγώνας μας δὲν εἶχε κανένα πολιτικὸ σκοπό. Θέλαμε ἁπλῶς ν' ἀνακτήσωμε τὴν θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὁλόκληρο τὸ λαό. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία στὸ Βιετνὰμ εἶναι ὁ Βουδδισμός. Ἀλλὰ τὸ Βιετνὰμ ἔχει ἀνάγκη καὶ τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Ὅσοι θὰ ἐσκέπτοντο ὅτι ἡ εὐημερία τοῦ Βουδδισμοῦ θὰ ἐξησφαλίζετο μὲ τὴν ἐξόντωσι τῶν ἄλλων θρησκειῶν, δὲν εἶναι Βουδδισταί. Θεμελιῶδες δόγμα τῶν Βουδδιστῶν εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς βίας. Ἐξ ἄλλου, κάθε θρησκεία ἔχει τὴν ρίζα της. Καὶ ὅλαι των συμπληρώνουν ἡ μία τὴν ἄλλη».

Ἡ μέθοδος τοῦ ἀγῶνος τῶν Βουδδιστῶν τοῦ Βιετνάμ, ἡ μέθοδος τῆς θυσίας, προεκάλεσε κατάπληξι στὸν δυτικὸ κόσμο, καθὼς ἦταν ἑπόμενο. Καὶ πολλὰ γράφτηκαν. Θὰ παραθέσωμε ἕνα μικρὸ ἀπάνθισμα:

Ἐν πρώτοις, τὸ ἔθιμο τῆς αὐτοκτονίας εἶναι ἀρχαῖο Κινεζικό. Ὅταν κάποιος ἤθελε νὰ στιγματίση ἕναν ἄλλο στὰ μάτια τῆς κοινωνίας, πήγαινε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ αὐτοκτονοῦσε. Βασικά, αὐτὸ ἐπεδίωκαν καὶ οἱ ὁλοκαυτωθέντες μοναχοὶ τοῦ Βιετνάμ. Νὰ ἐκθέσουν τοὺς τυράννους τῆς χώρας των στὴν παγκόσμια κοινὴ γνώμη. Εἰδικὰ ἡ αὐτοκτονία μπροστὰ στὸ σπίτι τοῦ Ἀμερικανοῦ πρεσβευτοῦ ἐσήμαινε ὅτι καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἐθεωρεῖτο ἔνοχη, ἀφοῦ ἐστήριζε τὸ τυραννικὸ καθεστώς.

Ἀλλά, στὴν συγκεκριμένη περίπτωσι τῶν βουδδιστῶν μοναχῶν, δὲν

ἐπρόκειτο περὶ αὐτοκτονίας, ἀλλὰ περὶ θυσίας.

Γενικά, πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι οἱ Βουδδισταὶ ἀποδίδουν ἐξαγνιστικὴ δύναμι στὴ φωτιά. Στὸ Βιετνὰμ ἡ νεόνυμφη κοπέλλα, προτοῦ μπῆ στὸ σπίτι τοῦ ἀνδρός της, ποὺ θὰ εἶναι ἐφεξῆς καὶ δικό της, ὀφείλει ν' ἀγκαλιάση ἕνα ἀναμμένο μαγκάλι. Καὶ οἱ παλαιοὶ μπόντζοι, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ὁλόκληρη ἀσκητικὴ ζωή, ποὺ εἶχαν σκοτώσει κάθε ἐπιθυμία, φυσικὰ καὶ τὴν ἐπιθυμία τῆς ζωῆς, συχνὰ ἐκαίοντο περὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς των.

Εἰδικά, τὸ ὁλοκαύτωμα τῶν μοναχῶν τοῦ Βιετνὰμ δὲν ἀποτέλει ἀτομικὴ καὶ αὐθόρμητη πρᾶξι, ὅπως συμβαίνει στὴ Δύσι μὲ τοὺς αὐτόχειρες, συνεπεία ἀπελπισίας. Ἀντίθετα, ἦταν μιὰ ἐνέργεια μελετημένη ὁμαδικά. Οἱ Βουδδισταὶ μοναχοί βλέποντας τὸ θρήσκευμά των σὲ διωγμό, ὤφειλαν ν' ἀντιδράσουν. Ἀλλά, πῶς; Νὰ πιάσουν τὰ ὅπλα; Αὐτὸ ἀπαγορεύεται. Ἕνας Βουδδιστὴς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βλάψη τὸν πλησίον του, ἔστω καὶ ἐχθρόν. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ προβοῦν σὲ κάποια πρᾶξι, ἡ ὁποία νὰ μπορῆ νὰ διεγείρη πνευματικὲς δυνάμεις ἐναντίον τῶν ὑλικῶν δυνάμεων. Ὁ μπόντζος, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ζωὴ ἀσκήσεως διαλογισμοῦ καὶ συγκεντρώσεως, ἔχει ἐξουδετερώσει στὸ μέγιστον δυνατὸν ὅρον τὶς συνδεδεμένες μὲ τὴ ζωὴ ἐπιθυμίες, ἀνήκει μᾶλλον στὸν πνευματικὸ κόσμο — ὅπως εἶπε καὶ ὁ Χριστὸς «δὲν εἶναι τὸ βασίλειό του ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». Ἔτσι, καθὼς μιὰ μητέρα, ἀσχέτως θρησκείας, δὲν διστάζει νὰ θυσιαστῆ ἂν χρειαστῆ γιὰ νὰ σώση τὰ παιδιά της κι' αὐτὸς δὲν διστάζει νὰ θυσιαστῆ ἂν πεισθῆ ὅτι ἡ χειρονομία του μπορεῖ ν' ἀποβῆ ὠφέλιμη.

Ἐξ ἄλλου, ἡ θυσία τῶν Βουδδιστῶν δὲν ἦταν ζήτημα ἀτομικῆς ἀποφάσεως. Ὁ πρῶτος ὁλοκαυτωθεὶς σεβάσμιος Θὶτς—Κουὰγκ—Ντοὺκ ἐζήτησε νὰ θυσιασθῆ δι' αἰτήσεώς του πρὸς τὸ συμβούλιον τῶν ἀνωτέρων μπόντζων. Ἡ αἴτησίς του ἔγινε δεκτὴ ἕνα μῆνα πρὸ τῆς 11ης Ἰουνίου, ποὺ ἐξετελέσθη. Στὸ μεταξὺ διάστημα προετοιμαζόταν γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι μὲ προσευχὲς ποὺ ἔλεγε αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι γύρω του. Δὲν εἶχε διόλου τὴν ἐντύπωσι τοῦ θανάτου σὰν καταστροφῆς. Οἱ Βουδδισταί, γενικώτερα οἱ Ἀσιᾶται, πιστεύουν ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς βίους, ὅπως ἕνα σχολεῖο ἀπὸ τάξεις. Θὰ ἀκολουθήση ὁ ἕνας βίος τὸν ἄλλον, μὲ ἐνδιάμεσα θανάτων τοῦ σώματος, γιὰ νὰ συντελεσθῆ ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ πραγματικοῦ ἑαυτοῦ μέχρι σημείου ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται ἄλλες ἐνσαρκώσεις καὶ νὰ εἰσέλθη στὴ Νιρβάνα.

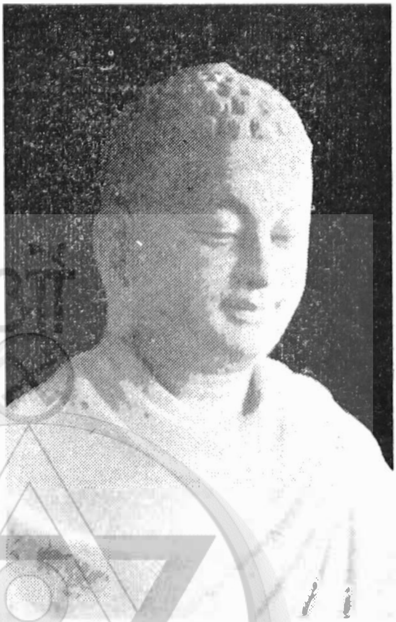
Ἡ τύχη τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, τὸ μέλλον του, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπο κάθε βίου. Γι' αὐτὸ ἡ θυσία γίνεται μὲ χαρά. Κατὰ τὸν δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο οἱ Ἰάπωνες ἀεροπόροι τῶν Καμικάζε («θείων ἀνέμων») ἔπεφταν πάνω στὸ στόχο μὲ τὸ φορτίο ἐκρηκτικῶν υλῶν καὶ ἐφονεύοντο κατὰ τὴν ἔκρηξι. Ἦσαν πιστοί. Ἐπίστευαν ὅτι θυσιαζόμενοι γιὰ τὴν πατρίδα, θὰ ἐβελτίωναν τὴν ἐπαναγέννησί των. Ἀπὸ τὴν ἴδια πίστι ἐξηγεῖται τὸ καταπληκτικὰ μικρὸ ποσοστὸ τῶν Ἰαπώνων αἰχμαλώτων. Μόνον 2% κατὰ τὸ πλεῖστον τραυματίαι. Σύμφωνα μὲ τὸν Κώδικα τιμῆς, ποὺ ἔχει βουδδιστικὴ προέλευσι, ὅποιος προσβάλλει τὸ πρόσωπόν του, θὰ ἐπαναγεννηθῆ ταπεινωτικά. Καὶ ἡ αἰχμαλωσία εἶναι προσβολή. Μὲ βάσι λοιπὸν τὴν πίστι στὴν ἐπαναγέννησι, ἡ θυσία προσφέρεται προθύμως σὰν συμβολὴ στὴν ταχύτερη καὶ ἀσφαλέστερη κατάκτησι τῆς Νιρβάνα.

Ἀλλὰ τί εἶναι ἡ Νιρβάνα; Ὁ ἴδιος ὁ Βούδδας εἶπε: «Ὁ γνωρίζων δὲν ὁμιλεῖ καὶ ὁ ὁμιλῶν δὲν γνωρίζει». Ὡστόσο, θὰ μποροῦσε νὰ λε-

χθῆ ὅτι μὲ τὸν ὅρο Νιρβάνα ἀποδίδουν οἱ Βουδδισταὶ την πέραν τῆς ἀνθρωπινης ἐμπειριας κατάστασιν τελειοτητος τοῦ ἐσωτερικοῦ εγω, ποὺ δεν χρειάζεται πλεον γήινη ἐκπαίδευσι πρὸς ἐξευγενισμὸν και ἀπόκτησιν συνειδήσεως τῆς θειας οὐσιας του ποὺ ἀποτελεῖ συνένωσιν μετα τοῦ θείου, ἐσαεὶ. Αὐτο ποὺ οι ἀρχαῖοι ἀποκαλοῦσαν Πανθεον καὶ οι Χριστιανοὶ Παραδεισον.

Ἀλλά, τί εἶναι γενικώτερα ὁ Βουδδισμός; Στὸ ἐρωτημα αὐτο, ὁ δοκτωρ Νγκιέν—Τραν—Χουαν, ὁμιλητὴς στὴ Σχολὴ Ἀνωτέρων Σπουδῶν στὸ Παρίσι, ἀπηντησε με παραβολες. Μιὰ φορά, ἕνας ραγιᾶς συναθροισε τυφλοὺς ἐκ γενετῆς καὶ τοὺς εβαλε νὰ ψαύσουν εναν ἐλέφαντα σὲ διαφορετικὰ μέρη τοῦ σώματός του. Ἔπειτα, τοὺς ἐκάλεσε ν' ἀπαντήσουν τί νομιζουν ὅτι εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔψαυσαν. «Ἕνα σαρωμα», ἀπήντησε ἐκεῖνος που εἶχε πιασει τὴν οὐρά. «Ἕνα μεγάλο δοχεῖο», εἶπε ἐκεῖνος ποὺ ἔβαλε τὸ χέρι του μέσα στὸ αὐτί. «Ἕνα αλέτρι», εἶπε ἐκεῖνος ποὺ ἔπιασε τὸν χαυλιόδοντα... Ὥστε, ὅποιος θὰ μιλοῦσε περὶ Βουδδισμοῦ θὰ κινδύνευε νὰ πέση στὸ λάθος τῶν τυφλῶν. Οἱ Δυτικοὶ δὲν μποροῦν ευκολα νὰ νιώσουν τὸν Βουδδισμό, γιατὶ δὲν ἐννοοῦν τὸν ἀσιατικὸ τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι. Εἶναι ὅπως στὸ μῦθο τοῦ ψαριοῦ καὶ τῆς χελώνας. Μιὰ μέρα, ἡ χελώνα εἶπε στὸ φίλο της τὸ ψάρι, ὅτι θ' ἀπουσίαζε γιὰ λιγο, διότι θὰ ἔκανε περίπατο στὴν ξηρά. «Δηλαδή, θὰ κολυμπήσης στὴ γῆ;», ρώτησε τὸ ψάρι. Ἡ χελώνα προσπάθησε νὰ τοῦ ἐξηγήση, ὅτι στὴ γῆ δὲν κολυμποῦν, βαδίζουν. Τὸ ἔδαφος εἶναι στερεό, συμπαγές, δὲν εἶναι ὑγρό. Καὶ τὸ ψάρι ξαναρώτησε: «Ἀφοῦ δὲν εἶναι ὑγρό, πῶς θὰ μπορέσης νὰ κυκλοφορήσης;»

Καὶ ἡ πρώτη δυσκολία στὴ συνεννόησι δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν ἔγκειται στὸ ὅτι ὁ Βουδδισμὸς θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς δυτικοὺς θρησκεία, ενῶ δὲν εἶναι. Δὲν ἔχει Θεό, ουτε ἁγίους, ουτε δογματα, ούτε βάπτισμα. Δὲν εἶναι παρὰ μία μέθοδος β ι ω τ ι κ ῆ ς, τὴν ὁποίαν ἐδιδαξε ὁ Βούδδας. Καὶ ὁ Βούδδας δὲν εἶναι θεία ἐνσαρκωσις, ἀλλὰ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος μὲ τὸν καθαρὸ τρόπο τῆς ζωῆς του ἔγινε τέλειος, φ ω τ ι σ μ έ ν ο ς (αὐτὴ εἶναι καὶ η σημασία τῆς λέξεως Βούδδας). Ὁ ἴδιος εἶπε: «Δὲν ὑπάρχει ἀναγκη νὰ μὲ πιστέψετε ὡς θεῖον ἀντιπρόσωπον. Μόνον νὰ σκεφθῆτε ἄν τὰ λόγια μου συμφωνοῦν μὲ τὴν λογική. Καὶ τότε νὰ μὲ ἀκολουθήσετε. Δὲν ζητῶ να αναγνωρισθῶ ὡς θεότης, ἀλλὰ ὡς φορεὺς τῆς Αἰωνίου Ἀληθειας».

Ο ΜΕΙΛΙΧΙΟΣ ΒΟΥΔΔΑΣ

Ἀπὸ τὸν ναὸν Σαρὶ τοῦ Βιετνὰμ

Ὁ Βούδδας, ποὺ ἦταν ἕνα πριγκιπόπουλο πρὶν ἐγκαταλείψη τὸν κόσμο, διεπίστωσε ὅτι παντοῦ εἶναι κυρίαρχος ὁ πόνος. Καὶ θέλησε νὰ φέρη τὴν εἰρήνη καὶ τὴν εὐτυχία

στοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ χάραξε κώδικα ζωῆς. Συχνὰ ὁλόκληρος ὁ Βουδδισμὸς ἀποκαλεῖται ἡ διδασκαλία τῆς «μέσης ὁδοῦ», γιατὶ διδάσκει τὴν πλήρη ἀναστροφὴ μὲ τὴν κοινωνία, ὄχι μὲ τὴν ἀναχώρησι.

Ἀπέφυγε νὰ ἱκανοποιῆ ἀπορίες μεταφυσικές. Τὶς ἐχαρακτήριζε σὰν «ἐρήμους γνωμῶν».

Ἀντὶ νὰ μπλέκη τοὺς ἀνθρώπους μὲ πνευματικὰ τοιβέλια, προτιμοῦσε νὰ τοὺς ἐπωμίζη τὴν εὐθύνη τοῦ δικοῦ τους πεπρωμένου. Ὁ καθένας θὰ γίνη Βούδδας, κατανοῶντας τὶς Τέσσαρες Εὐγενεῖς Ἀλήθειες...

Ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ Τέσσαρες Εὐγενεῖς Ἀλήθειες;

1. Ἡ Ἀλήθεια τοῦ Πόνου.

2. Ἡ Ἀλήθεια τῆς Αἰτίας τοῦ Πόνου.

3. Ἡ Ἀλήθεια τῆς Καταπαύσεως τοῦ Πόνου.

4. Ἡ Ἀλήθεια τῆς Ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν Κατάπαυσιν τοῦ Πόνου.

Βάσις λοιπὸν καὶ τῶν τεσσάρων ἀληθειῶν εἶναι ὁ Πόνος. Ἡ διδασκαλία αὐτὴ φαίνεται ἁπλῆ στοιχειώδης. Καὶ ὅμως ὁ Βούδδας ἔλεγε ὅτι ἡ βαθειὰ κατανόησις αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν ὡδήγησε τὸν ἴδιον στὸν φωτισμὸ καὶ μπορεῖ νὰ ὁδηγήση ἐπίσης ὅλους. Εἶναι λοιπὸν ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα κρυμμένη σ' αὐτὲς τὶς Ἀλήθειες. Ὁ Πόνος ἀποτελεῖ μιὰ πραγματικότητα τὸν ἀνθρώπινο κλῆρο. Αἰτία τοῦ Πόνου εἶναι ἡ προσήλωσις τοῦ ἀνθρώπου στὸ πρόσκαιρο. Ὁ Πόνος θὰ καταπαύση. Καὶ ὑπάρχει ἡ Ὁδός. Ἡ Εὐγενὴς Ζωή.

Βασικὸς κανόνας τοῦ Βούδδα ἦταν ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς ζωῆς, ὄχι ἡ ἄρνησίς της. Μιὰ φορὰ ἕνας ἐπισκέπτης σὲ βουδδιστικὸ μοναστήρι ζήτησε νὰ μάθη ποιὰ εἶναι ἡ πειθαρχία τῶν μοναχῶν. Τοῦ ἀπήντησεν ἕνας μοναχός: «Τρώγω ὅταν πεινῶ, κοιμᾶμαι ὅταν νυστάζω, βαδίζω ὅταν ἔχω διάθεσι νὰ κινηθῶ. Ἀλλὰ ὅταν τρώγω, τρώγω. Ὅταν κοιμᾶμαι, κοιμᾶμαι. Ὅταν βαδίζω, βαδίζω». Ὁ ἀληθινὸς βουδδιστὴς ζῆ στὸ παρόν. δὲν δένεται μὲ τὸ παρελθόν, δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὸ μέλλον, γιατὶ ξέρει ὅτι τὸ μέλλον ἀπαρτίζεται ἀπὸ στοιχεῖα τοῦ παρόντος. Κάθε στιγμὴ τοῦ παρόντος εἶναι γι' αὐτὸν ὁλόκληρη ζωή.

Ἀπὸ ἠθικὴ ἄποψι ὁ Βούδδας συνώψισε τὴν διδασκαλία του σὲ τρεῖς στίχους:

Φεῦγε τὸ κακό.
Πράττε τὸ καλό.
Ἐξάγνιζε τὴν καρδιά.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα ἐπίσης στηρίζεται σὲ πέντε κανόνες ἀπαγορευτικῆς μορφῆς:

1. Μὴ φονεύσῃς.
2. Μὴ κλέψῃς.
3. Μὴ μοιχεύσῃς.
4. Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς.
5. Μὴν πιῇς μεθυστικὰ ποτά.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων αὐτῶν εἶναι φαινομενικὰ εὔκολη. Ἂς πάρουμε τὸν πρῶτο: «Μὴ φονεύσῃς». Φαίνεται στοιχειώδης γιὰ τοὺς Δυτικούς. Ἀλλὰ οἱ Βουδδισταὶ τὸν ἀναλύουν: «Νὰ μὴ σκοτώσῃς κανέναν ἄνθρωπο, μὲ κανένα πρόσχημα. Ἀλλά, νὰ μὴ σκοτώσῃς κανένα πλᾶσμα ποὺ ἔχει ζωή, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ἐπαινετό». Γι' αὐτὸ καὶ οἱ μπόντζοι δὲν τρώνε κρέας —ποὺ προυποθέτει σφαγή— οὔτε καὶ αὐγα. Εἶναι χορτοφάγοι.

Τονίζεται, ὅμως, ὅτι ὁ Βούδδας δὲν διατύπωσε τοὺς κανόνες του ὑπὸ τὴν ἔννοια τῆς ἀπαγορευτικῆς ἐντολῆς, ἀλλὰ τῆς συμβουλῆς μᾶλλον. Ἔτσι μπορεῖ νὰ ζήση ὁ ἄνθρωπος σὲ ἁρμονία μέσα στὴν κοινωνία καὶ μέσα στὰ εὐρύτερα πλαίσια τῆς Ζωῆς.

Σὰν συμπέρασμα, μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ νίκη τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, οἱ φλόγες τῶν καιομένων μοναχῶν τοῦ Βιετνάμ, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ προκάλεσαν, ἔρριξαν τὸ φῶς τους καὶ στὴ Βουδδιστικὴ διδασκαλία.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ

Ἡ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος

*

Μιὰ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξις ληφθεῖσα πρὸ 30 ἐτῶν

ΕΙΝΑΙ πολὺ εὐχάριστη ἡ συναναστροφὴ μὲ τὸν Κρισναμοῦρτι. Ἔχει κάποιον προσωπικὸν μαγνητισμὸν ποὺ μπορεῖ νὰ ἀφοπλίση καὶ τὸν χειρότερόν του ἐχθρόν, ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἔχη κανέναν ἐχθρόν. Ἡ φυσιογνωμία του εἶναι ὑπέροχη, μὲ θαυμάσια χαρακτηριστικά, καὶ οἱ τρόποι του εἶναι ἄψογοι. Ἐκεῖνο ποὺ ἀμέσως παρατηρεῖ κανεὶς εἶναι ἡ τελεία ἀπουσία καὶ τῆς παραμικρᾶς ἐπιθυμίας νὰ ἐπιβάλλεται· καὶ κάθε τί ποὺ θὰ περιεῖχε καὶ τὸν ἐλάχιστον ἔπαινον, γίνεται φανερὸν ὅτι τὸν βάζει σὲ μεγάλην ἀμηχανίαν. Μὲ εὐγένειαν καὶ καλωσύνην —τῶν ὁποίων εἶναι ἡ προσωποποίησις— συνδυάζει ἀσυνήθιστα χαρίσματα διανοητικῆς δυνάμεως καὶ πνευματικῆς ἀντιλήψεως. Εἶναι πραγματικῶς ὁ προφήτης μιᾶς νέας ἐποχῆς. Τὸν συνήντησα πάλιν ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια, εἰς τὸ Μόσμαν, εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Τζὼν Μάκεη, ὅπου φιλοξενεῖται.

Συνοψίζων τὴν φιλοσοφίαν του ὁ Κρισναμοῦρτι ἔλεγεν: «Ὁ ἄνθρωπος

διαρκῶς καὶ περισσότερον κατακτᾷ τὴν φύσιν, ἀλλὰ δὲν κατανοεῖ τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους συνανθρώπους του. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἐμποδίζει τὴν κατανόησιν τῶν σχέσεών του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι οἱ διάφορες προλήψεις, οἱ κοινωνικοὶ περιορισμοὶ καὶ οἱ οἰκονομικὲς ἐκμεταλλεύσεις ποὺ ὑπάρχουν στὸν κόσμον».

«Αὐτὸ σημαίνει ὅτι χρειάζεται μιὰ ριζικὴ ἀλλαγὴ στὴν κοινωνία», παρετήρησα.

«Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ἀλλάξουμε ὅλο τὸ κοινωνικὸ σύστημα», ἀπήντησεν.

«Ἴσως σεῖς νὰ τὸ κάμετε».

«Πῶς μπορῶ νὰ τὸ κάμω ἐγώ; ἀπήντησεν. Ἐγὼ σχηματίζω πανταχοῦ πυρῆνες ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δραστικὰ σκέπτονται αὐτὰ τὰ πράγματα, ποὺ ζοῦν ἔντονα καὶ ποὺ βλέπουν πῶς τοὺς συνανθρώπους των τοὺς ἐκμεταλλεύονται καὶ ὄχι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐνδιαφέρονται πῶς νὰ σώσουν τὸν ἑαυτόν τους».

«Ὥστε τὸ καθιστᾶτε ζήτημα ἀτομικῆς εὐθύνης;» τὸν διέκοψα.

«Εὐθύνης», ἀπήντησεν ὁ Κρισναμοῦρτι· «μὰ δὲν μπορεῖτε νὰ χωρίσετε τὸ ἄτομον ἀπὸ τὴν ὁλότητα. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ ζῶ ἐγὼ γιὰ τὸν ἑαυτόν μου».

Μήπως ὁ Κρισναμοῦρτι προσφέρει κάποιαν λύσιν στὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα; Ὁ ἴδιος ἀπήντησε: «Δὲν μπορεῖτε μὲ κάποιο θαῦμα νὰ λύσετε τὶς οἰκονομικές σας δυσκολίες; Ἔχετε δημιουργήσει ἕνα σύστημα, ποὺ βασίζεται ἐπάνω στὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ στὸν ἐγωισμόν. Λοιπὸν πρέπει νὰ τείνετε, ὄχι ἁπλῶς στὴν ἀντικατάστασιν ἑνὸς συστήματος μὲ κάποιο ἄλλο, ἀλλὰ στὸν ριζικὸν ἀναπροσανατολισμὸν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς σας. Ἔχει τρομερὴ σημασία τὸ νὰ φθάσετε ἕως τὴν ρίζα τοῦ προβλήματος. Εἰς τὸν κόσμον τῆς σκέψεως καὶ τοῦ αἰσθήματος δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ κανέναν γιὰ καθοδήγησίν σας· πρέπει νὰ στέκεσθε καθ' ὁλοκληρίαν μοναχικός, ἐνῶ τοὐναντίον στὸν κόσμον τῆς ἐργασίας πρέπει ἀπὸ κοινοῦ νὰ ὀργανώνετε τὸν τρόπον τῆς διαβιώσεώς σας. Μέσα σ' αὐτὸ εὑρίσκεται τὸ φάρμακο. Μπορεῖτε νὰ βρῆτε τὴν ἐλευθερίαν ἐκδηλώνοντες τὴν ἀτομικότητα στὴ σωστή της θέσι καὶ μὲ τὴν πραγματοποίησι αὐτῆς τῆς ἀλήθειας θὰ λύσετε τὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικά σας προβλήματα.

»Στὸν οἰκονομικὸν κόσμον ἡ χειρότερη μορφὴ τῆς ἀρρώστειας εἶναι ὁ ἐθνικισμός. Ὅλοι καταστρώνουν σχέδια ἐθνικῆς ἀσφαλείας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσετε καὶ ἐπαρκέσετε στὶς ἀπαιτήσεις τῆς διαβιώσεως, πρέπει νὰ ἐργάζεσθε καὶ νὰ καταστρώνετε σχέδια ἀπὸ κοινοῦ· δηλαδὴ πρέπει νὰ πετάξετε ἀπὸ τὴ μέση ὅλες αὐτὲς τὶς ἰδέες τῆς ἐθνικότητος, τῶν σημαιῶν καὶ τῶν συνόρων. Πρέπει ὁ ἑαυτός σας νὰ ἐνδιαφέρεται δι' ὅλον τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς καὶ ὄχι κάποιας τάξεως καὶ κάποιας ἰδιαιτέρας φυλῆς. Ὅταν διατηρῆτε τὴν ἀκεραιότητά σας στὸν κόσμον τῆς σκέψεως καὶ τοῦ αἰσθήματος, τότε ὑπάρχει αὐθορμήτως ἡ πραγματικὴ συνεργασία στὸν κόσμον τῆς δράσεως, στὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίαν διὰ τὸ καλὸν ὅλων.

»Στὸν κόσμον τῆς θρησκείας, ἐσυνέχισεν ὁ Κρισναμοῦρτι, ὑπάρχει ὁ ἴδιος ἀγῶνας. Ἡ ἀλήθεια δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ μέσα ἀπὸ καμμιὰν ὠργανωμένη μορφὴν σκέψεως, ἢ πνευματικῆς αὐθεντίας. Αὐτὰ εἶναι γιὰ μένα ἡ πλήρης ἄρνησις τῆς ἀληθείας. Ἡ ἀλήθεια δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ μέσα ἀπὸ κανένα σύστημα, θρησκεία ἢ ἄλλο πρόσωπον — κανένας δὲν μπορεῖ νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκτὸς ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτόν του, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι δηλαδὴ μέσα του, μέσα στὴν πληρότητα τῆς πράξεώς του,

κεῖται ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀληθείας. Ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ζήτημα πίστεως ἀλλὰ κατανοήσεως· ἡ πίστις εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ νὰ ζῆ εἰς τὸ αἰώνιον, ἀπὸ τοῦ νὰ καταλάβη ἐκεῖνο ποὺ εἶναι αἰώνιον».

Ἐρώτησα τὸν Κρισναμοῦρτι γιατὶ δὲν πιστεύει στὶς θρησκεῖες. «Οἱ ὠργανωμένες θρησκεῖες εἶναι μιὰ μορφὴ ἐκμεταλλεύσεως», ἀπήντησε. «Γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἕνας τρόπος διαφυγῆς ἀπὸ τὸν κόσμον. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς θρησκεῖες προσφέρουν αὐτὸν τὸν Θεόν, ἢ τὴν ἀλήθειαν, ὡσὰν κάποιο τέρμα στὸ ὁποῖον θὰ φθάσουμε, καὶ ἔτσι καταφθάνουν ὁδηγοὶ καὶ διδάσκαλοι γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ εὕρωμεν αὐτὸ τὸ τέρμα, καὶ οἱ ὁποῖοι καταντοῦν ἐκμεταλλευταὶ τῆς σκέψεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον γνωρίζουν —πρέπει νὰ γνωρίζουν— ὅτι μιὰ ζῶσα πραγματικότης δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ μέσα ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ἀλλὰ πρέπει νὰ κατανοηθῆ μὲ τὴν ἀτομικὴν πεῖραν καθενός. Ἐγὼ γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει μιὰ ζῶσα πραγματικότης, πέστε την ὅπως θέλετε, Θεόν, Ἀλήθειαν, Ἀθανασίαν καὶ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ γνωρίση αὐτὴν τὴν πραγματικότητα μέσα στὸν ἑαυτόν του».

Ὁ Κρισναμοῦρτι δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ μετὰ θάνατον. Λέγει ὅτι ὑπάρχει ἀθανασία, ὅτι ὑπάρχει αἰωνιότης, γιατὶ ὁ ἴδιος τὰ ἐπραγματοποίησεν. Ἀλλὰ ἕνας νοῦς ποὺ εἶναι σκλαβωμένος δὲν μπορεῖ νὰ τὰ κατανοήση. «Διὰ τοῦτο, λέγει, μὴν ἀσχολῆσθε μὲ τὸ τί εἶναι ἡ αἰωνιότης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀσχοληθῆτε ἔντονα μὲ τὸ παρόν, μέσα στὸ ὁποῖον ζῆτε, μὲ τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν σκληρότητα, μὲ τὸν πόνον τῶν καθημερινῶν ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς. Ζήσετε μὲ ἔντασι τὸ παρόν, γιατὶ μέσα στὸ παρὸν κεῖται ἡ αἰωνιότης. Ἡ ἀθανασία, δὲν εἶναι ἕνα μακρυνὸ μέλλον, καὶ ἡ ἀπασχόλησις γιὰ τὴν ἀτομικήν σας διαιώνισιν εἶναι καθαρὰ ματαία προσπάθεια. Μέσα στὸ παρὸν μόνον εὑρίσκεται ἡ πληρότης τῆς κατανοήσεως, ποὺ εἶναι ἡ ἀποκορύφωσις τῆς νοημοσύνης».

J. L. DAVIDGE

Οἱ μεγάλες ἰδέες ἔρχονται στὸν κόσμο ἀπαλὰ σὰν περιστέρια. Ἂν ἐντείνουμε προσεκτικὰ τὴν ἀκοήν μας, μέσα στὸν σάλαγο αὐτοκρατοριῶν καὶ ἐθνῶν, ἴσως ἀκούσωμε ἕνα ἀμυδρὸ θρόϊσμα φτερῶν, τὸ ἀνάβλυσμα ζωῆς καὶ ἐλπίδος.

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥΣ

ΤΟ ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ

Ὁμιλία στὸν Σύλλογο «ΔΕΛΦΙΚΕΣ ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΕΣ» στὸν Παρνασσὸ 12 Δεκεμβρίου 1963

Τοῦ ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΗΤΑΝ πολὺ καλὰ διαλεγμένη ἡ θέσι ὅπου ἱδρύθηκε τὸ Μαντεῖον. Κατὰ τὸ μέρος ποὺ χαμηλώνει ὁ περήφανος Παρνασσός, στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς ψηλότερης κορυφῆς του, τῆς περίφημης Λυκώρειας, τῆς Λιάκουρας, καθὼς τὴ λένε σήμερα.

Τὸ τοπεῖο τοῦ Μαντείου ἐπιβλητικὸ μὰ καὶ χαριτωμένο. Τὸ δεσπόζουν οἱ δύο Φαιδριάδες, ἡ Ναυπλία κατὰ τὰ δυτικὰ καὶ ἡ Ὑάμπεια στὰ ἀνατολικά, ποὺ σχηματίζουν τὸ βαθὺ φαράγγι ἀπὸ τὸ ὁποῖο βγαίνει τὸ νερὸ τῆς Κασταλίας, τῆς ἱερῆς ἐκείνης πηγῆς τοῦ Μαντείου. Ἡ θέσις δίδει ἄνετα πρὸς τὴν κοιλάδα τῆς Ἀμφίσσης μὲ τοὺς ἐλαιῶνες της, τὸν Κορινθιακὸ πιὸ πέρα, μὲ τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου στὸ βάθος.

Τὸ τόσο προσεκτικό, ἀλλὰ καὶ ἐμπνευσμένο, θὰ ἐλέγαμε, διά-

λεγμα τοῦ τόπου πού πῆρε τὸ Μαντεῖον, δὲν εἶναι μοναδικὸ μὲ τοὺς Δελφούς. Τὸ βλέπουμε σ' ὅλα τὰ Ἱερὰ τῆς ἀρχαίας λατρείας τῆς πατρίδος μας. Στοὺς Ναούς, στὰ Τελεστήρια, στὰ Μαντεῖ[α] στὰ Ἀσκληπιεῖα.

⁂

Στοὺς Δελφοὺς εἶχε τὸ πνευματικό του παλάτι, τὸ ναὸ μὲ τὸ Μαντεῖον, ὁ Θεὸς Ἀπόλλων, ὁ Θεὸς τοῦ φωτὸς τοῦ πνεύματος, κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοσι. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς τῆς διανοίας. Μιᾶς διανοίας ὑπέρτατης, ἀφοῦ, κατὰ τὸ μῦθο, εἶναι Μουσηγέτης, ἀρχηγεύει δηλαδὴ στὶς Μοῦσες τὶς Παρνασσίδες, στοὺς νόμους, σὰν νὰ λέμε, μιᾶς Θείας διανοίας. Στὶς Μοῦσες, στὶς Κόρες τοῦ Θεοῦ Διὸς καὶ τῆς νύμφης Μνημοσύνης.

Δὲν βασιλεύει μόνον στὸ Μαντεῖον ὁ μαντικὸς Θεός, ὁ Πύθιος, ἀλλὰ σ' ὁλόκληρο τὸ βουνό, στὸν Παρνασσό, πού τὸν γεμίζει μὲ τὸ φῶς του.

Ἡ ψηλότερη κορυφὴ τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ Λυκώρεια, πού θὰ πῆ φωτεινὸ βουνὸ (λύκος — ὄρος) δείχνει μὲ τ' ὄνομά της τὸ φῶς. Καὶ οἱ Φαιδριάδες πάλι τὸ φῶς σημαίνουν. Ἡ ἐτυμολογία τους εἶναι ἀπὸ φαιδρός, πού γίνεται ἀπὸ τὸ φάος, πού θὰ πῆ φῶς. Οἱ λαμπρὲς λοιπόν, οἱ φωτοβόλοι.

Θεϊκὸ εἶναι τὸ μεγαλόπρεπο βουνό. Τὸ δείχνει ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομά του, πού εἶναι κι' αὐτὸ πελασγικό, σὰν τόσα ἄλλα ὀνόματα βουνῶν τῆς χώρας μας. Φαρνὰς ἢ Παρνὰς εἶναι ἡ πελασγικὴ λέξι, κατὰ τὸν Νικόλαο Ἐλευθεριάδη, τὸν ἀνατολιστή, πού θὰ πῆ, σὰν οὐσιαστικό, τὸ ψηλό, τὸ πολὺ μεγάλο, τὸ θεϊκό.

Σὰν λέμε Δελφοί, ἐννοοῦμε τὸ Μαντεῖον. Ἔχει γίνει τοῦτο κοινὴ συνείδησι. Ἂς ἀρχίσουμε λοιπὸν καὶ μεῖς, ὅπως κάνουν καὶ ἄλλοι, μὲ τὴν ἱστορία καὶ μὲ τὴν προϊστορία τοῦ Μαντείου. Καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη εἶναι γεμᾶτες συμβολισμοὺς καὶ ἀλληγορίες. Εἶναι αὐτὸς ὁ συνηθισμένος τρόπος πού ἐξωτερικεύετο ἡ ἀρχαία λατρεία. «Οὐ τὰ πάντα τοῖς πᾶσιν ῥητά», ἔλεγαν οἱ Πυθαγόρειοι. Τὸ βάθος τῆς λατρείας, πού μόνον τὸ Ἱερατεῖον ἐγνώριζε, κρατήθηκε γιὰ πάντα μυστικό. Μόνο μὲ μύθους τὸ ἔφεραν στὴ δημοσιότητα. Μὲ μύθους, πού τόσο πολὺ ἔχουν παρεξηγηθῆ, γιατὶ τοὺς παίρνουμε κατὰ γράμμα. Δὲν ἠμποροῦμε νὰ εἰσδύσουμε στὸ βαθύ τους νόημα, γιατὶ δὲν ἔχουμε τὸ κλειδὶ αὐτῆς τῆς κρυπτογραφίας. Καὶ γι' αὐτὸ σχεδὸν τ ί π ο τ α ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ νόημα τῆς λατρείας αὐτῆς δὲν γνωρίζουμε. Ἀκόμη καὶ οἱ χρησμοὶ τῶν Μαντείων ἐδίδοντο συμβολικά. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς Ἀπόλλων, σὰν μαντικὸς Θεός, εἶχε πάρει τὸ ἐπώνυμο «Λοξίας», ἐπειδὴ δὲν ἔδιδε παρὰ κατὰ τρόπο λοξό, δηλαδὴ πλάγιο, καὶ ὄχι κατ' εὐθεῖαν, τοὺς χρησμούς του. Ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἔλεγε γιὰ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν ὅτι ὁ Ἄρχων αὐτοῦ, δηλαδὴ ὁ μαντικὸς Θεός, ὁ Θεὸς Ἀπόλλων, οὔτε ἀποκαλύπτει, οὔτε ἀποκρύπτει τὴ γνώμη του, ἀλλὰ τὴν φανερώνει συμβολικά. «Ὁ ἄναξ οὗ τὸ Μαντεῖον ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει, οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει».

Θὰ ἀναφέρουμε λοιπὸν τοὺς διαφόρους μύθους καὶ θὰ προσπαθήσουμε νὰ βγάλουμε ἀπὸ αὐτοὺς ὅ,τι μᾶς εἶναι δυνατόν, ἔστω μερικὰ ἐξωτερικὰ νοήματα, γιατὶ τὰ βαθύτερα εἶναι πολὺ καλὰ

κρυμμένα μὲ τὸ συμβολισμὸ καὶ τὶς ἀλληγορίες, τὸ δὲ μαγικὸ κλειδί, γιὰ τὴν ἐξήγησι τοῦ βάθους τῶν συμβολισμῶν, εἶναι γιὰ πάντα χαμένο. Τὸ βάθος τῆς ἀρχαίας λατρείας μας εἶναι ἄγνωστο. Τοῦτο εἶναι μιὰ ἀλήθεια, εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε δὲν τὸ θέλουμε. Ἐκτὸς ἂν ἠθέλαμε νὰ καταφύγουμε στὴν εὔκολη συνταγή, καθὼς κάνουν πολλοί, καὶ νὰ δώσουμε καὶ στοὺς μύθους αὐτούς, στοὺς μύθους δηλαδὴ γιὰ τοὺς Δελφοὺς καὶ τὸ Μαντεῖον, ἐξηγήσεις μετεωρολογικὲς ἢ καὶ ἄλλες χαμηλὲς ἐξηγήσεις. Ἀλλά, καθὼς νομίζουμε, δὲν θὰ ἦτο τοῦτο μία λύσι καὶ πολὺ σοβαρή.

***

«Γᾶς ὀμφαλός», λέγει ἡ παράδοσις πὼς ἦταν οἱ Δελφοί. Καὶ ὅτι τὸ Μαντεῖον στὴν ἀρχὴ ἦτο τῆς Γαίας, τῆς Γῆς. Τὸν τόπο τοῦ Μαντείου τὸν ἔλεγαν στοὺς παληοὺς καιρούς, στὴν ἀρχή, «Πυθώ» καὶ ὄχι ἀκόμη «Δελφοί». Τὸ ὄνομα Δελφοὶ τὸ πῆρε ἀργότερα.

Ἂς ἀρχίσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν Γαῖα καὶ ἂς προσπαθήσουμε νὰ βροῦμε τὴν σημασία της. Στὴν ἀρχαία ὅμως παράδοσι ἡ Γαῖα ἔχει πολλὲς καὶ διαφορετικὲς σημασίες ἂν θελήσουμε νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα μὲ προσοχή.

Ἡ Γαῖα λοιπὸν ἔχει πρῶτα — πρῶτα μιὰ ἔννοια κοσμογονική. Νὰ τί μᾶς λέγει σχετικὰ ὁ Ἡσίοδος ὁ Ἀσκραῖος, ὁ Θεολόγος ποιητής, καθὼς τὸν λένε, τοῦ ὀγδόου ἐπάνω κάτω, αἰῶνα, στὴ Θεογονία του. Σὲ μετάφρασι βέβαια:

«Πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο ἦτο τὸ Χάος. Ὕστερα δὲ ἀπὸ αὐτὸ ἡ Γαῖα ἡ εὐρύστερνος, αἰώνιο καὶ ἀκλόνητο στήριγμα παντὸς πράγματος, καὶ ὁ Ἔρως, ὁ πλέον ὡραῖος ἀπὸ τοὺς ἀθανάτους, ποὺ εὐφραίνει μὲ τὴ γλυκύτητά του καὶ τοὺς Θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους».

Μ' αὐτὰ ποὺ μᾶς λέγει ὁ Ἡσίοδος προσπαθεῖ νὰ περιγράψη τὸ πῶς ἔγινε ὁ Κόσμος. Βάζει λοιπὸν πρὶν ἀπὸ τὸν Κόσμο, πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία, μιὰ κατάστασι ἀνεξερεύνητη γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὴν ὀνομάζει Χάος, δηλαδὴ κάτι σὰν ἄτακτο, κάτι ποὺ δὲν ἔχει τὴν τάξι ποὺ βλέπουμε στὸν Κόσμο. Ἡ ἰδέα ὅμως αὐτὴ δὲν ἦταν καμμιὰ γνώμη μόνο τοῦ Ἡσιόδου. Πολὺ νωρίτερα ἀπὸ αὐτὸν οἱ Ὀρφικοὶ εἶχαν μιλήσει γιὰ τὴν κατάστασι αὐτή, ποὺ ἦταν πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία, καὶ τῆς εἶχαν δώσει τὸ συμβολικὸ ὄνομα: «κοσμογονικὸν ᾠόν». Λέγανε δηλαδὴ ὅτι ἡ ἀδιαμόρφωτη αὐτὴ κατάστασι εἶχε ἀνεκδήλωτη τὴν τάξι, τὸν Κόσμο, ποὺ κατόπιν ξεφύτρωσε ἀπὸ αὐτή. Ὅπως δηλαδὴ τὸ αὐγὸ ἔχει μέσα του τὸ πουλὶ ἀνεκδήλωτο, ἔτσι καὶ τὸ Χάος ἔχει ἀνεκδήλωτο μέσα του τὸν Κόσμο. Τὸ «κοσμογονικὸν ᾠὸν» τῶν Ὀρφικῶν ἦτο μιὰ πολὺ ἐπιτυχημένη εἰκόνα.

Καθὼς εἴπαμε, κατὰ τὴν ἀντίληψι αὐτὴ τῶν ἀρχαίων, ἀπὸ τὴν ἀταξία ἐκείνη, ἀπὸ τὸ Χάος φύτρωσε ὁ Κόσμος, τὸ Σύμπαν, ἡ Φύσις. Γι' αὐτὸ τὸν Κόσμο τὸν λένε Φύσις, ἀπὸ τὸ φύω, τὸ φύομαι, τὸ φυτρώνω. Καὶ στὰ λατινικὰ τὸ NATURA γίνεται ἀπὸ τὸ ρῆμα NASCOR, ποὺ θὰ πῆ γεννῶμαι.

Αὐτὴ ἡ ἰδέα τῆς ἀταξίας ποὺ προηγήθηκε τοῦ Κόσμου τὴν εἶχαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες φιλόσοφοι. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς π.χ. τὴν ὠνόμαζε «σφαῖρο» καὶ ἔλεγε πὼς αὐτὸς ὁ σφαῖρος ἦταν μιὰ κατάστασις ἄποιος (χωρὶς ποιόν) καὶ

ἀνείδιος (χωρὶς εἶδος). Οἱ Πυθαγόρειοι τὴν κατάστασι αὐτὴ τὴν ἔλεγαν «ἔλλειψι ἁρμονίας». Καὶ ἄλλοι τὴν ἀποκαλοῦσαν μὲ ἄλλα ὀνόματα. Ἡ ἰδέα ὅμως, ἡ ἔννοια, ἦταν σὲ ὅλους ἡ ἴδια: τῆς ἀταξίας, τοῦ ἀνεκδηλώτου, τοῦ ἀνεξερευνήτου γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καθὼς εἴπαμε. Τῆς ἀταξίας ἀπὸ τὴν ὁποία βγῆκε ὁ Κόσμος.

Τώρα, τὸν τελευταῖο καιρὸ διάβασα ἕνα ἄρθρο τοῦ μεγάλου φυσικοῦ τῆς ἐποχῆς μας, τοῦ γνωστοῦ Ρόμπερτ Ὀππενχάιμερ, μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ ταπεινοφροσύνη, τὸ δίδαγμα τῆς ἐπιστήμης», στὸ ὁποῖον ἐκθέτει τὶς ἀπόψεις του ἐπάνω σὲ διάφορα ζητήματα σύμφωνα μὲ τὴν σημερινὴ ἐξέλιξι τῆς ἐπιστήμης. Μαζὺ μὲ ἄλλα θέματα θίγει καὶ τὸ κοσμογονικὸ πρόβλημα καὶ γράφει ὅτι: «τὸ Σύμπαν εἶναι κάτι ἀνάλογο μὲ ἱστορικὸ φαινόμενον, δηλαδὴ ἔχει ἀρχή», προσθέτει δὲ πὼς «γιὰ ὅ,τι ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ π ρ ὶ ν δὲν γνωρίζουμε τίποτα. Ἡ ἀνθρώπινη ἐμπειρία περιορίζεται ἐν χρόνῳ». Ἀνεξερεύνητη δηλαδὴ ἡ κατάστασι τῆς ἀταξίας πρὶν φτιαχτῇ τὸ Σύμπαν. Τὰ λέγει δηλαδὴ σὰν κανένας φιλόσοφος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἐδῶ παρουσιάζεται ἕνα αἰνιγματικὸ φαινόμενο, ποὺ δύσκολα ἠμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ μὲ τὴ σύγχρονη τάξι σκέψεως, μὲ τὴ λογικὴ τοῦ καιροῦ μας. Πῶς ἠμπόρεσαν οἱ ἀρχαῖοι, Ὀρφικοί, Πυθαγόρειοι, Θεολόγοι ποιηταί, σὰν τὸν Ἡσίοδο, καὶ τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι, νὰ μάθουν καὶ νὰ ποῦν ἀλήθειες σὰν κι' αὐτὴ ποὺ εἴπαμε, πρὶν ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες. Ἀλήθειες ποὺ ἔρχεται σήμερα καὶ τὶς ἐπαναλαμβάνει ἡ ἐπιστήμη μόνον ὕστερα ἀπὸ τόσες προόδους ποὺ ἔχει κάμει. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ συνθετικὰ στοιχεῖα ἐκείνου ποὺ λέγει σήμερα, ἀλλὰ καὶ ἄλλοτε ἔλεγε, ἡ ἀνθρωπότης: Ἑλληνικὸ θαῦμα. Εἶναι ἐκεῖνο ποὺ τόσο ποιητικὰ εἶπε ἕνας σύγχρονος Εὐρωπαῖος φιλόσοφος, μὲ ἄλλα λόγια, ὅτι «ἡ ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν εὐνοουμένη τῶν Θεῶν της».

Ἄς γυρίσουμε ὅμως τώρα στὸν Ἡσίοδο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ξεκινήσαμε. Ἀπὸ τὸ Χάος βγῆκαν δύο πράγματα μᾶς λέγει, ἡ Γαῖα καὶ ὁ Ἔρως, ποὺ ἀπετέλεσαν τὸν Κόσμο. Ὁ JEAN RICHEPIN, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, στὸ περίφημο ἔργο του «Ἑλληνικὴ Μυθολογία», προσπαθώντας νὰ δώσῃ ἑρμηνεία ἐπάνω σ' αὐτά, γράφει ὅτι: «Ὁ Ἔρως κατὰ τὸν Ἡσίοδο εἶναι μία ἀ ρ χ ὴ κ ο σ μ ο γ ο ν ι κ ή. PRINCIPIUM, καθὼς τὴν ὀνομάζει, ἀρχὴ μὲ ὑψηλὴ σημασία, δύναμις ἕλξεως, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ τὰ στοιχεῖα εἰς τὶς ἑνώσεις καὶ τὶς συνθέσεις των». Δηλαδὴ περίπου κάτι μὲ ἐκεῖνο ποὺ λέμε σήμερα στὴ χημεία «χημικὴ συγγένεια», ἡ ὁποία ἀναγκάζει τὰ ἄτομα τῶν διαφόρων χημικῶν στοιχείων νὰ ἑνώνωνται καὶ νὰ ἀποτελοῦν σύνθετες μορφές, τὰ μόρια, καθὼς τὰ ὀνομάζουμε. Ἢ ἂν θέλουμε νὰ μεταφερθοῦμε στὰ χημικὰ ἄτομα, εἶναι ἐκεῖνο ποὺ συγκρατεῖ τόσο δυνατὰ τὰ συστατικὰ τῶν πυρήνων τους, τὸ ὁποῖον τώρα τελευταῖα (βραβεῖον Νόμπελ φυσικῆς 1963) οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν ὀνομάσει «πυρηνικὲς δυνάμεις». Οἱ πυρηνικὲς αὐτὲς δυνάμεις εἶναι ἐκεῖνες ποὺ φανερώνονται, κατὰ τὴν σχάσι τῶν πυρήνων, σὰν πυρηνικὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία, καθὼς ὅλοι γνωρίζουμε, εἶναι τόσον πολὺ ἰσχυρή. Στὴν ἀντίληψι αὐτὴ κατέληξε ἡ ἐπιστήμη, γιατὶ τὰ συστατικὰ τοῦ πυρῆνος δὲν ἠμπορεῖ

νὰ τὰ συγκρατοῦν οὔτε ἠλεκτρικὲς δυνάμεις, οὔτε βαρύτης.

Γιὰ τὴν Γαῖα ὁ ἴδιος ὁ J. RICHEPIN γράφει ὅτι : «Εἶναι ἡ καθολικὴ μητέρα καὶ τροφὸς τῶν ὄντων. Καὶ ὅτι, κατὰ τὸν Ἡσίοδο, ἐγέννησε τὸν Οὐρανό, δηλαδὴ τὸ Σύμπαν». Δέχεται λοιπὸν καὶ τὴν Γαῖα ὡς ἀρχὴ κοσμογονική, PRINCIPIUM καὶ αὐτή. Ἀλλοῦ δὲ ὁ ἴδιος τὴν ὀνομάζει κατ' εὐθεῖαν «Θεότητα κοσμογονική».

Ὁ Πλούταρχος πάλι ἔχει γράψει ὅτι : «Τὴν Γῆ τὴν ἐθεώρησαν οἱ παλαιότεροί του ὄχι μόνον σὰν κάτι τὸ Θεϊκό, ἀλλὰ τὴν ἀνύψωσαν στὴν τάξι Θεότητος πραγματικῆς».

Αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ π ρ ώ τ η ἔννοια τῆς Γαίας. Σὰν ἀρχῆς, σὰν οὐσίας, νὰ ποῦμε, κοσμογονικῆς.

**

Ἡ Γαῖα ὅμως ἔχει καὶ δ ε ύ τ ε ρ η σημασία. Σημασία ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ Πλανήτη μας. Ἡ ἔννοια αὐτὴ βγαίνει ἄνετα ἀπὸ τοὺς μύθους ἐκείνους στοὺς ὁποίους βρίσκεται διατυπωμένη ἡ ἀρχαία παράδοσις ἡ σχετικὴ μὲ τὴν ἀνέλιξι τῆς νοήσεως. Τῶν ὄντων δηλαδὴ ποὺ ἐκδηλώνουν νοητικὲς ἱκανότητες ἐπάνω στὴ Γῆ. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσι αὐτὴ ἡ Γαῖα, ἡ Γῆ μας, μὲ τὸν Οὐρανὸ μαζὺ γεννᾶ στὴν ἀρχὴ ὑπάρξεις σκοτεινές. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ κοσμογονικὴ Γαῖα, ποὺ εἴδαμε πάρα—πάνω, ἀλλὰ ὁ σκοτεινὸς πλανήτης μας. Γεννᾶ τοὺς Τιτᾶνας, τοὺς Κύκλωπας, τοὺς Γίγαντας. Ὄντα νοητικά. Ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ νοητικὰ ὄντα τῆς Γῆς; Μὰ ποῖα ἄλλα; Εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἀνθρώπινο γένος, ποὺ ἡ ἀρχαία παράδοσις τὸ ὀνομάζει τιτανικό, σκοτεινὸ δηλαδή. Ὁ Κρόνος καὶ ἡ Ρέα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γεννήθηκαν οἱ Ὀλύμπιοι Θεοί, κατὰ τὴν παράδοσι, ἦσαν Τιτᾶνες. Τοῦτο σημαίνει τὴν ἐξελικτικὴ ἄνοδο τῆς νοήσεως στὸν Πλανήτη μας. Ἡ δεύτερη λοιπὸν σημασία τῆς Γαίας ἦτο ἡ Γῆ μας, ποὺ μὲ τὴ συμπαράστασι τοῦ Οὐρανοῦ γεννᾶ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνει τὴν νόησι καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, σὰν ἐξέλιξί του, τὸ ἐλεύθερον πνεῦμα, τοὺς Θεούς.

**

Τ ρ ί τ η ἔννοια τῆς Γαίας, τῆς Γῆς, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, εἶναι συνεκδοχική, καί, καθὼς εἶμαι τῆς γνώμης, ἀναφέρεται στὸν ἄνθρωπο, στὸ πλάσμα τὸ ἀνθρώπινο, ποὺ εἶναι γήϊνο, ἀτελὲς καὶ σκοτεινό. Εἶναι ἀπὸ χῶμα, χωματένιο, καθὼς τὸ λέγουν ἄλλοι. Εἶναι «χοῦς». Ἐδῶ λοιπόν, ὡς νομίζω, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῆ ἡ ἔννοια τῆς παραδόσεως, ὅτι στὴν ἀρχὴ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἦτο τῆς Γαίας. Ὅτι τὸ ἀρχικό, τὸ πρῶτο Μαντεῖον δηλαδὴ ἦτο ἀνθρώπινο, ἀτελές.

Στὴν ἄποψι αὐτὴ συνηγορεῖ καὶ τὸ ὅτι ἡ ἀρχαία παράδοσις φέρει, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, καὶ ἄλλα Μαντεῖα ὅτι στὴν ἀρχή τους ἦσαν Μαντεῖα τῆς Γῆς. Ἔτσι ἔχει παραδοθῆ ὅτι τὸ πρῶτο Μαντεῖον τῆς Δωδώνης ἦτο καὶ ἐκεῖνο Μαντεῖον τῆς Γῆς. Ἐπίσης στὴν ἀρχαία Ὀλυμπία ἀπὸ τοὺς καιροὺς τῆς μακρυνῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρξε Μαντεῖον τῆς Γῆς. Πολὺ ἀνθρώπινα λοιπὸν τὰ πρῶτα Μαντεῖα. πολὺ ἀνθρώπινο καὶ τὸ ἀρχικὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Οὔτε στὴν κοσμογονικὴ Γαῖα ἦτο ἀφιερωμένο τὸ Μαντεῖον, οὔτε στὴ Γῆ μας, σὰν σῶμα οὐράνιο. Ἀλλὰ τὸ Μαντεῖον στὴν ἀρχὴ

ήτο, καθώς είπαμε, ατελές ακόμη. Ήτο ανθρώπινο.

Εδώ πρέπει να σημειωθή και ότι στους κατόπιν καιρούς του Μαντείου, στους ιστορικούς πλέον χρόνους, είχεν ιδρυθή στους Δελφούς, κοντά στα τόσα άλλα Ιερά, και Ναός της Γαίας, καθώς μας λέγει ο Πλούταρχος. Είχε ιδρυθή ο Ναός αυτός της Γαίας, ίσως σαν ανάμνησι ευλαβική στους παληούς καιρούς, στην πρώτη εμφάνισι του Μαντείου, που χάνεται στην προϊστορία.

⁂

Πριν όμως τελειώσουμε με τη Γαία και το Μαντείον της στους Δελφούς πρέπει κάτι να πούμε και για το «Γας ομφαλός», που κατα την παράδοσι ήταν οι Δελφοί. Αυτό το «Γας ομφαλός», καθώς νομίζω, δεν αναφέρεται στο Μαντείον, αλλά σε Τελεστήριον, δηλαδή σε κέντρο μυητικό που λειτουργούσε μαζύ με το Μαντείον τους κατοπινούς χρόνους, καθώς θα δούμε πάρα—κάτω αμέσως. Με την αλληγορική αυτή έκφρασι ήθελαν να δείξουν, καθώς νομίζω, την κοινωνία του Ουρανού πρός το Τελεστήριον, που εκείνος προφορότουσε με τις δυνάμεις του.

⁂

Κατά την παράδοσι το αρχαίο Μαντείον της Γαίας, το μοιράστηκε κατόπιν η Γαία με τον Θεό Ποσειδώνα, τον Ολύμπιο άρχοντα των υδάτων. Το αρχικό λοιπόν Μαντείον πλαισιώνεται μέσα σε κέντρο μυητικό και ανισχύεται έτσι στη μαντική του δράσι. Τούτο καθαρά φαίνεται από το ότι ο Θεός Ποσειδών δεν φέρεται από την αρχαία παράδοσι σαν Θεός μαντικός, αλλά σαν Θεός μυητικός. Το ότι ενισχύθηκε το Μαντείον με Τελεστήριον φανερώνεται ακόμη και από άλλες πηγές. Κοντά στο περίφημο Κωρύκιον Άντρον, που είναι στον Παρνασσό επάνω από τους Δελφούς, υπήρχε τους αρχαίους καιρούς μια κοιλάδα πού ήταν αφιερωμένη στον Διόνυσο, τον μυητικό Θεό. Στην κοιλάδα αυτή εγίνοντο διονυσιακές εορτές σε ωρισμένες εποχές του χρόνου και εμαζεύοντο εκεί και γυναίκες από τους Δελφούς, από τη Βοιωτία και ακόμη από την Αττική. Οι περίφημες Θυϊάδες (από το θύω) καθώς τις έλεγαν, που ελάμβαναν μέρος στις εορτές. Το διονυσιακό ιερό δε της κοιλάδος ανήκε εις το Μαντείον των Δελφών. Αλλά και το Άντρον το Κωρύκιον ανήκε στον Πάνα, τον μυητικό Θεό και στις Κωρυκίδες Νύμφες, καθώς το φανερώνει και επιγραφή που βρέθηκε εκεί.

Αργότερα το Μαντείον, καθώς λέγει ο θρύλος, το πήρε η Θεά Δήμητρα. Καθαρή όμως είναι η παρανόησις και εδώ. Η Θεά Δήμητρα, η Ολυμπία Θεά, δεν ήταν Θεά μαντική, αλλά η Θεά των μεγάλων μυήσεων, των Τελεστηρίων της αρχαιότητος Θεά. Σ' αυτό εύγλωττα μαρτυρεί το περίφημο Τελεστήριον της Ελευσίνος και αι εκεί γινόμεναι τελεταί για την Θεά Δήμητρα, την Κόρη της, την Περσεφόνη και τον Διόνυσο. Το ίδιο γίνεται και με τα Καβείρια στη Σαμοθράκη, στη Λήμνο, στη Θάσο και στη Βοιωτία. Και όπου αλλού στη Χώρα μας εγίνοντο μυητικές εορτές, όπως στην Ερμιόνη, στην Ερέτρια και σε τόσες άλλες. Εκεί παρουσιάζεται πάντοτε η λατρεία της Θεάς Δήμητρας, της Κόρης και του Διονύσου.

Δεν πήρε λοιπόν το Μαντείον η

Θεὰ Δήμητρα, ἀλλὰ ὁ μυστικός του κλάδος ἐνισχύθηκε μὲ τὸν καιρὸ καὶ ἀπὸ Ποσειδώνιος ἔγινε Δημήτριος. Ἄνοδος στὴ λατρεία, ἄνοδος καὶ στὴ μαντικὴ δραστηριότητα, ἀφοῦ οἱ δύο αὐτοὶ κλάδοι βαδίζουν παράλληλα.

Καὶ ἀφοῦ τώρα ἔγινε λόγος γιὰ τὴν Θεὰ τῶν μεγάλων μυήσεων, τὴν Θεὰ τῶν Τελεστηρίων τῆς ἀρχαιότητος, τὴν Ὀλυμπίαν Θεὰ Δήμητρα, ποὺ εἰκονίζει, καθὼς ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι Σοφοί, ὅ,τι πνευματικὸ καὶ ὑπέροχο περιεῖχε ἡ πνευματοδοξία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅ,τι ἱερὸ καὶ ὅσιο, ὅ,τι ἀπέβλεπε στὴν ἄνοδο τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγνοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ σταθοῦμε ἐδῶ καὶ νὰ θαυμάσουμε τὴ μεγάλη πλάνη, συγχρόνων καὶ παλαιῶν, ποὺ οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἔχει χαρακτηρίσει τὴν Θεὰ σὰν Θεὰ τάχα τῆς γεωργίας. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι δυστυχῶς συνηθισμένο καὶ πάντα γίνεται ὅταν οἱ μῦθοι καὶ οἱ ἀλληγορίες παίρνωνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ γράμμα καὶ ὄχι κατὰ πνεῦμα, ὅπως τοὺς πρέπει. Εἶχαν πάρει καὶ ἐδῶ τὸ συμβολισμὸ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς κατὰ γράμμα. Ἀλλὰ γῆ καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ σημαίνει τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὸν καλλιεργοῦσαν στὰ Τελεστήρια τῆς Θεᾶς πνευματικά, γιὰ νὰ τὸν κάνουν ὑπεράνθρωπο, θεῖο, καθὼς μᾶς λέγει ἡ παράδοσις τῆς πατρίδος μας. Τῆς γεωργίας λοιπὸν αὐτῆς, τῆς Θ ε ϊ κ ῆ ς γεωργίας, ἦτο Θεὰ ἡ Δήμητρα.

**

Καὶ ἔτσι μὲ τὸν καιρὸ φθάνουμε στὸ Μαντεῖον ποὺ γίνεται Ἀπολλώνιο, ποὺ προάγεται δηλαδὴ ἀκόμη καὶ δίδεται πλέον ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη τῶν Θεῶν στὸν μαντικὸ Θεό, στὸν Θεὸ Ἀπόλλωνα.

Ἐπάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπάρχουν πολλοὶ θρῦλοι, μῦθοι, ἀλληγορίες καὶ συμβολισμοί. Πρέπει ὅλα αὐτὰ τὰ δεδομένα νὰ τὰ ἐξετάσουμε μὲ προσοχή, γιὰ νὰ προσπαθήσουμε νὰ βροῦμε, ἔστω καὶ μὲ προσέγγισι τί θέλουν νὰ ποῦν.

Μερικοὶ μῦθοι λέγουν ὅτι τὸ Μαντεῖον περιῆλθε ἕνα καιρὸ στὴ Θέμιδα. Ὅτι τῆς τὸ ἔδωσε ἡ μητέρα της ἡ Γαῖα. Ἐδῶ ὅμως ἀρχίζει μία ἄλλη παρανόησι, γιατὶ μητέρα τῆς Θέμιδος δὲν ἦτο ἡ Γαῖα τοῦ Μαντείου, δὲν ἦταν ἡ ἀνθρωπίνη μαντικὴ προσπάθεια, ἀλλὰ ἡ Γῆ μας, ὁ Πλανήτης μας, οἱ οὐσίες τοῦ Πλανήτη μας σὲ ἀνώτερη ὅμως τάξι, ἀφοῦ ἡ Θέμις φέρεται σὰν παιδὶ τῆς Γῆς μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Οὐρανοῦ.

Κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοσι ἡ Θέμις ἦταν, καθὼς εἴπαμε, κόρη τῆς Γαίας, τοῦ Πλανήτη μας καὶ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἦταν συμπάρεδρος τῶν Ὀλυμπίων Θεῶν, ἦταν ἡ συνισταμένη τῆς βουλήσεως αὐτῶν, ἦτο ἡ Εἱμαρμένη τοῦ ἐλευθέρου πνεύματος ποὺ ἀπολυτρώθηκε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ὕλης, ἀπὸ τὸν τροχὸ τῶν γεννήσεων, ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι. Τοῦ πνεύματος ποὺ ἀπέκτησε τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία. Τοῦ πνεύματος τῶν Θεῶν. Μὲ δυὸ λόγια ἡ Θέμις ἦταν ἡ δικαιοσύνη τῶν Θεῶν.

Δὲν περιῆλθε λοιπὸν τὸ Μαντεῖον στὴ Θέμιδα, ἀλλὰ καθὼς μᾶς πληροφορεῖ ἄλλος μῦθος τῶν Ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἡ Θέμις, ὡς Θεὰ δικαιοσύνης, ἔδωσε τὸ Μαντεῖον, σὰν ἦλθε ὁ καιρός, στὸ Θεὸ Ἀπόλλωνα, τὸν μαντικὸ Θεό, στὸν ὁποῖον τώρα δικαιωματικὰ ἀνῆκε.

**

Ὁ μαντικὸς Θεὸς παίρνοντας τὸ Μαντεῖον τὸ μετέβαλε, τὸ προήγαγε, τὸ μεταμόρφωσε ἀπὸ ἀν-

θρώπινο σὲ θεϊκό. Ἦταν ἡ δικαία ἄνοδος, ἡ ἐξέλιξι τῆς δραστηριότητος τῆς μαντικῆς τοῦ Μαντείου, ποὺ εἶχε παράλληλα αναπτύξει τελεστική πρόοδο ἀξιόλογη. Ἀφοῦ τὸ Τελεστήριο, καθὼς εἴδαμε, ἀπὸ Ποσειδώνιον εἶχεν ἀποβῆ Δημήτρειον.

Στὴν πρόοδο αὐτὴ τῆς τάξεως τοῦ Μαντείου ἀναφέρονται οἱ σχετικοὶ μῦθοι, ποὺ ἀλληγορικὰ μᾶς πληροφοροῦν πῶς παρέλαβε αὐτὸ ὁ Θεὸς Ἀπόλλων.

Ὁ συνηθισμένος καὶ πλέον γνωστὸς μῦθος λέγει ὅτι ὁ Θεὸς Ἀπόλλων πῆρε τὸ Μαντεῖον, ποὺ τοῦ ἔδωσε ἡ Θέμις, ἀφοῦ ἐτόξευσε καὶ ἐφόνευσε ἕνα δράκοντα, ὁ ὁποῖος τὸ φύλαγε. Καὶ ὅτι τὸ πτῶμα τοῦ δράκοντα ἔπαθε ἀποσύνθεσι ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου, ἐσάπισε, καὶ γι' αὐτὸ ὁ δράκων πῆρε τὸ ὄνομα Πύθων, ὁ δὲ Θεὸς τὸ ἐπώνυμο Πύθιος, ἀπὸ τὸ ρῆμα π ύ θ ω, ποὺ θὰ πῆ σήπω, σήπομαι.

Ὑπάρχουν ὅμως σχετικὰ μὲ αὐτὰ καὶ ἄλλοι μῦθοι, ὀλιγώτερο μὲν γνωστοί, ἀλλὰ μῦθοι ποὺ ρίχνουν κάποιο φῶς στὴν παράδοσι. Θὰ τοὺς δοῦμε λοιπὸν καὶ θὰ τοὺς ἐξετάσουμε μὲ τὴ προσοχὴ ποὺ πρέπει.

Ὁ δράκων ποὺ εἴπαμε, καθὼς ἀναφέρει ἕνας ἄλλος μῦθος, ὠνομάζετο Πύθων, γιατὶ εἶχε γεννηθῆ ἀπὸ τὴ σῆψι τῆς γῆς. Ἀπὸ τὴ μεταβολὴ δηλαδὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σὲ κάτι ἀνώτερο, πνευματικώτερο.

Πύθων ὅμως, καθὼς μᾶς λέγουν τὰ λεξικά, ἐσήμαινε καὶ τὸ πνεῦμα, τὸ δαιμόνιον, τὸ ὁποῖον ἐδίδε ἐμπνεύσεις, τὸ πνεῦμα ποὺ εἶχε μαντικὸ ἐνθουσιασμό. Ἄλλος μῦθος πάλι ὀνομάζει τὸν δράκοντα αὐτὸν Δελφύνην. Εἶναι δράκων θῆλυς κατὰ τὸν Ὁμηρικὸ Ὕμνο πρὸς τὸν Θεὸ Ἀπόλλωνα. Ὁ Ἀπολλόδωρος πάλι ὁ Ἀσκληπιάδου, καθὼς μᾶς διέσωσε ἡ «Ἀπολλοδώρου Βιβλιοθήκη», λέγει ὅτι ἡ Δελφύνη αὐτὴ ἦταν κατὰ τὸ ἥμισυ κόρη καὶ κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ ὄφις. Δράκων καὶ Δράκαινα πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας ὅτι σημαίνει κάτι τὸ λαμπρό, τὸ ἐξελιγμένο. Ὄχι βέβαια τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος, ἀλλὰ χαμηλότερο. Γιατὶ οἱ λέξεις προέρχονται ἀπὸ τὸ ρῆμα «δέρκομαι», ποὺ σημαίνει «φέγγω».

Καθὼς λοιπὸν βλέπουμε τώρα, ἀπὸ ὅλα αὐτά, τὰ πράγματα ἀλλάζουν. Ὁ Δράκων ἢ ἡ Δράκαινα πῆρε τὸ ὄνομα Πύθων (πάλι ἀπὸ τὸ πύθω=σήπω, σήπομαι), γιατὶ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ σῆψι τῆς γῆς. Ἀλλά, καθὼς εἴδαμε στὰ πάρα—πάνω, ἡ Γῆ τῆς ὁποίας ἦτο στὴν ἀρχὴ τὸ Μαντεῖον σήμαινε συνεκδοχικὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ ἀνθρώπινο, κάτι τὸ χαμηλό. Ἔτσι ἦταν στὴν ἀρχή του, καθὼς εἴπαμε, τὸ Μαντεῖον. Σῆψις πάλι θὰ πῆ μεταβολή, μεταμόρφωσι. Τὴν ἔννοια αὐτὴ τῆς σήψεως εἶχαν δώσει καὶ οἱ φιλόσοφοι ἀλχημισταὶ τῆς Ἀναγεννήσεως, ὅταν περιέγραφαν συμβολικὰ τὸ Μεγάλο τους Ἔργον. Θεωροῦσαν τὴν σῆψι σὰν τὴν πρώτη βαθμίδα τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Σῆψι: μεταβολὴ στὶς ἰδέες καὶ στὰ συναισθήματα. Ἐξέλιξι αὐτῶν πρὸς τὸ καλλίτερο, πρὸς τὸ τελειότερο.

Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γίνεται διάφανη πλέον ἡ ἀλληγορία. Τὸ Μαντεῖον ἀπὸ χαμηλό, ἀπὸ ἀνθρώπινο, ἀνεβαίνει σὲ μιὰ βαθμίδα ἀνώτερη, πνευματικώτερη. Ἀποκτᾶ σὰν ὁδηγό του ἕνα δαίμονα πλέον (ἀπὸ τὸ δαίω=πυρπολῶ, θερμαίνω), ἕνα πνεῦμα ἐξελιγμένο, ἕνα πνεῦμα ποὺ ἐνέπνεε τὶς Πυθίες, τὶς μαντικὲς κόρες. Τὸ

ὅτι εἶναι ἕνα πνεῦμα ἐξελιγμένο τὸ δείχνει ἡ μορφή του. Ἡ εἰκόνα πού μᾶς τὸ παρουσιάζει. Κάρη καὶ ὄφις. Ἀλλὰ ὁ ὄφις στὴν ἀρχαία παράδοσι δὲν ἦταν σύμβολο τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος; Δὲν ἦτο τὸ σύμβολο τοῦ γιοῦ του, τοῦ Θεοῦ Ἀσκληπιοῦ; Ὁ ὄφις ὅμως τοῦ Θεοῦ ἦταν χρυσός, ἦτο Θεϊκός, ἐνῶ τοῦ Πύθωνος ἦταν ἄνθρωπος—ὄφις. Κάτι τὸ κατώτερο, πνευματικώτερο ὅμως ἀπὸ τὸ ἐντελῶς ἀνθρώπινο. Ἂς μὴ ξεχνοῦμε ἐδῶ ὅτι ἡ ἀρχαία μας παράδοσι τοποθετοῦσε μεταξύ τοῦ ἀνθρώπινου κόσμου καὶ τοῦ Θεικοῦ, τὸν κόσμο τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἡμιθέων.

Καὶ σὰν οἱ καιροί περνοῦσαν καὶ τὸ Μαντεῖον προώδευε πνευματικὰ ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ γίνη ὁλόκληρο πνευματικό, Θεικό, Ὀλύμπιο. Ὁ Δράκων του, πού εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ ἄνθρωπος καὶ κατὰ τὸ ἄλλο του ἥμισυ Θεϊκός, τοξεύεται μὲ τὶς ἀκτῖνες τοῦ φωτὸς τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος καὶ σκοτώνεται, δηλαδὴ μεταβάλλεται ἀπὸ τὸν Θεό, στὸν ὁποῖον ἔδωσε τώρα πλέον τὸ Μαντεῖον ἡ θεία δικαιοσύνη, ἡ Θέμις, καθὼς εἴδαμε. Τὸ Μαντεῖον γίνεται ὁλότελα Ἀπολλώνιον.

Ἐδῶ δικαιολογεῖται καὶ ἡ παράδοσις πού εἴπαμε πάρα—πάνω ὅτι τὸ μέρος ὅπου ἦτο τὸ Μαντεῖον στὴν ἀρχὴ εἶχε τὸ ὄνομα Πυθὼ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξί του ἀπὸ γήινο σὲ πνευματικώτερο. Ὅταν ὅμως πῆρε τὸ Μαντεῖον ὁ Θεὸς Ἀπόλλων ὠνομάστηκε τὸ μέρος Δελφοὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς Δράκαινας Δελφύνης γιὰ ἀνάμνησι ἴσως τοῦ περιστατικοῦ αὐτοῦ. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο, τῆς ἀνόδου τοῦ Μαντείου καὶ ὁ Θεὸς Ἀπόλλων παίρνει τὸ ἐπώνυμο τοῦ Πυθίου, ἐκείνου δηλαδὴ πού μεταβάλλει, μεταμορφώνει.

Σὰν Ἀπολλώνιο πλέον τὸ Μαντεῖον εἶδε ἡμέρες ἀκμῆς καὶ δόξας πνευματικῆς. Ὑπῆρξε τὸ σπουδαιότερο καὶ τὰ σεβαστότερο Μαντεῖον τῆς Χώρας μας. Περίλαμπρο καὶ φημισμένο. Ἡ μεγάλη ἀκμὴ τοῦ Μαντείου, θὰ ἠμποροῦσε νὰ πῆ κανείς, ὅτι διήρκεσε μέχρι στὰ ἱστορικὰ χρόνια τῆς Χώρας μας. Γύρω στὸν 9ο ἢ 8ο αἰῶνα. Σὰν μπαίνουμε στὴν ἱστορία ἔχουμε τὴν ἀρχὴ πού κάμπτεται ἡ ἀρχαία λατρεία γενικώτερα καὶ μαζύ της καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ Μαντείου. Ἡ κάμψις τῆς ἀρχαίας λατρείας καὶ ἡ παρακμή της πού κατόπιν ἀκολούθησε, ἰδίως κατὰ τοὺς μεταχριστιανικοὺς αἰῶνες, ἄδικες κρίσεις γι' αὐτή. Κρίσεις οἱ ὁποῖες δὲν ξεχωρίζουν τὴν παρακμὴ τῆς λατρείας, ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς καιροὺς τῆς αἴγλης, τῆς δόξας τοῦ φωτὸς αὐτῆς, πού τόσο ἀνύψωσαν τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ ἐδημιούργησαν τὸ μεγαλεῖο τῆς Φυλῆς μας.

⁂

Γιὰ τὸ τί ἐγίνετο μέσα στὸ Μαντεῖον, στὸ ἄδυτο, σχεδὸν τίποτα δὲν ἠμποροῦμε νὰ γνωρίζουμε. Ὅπως ἐπίσης δὲν ξέρουμε σπουδαῖα πράγματα γιὰ τὸ ἐσωτερικό, γιὰ τὸ βαθὺ ὑπόθεμα τῆς ἀρχαίας λατρείας. Ὅλα αὐτὰ κρατήθηκαν μὲ ἐπιμέλεια μυστικά.

Ὅ,τι γιὰ τοὺς Δελφούς, γιὰ τὸ Μαντεῖον γνωρίζουμε εἶναι μόνον περιγραφὲς ἀλληγορικὲς καὶ συμβολικές. Στὸ ἄδυτο μόνον τὸ Ἱερατεῖον εἶχε θέσι. Γι' αὐτὸ τὸ ἔλεγαν ἄδυτο. Μέρος στὸ ὁποῖο δὲν ἐπέτρεπαν τὴν εἴσοδο στὸ κόσμο. Ἰδού τί λέγουν οἱ περιγραφές, πού, καθὼς εἴπαμε, ἦσαν ἀλληγορίες. Ἀλληγορίες πού τὶς ἔχουν

πάρει τώρα, ἀλλὰ καὶ παλαιότερα, κατὰ γράμμα:

Ἡ Πυθία, ἡ ἁγνὴ μαντικὴ κόρη, καθισμένη σὲ τρίποδο ἀπὸ χρυσό, τοποθετημένο ἐπάνω σὲ μία ρωγμὴ τῆς γῆς, μέσα στὸ ἄδυτο τοῦ ναοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔβγαιναν οἱ μαντικοὶ ἀτμοί, ἐμαντεύετο, ἀφοῦ πρῶτα ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὴν Κασταλία πηγὴ καὶ μασοῦσε φύλλα δάφνης, ποὺ τῆς ἔδιδε ὁ ἁρμόδιος ἱερεὺς τοῦ Μαντείου.

Ἡ Πυθία ἦταν βέβαια κόρη ἁγνή. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ γνῶσις χαρακτήριζαν τὸ ἀρχαῖο Ἱερατεῖο, ὅταν ἡ λατρεία ἦταν στὴν ἀκμή της. Ἡ Πυθία σὰν ἱέρεια λοιπὸν ἦτο ἁγνὴ κόρη. Ὁ τρίπους πάλι ὑπῆρχε στὸ Μαντεῖον, τοῦτο ἔχει βεβαιωθῆ. Ἦτο ὅμως ἕνα σύμβολο. Χρυσὸς ἦταν κατὰ τὴν ἀλληγορία ὁ τρίπους. Ρωγμὴ τῆς γῆς ἀπὸ τὴν ὁποία ἔβγαιναν οἱ μαντικοὶ ἀτμοὶ γιὰ νὰ φέρουν τὴν Πυθία σὲ ἔκστασι ἦταν ἐπίσης ἕνας συμβολισμός. Ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς ποὺ ἔγιναν στοὺς Δελφοὺς οὔτε ἴχνος χάσματος τῆς γῆς εὑρέθη στὸ ἄδυτο τοῦ ναοῦ. Ουτε ἠμπορούσε νὰ θεωρηθῆ ὅτι ὑπῆρχε χάσμα στὴ γῆ, τὸ ὁποῖον ἔκλεισε κατόπιν ἀπὸ σεισμοὺς ποὺ γίνονται στὴν περιοχή. Ἐὰν συνέβαινε ὅμως κάτι τέτοιο ἔπρεπε οἱ ἀτμοὶ ἐκεῖνοι νὰ ἔβγαιναν σήμερα σὲ κανένα ἄλλο σημεῖον τοῦ ἐδάφους κάπου ἐκεῖ πλησίον. Ἀλλὰ ποῦ νὰ βρεθοῦν οἱ ἀτμοί; Τὸ ἔδαφος τῶν Δελφῶν εἶναι βέβαια σεισμοπαθὲς ὄχι ὅμως ἡφαιστειογενὲς γιὰ νὰ δικαιολογηθοῦν ἐξερχόμενοι ἀτμοί. Τὸ ὅτι πάλι γιὰ νὰ μαντεύεται ἡ Πυθία ἔπινε νερὸ ἀπὸ τὴν Κασταλία καὶ μασοῦσε φύλλα δάφνης, συμβολισμοὶ καὶ αὐτὰ ἦσαν. Δάφνη, καθὼς λέγει ὁ μῦθος, ἦταν νύμφη ἀγαπημένη ἀπὸ τὸν Θεὸ Ἀπόλλωνα. Τὸ νερὸ τῆς Κασταλίας σὰν σύμβολο τῆς ἁγνότητος εἶχε τὴν ἔννοιά του.

Συμβολισμοὶ καὶ ἀλληγορίες εἶναι λοιπὸν αὐτά, καθὼς εἴπαμε, ποὺ λαμβάνονται ὅμως κατὰ γράμμα καὶ ἔτσι δημιουργεῖται ἕνα πέλαγος ἀπὸ συγχύσεις. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἐκφράσεις συμβολικὲς ποὺ ἔκρυβαν ὑψηλότερες πνευματικὲς πραγματοποιήσεις στὴν ἱερὴ τέχνη τοῦ μαντεύεσθαι.

Οὔτε ἀφροὺς ἔβγαζε ἡ Πυθία, οὔτε ἐδαιμονίζετο, καθὼς περιγράφουν οἱ μεταγενέστεροι. Οὔτε καμμία σύγκρισις αὐτῆς ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὶς πνευματιστικὲς συνεδριάσεις, ποὺ γίνονται καὶ τώρα καὶ ἄλλοτε, οἱ ὁποῖες εἶναι τόσον ἐπικίνδυνες, ἀλλὰ καὶ γελοιοποιοῦν τὶς περισσότερες φορὲς ἐκείνους ποὺ καταπιάνονται μ᾿ αὐτές. Οὔτε καμμία σύγκρισις ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὰ σημερινὰ MEDIUM καὶ μάλιστα τὰ ἐπαγγελματικά. Ὅλα αὐτά, καθὼς νομίζω, εἶναι πολὺ χαμηλὲς σκέψεις, ποὺ δὲν ταιριάζουν στὴ σοβαρότητα τοῦ ζητήματος.

Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀλήθεια, ἐκεῖνο ποὺ ὡμολόγησαν οἱ πιὸ μεγάλες φυσιογνωμίες τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, εἶναι ὅτι, ὅταν τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἦτο στὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς του, οἱ χρησμοί του πάντοτε ἔβγαιναν ἀληθινοί. Πάντα ἐλάμβαναν ἐπιβεβαίωσι ἀπὸ τὰ πράγματα. Ἐπιβεβαίωσι, λέγω, γιατὶ οἱ χρησμοί, καθὼς καὶ στὴν ἀρχὴ εἴπαμε, ἐδίδοντο μόνον μὲ ἀλληγορικὲς ἐκφράσεις. Καὶ τοῦτο, γιατί, ὡς φαίνεται, οἱ κοινοὶ θνητοὶ ποὺ ρωτοῦσαν τὸ Μαντεῖον δὲν ἦσαν ὥριμοι νὰ μάθουν ἀπ᾿ εὐθείας τὸ μέλλον.

Τὸ Μαντεῖον στοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρξε σεβαστό. Ἡ ἀκτινοβολία του εἶχε περάσει τὰ ὅρια

τῆς τότε Ἑλλάδος, καθὼς μᾶς λέγει ἡ Ἱστορία.

Τὸ Μαντεῖον κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους εἶχε καὶ μιὰ ἄλλη ἀκτινοβολία στὶς Ἑλληνικὲς πόλεις. Τὶς Ἀμφικτυονίες. Γι' αὐτὲς ὅμως ἄλλοι ἐμπειρότεροι στὸ ζήτημα αὐτὸ θὰ μᾶς μιλήσουν ἄλλοτε.

***

Δὲν θὰ ἠμποροῦσε τὸ θέμα μας νὰ θεωρηθῆ ἐξηντλημένο, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τουλάχιστον ποὺ τὸ ἐξετάζουμε, ἐὰν δὲν λέγαμε κάτι καὶ γιὰ τὴν Κασταλία πηγὴ ποὺ βγαίνει κάτω ἀπὸ τὶς Φαιδριάδες. Τὸ νερὸ τῆς Κασταλίας, ποὺ θὰ πῆ καλλίρροος, ἐθεωρεῖτο τότε ἐξαγνιστικό. Τέτοια νερὰ ἐξαγνιστικὰ ὑπῆρχαν παντοῦ πλησίον σὲ ὅλα τὰ ἀρχαῖα Ἱερά. Ἦταν τοῦτο μιὰ ὑπόμνησι, μιὰ ὑπογράμμισι μᾶλλον τῆς ἀξίας τοῦ ἐξαγνισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πήγαινε σ' αὐτά. Χωρὶς τὴν ἠθικὴ κάθαρσι, καὶ τότε καὶ τώρα καὶ πάντοτε, κανεὶς ἄνθρωπος, καμμία ἀνθρώπινη ψυχή, δὲν ἠμπορεῖ νὰ δῆ πρόσω. Εἶναι μιὰ ἀλήθεια αὐτή, εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι. Ἡ κάθαρσις, ὁ ἐξαγνισμὸς ἠμπορεῖ νὰ γίνη σὲ κάθε ἄνθρωπο μόνον ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ καὶ σταθερὴ δική του προσπάθεια, μὲ μακροχρόνια καὶ συνεχῆ θεληματικότητα, ἡ ὁποία θὰ ἀποβλέπη στὸ νὰ βγάλη ἀπὸ μέσα του τὶς κακίες, τὰ πάθη, τὶς προλήψεις καὶ τὰ ἐλαττώματα. Στὸ νὰ ἀποβῆ ἔτσι ἐνάρετος. Νὰ εἶναι στὸ νοῦ χωρὶς δουλεῖες καὶ ἀπὸ μέσα του νὰ βγαίνη πηγαία ἡ καλωσύνη.

***

Εἰς τὴν εἴσοδο τοῦ Μαντείου ὑπῆρχε καὶ μιὰ ἐπιγραφή. Τὸ περίφημο «Γνῶθι σαυτόν». Εἶναι τοῦτο ἕνα παράγγελμα γιὰ νὰ ἐξετάση ὁ ἄνθρωπος εἰλικρινὰ τὸν ἑαυτό του, νὰ κάνη διάγνωσι στὸ τί καὶ τί ἀτέλειες ἔχει. Εἶναι τοῦτο ἕνα πρῶτο βῆμα γιὰ τὸν ἐξαγνισμό, γιὰ τὴν κάθαρσι ποὺ εἴπαμε. Ἐὰν δὲν γίνη ἡ διάγνωσι μιᾶς ἀρρώστειας πῶς ἠμπορεῖ νὰ βρεθῆ τὸ φάρμακο; Μεγάλη εἶναι λοιπὸν ἡ ἠθικὴ ἀξία τοῦ Δελφικοῦ αὐτοῦ ρητοῦ.

Ἀλλὰ αὐτὴ ἦταν ἄραγε μόνον ἡ σημασία του; Ἀσφαλῶς ὄχι. Εἶχε καὶ ἔννοια φιλοσοφική. Καλοῦσε τὸν ἄνθρωπο ἐκεῖνον ποὺ πήγαινε στοὺς Δελφοὺς νὰ κάμη καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ φροντίση νὰ μάθη, σὰν ἦταν ἁγνὸς καὶ καθαρός, τὴν οὐσία τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου γενικά, ἀλλὰ καὶ τῆς δικῆς του ὑποστάσεως. Ἡ ἀξία τοῦ ρητοῦ ἐδῶ εἶναι γνωστικὴ καὶ ὄχι μόνον ἠθική. Ὁ ἁγνὸς καὶ ἀποκαθαρμένος ποὺ θὰ ἐπιχειρήση νὰ σπουδάση τὸ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποιὰ εἶναι ἡ σύστασις τῆς ὑποστάσεώς του, ποιὰ εἶναι ἡ προέλευσίς του καὶ ποιὰ εἶναι ἡ τύχη του, ἐὰν τὸ ἐπιτύχη γίνεται θεῖκός. Γίνεται κάτι περισσότερο ἀπὸ ἄνθρωπος. Πόσον ὅμως εἶναι τοῦτο δύσκολον!

Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μοῦ ἐπιτρέψη ὁ φίλος Πρόεδρος τῶν Δελφικῶν Ἀμφικτυονιῶν κ. Μελισσαρόπουλος νὰ πάρω κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶπε τὸν Μάιο στὴ Γενικὴ Συνέλευσι τοῦ Συλλόγου. Ἀνέφερε τότε ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴ χαμένη τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη ὁ «Ἴων», ποὺ μὲ δύο λόγια δείχνει τὴ φιλοσοφικὴ ἀξία τοῦ «γνῶθι σαυτόν»:

«Τὸ γνῶθι σ' αὐτὸν ἐν λόγοις
οὐδὲν μέγα·
Ἔργῳ δὲ μόνος τοῦτ' ἐπίσταται
Θεός».

Τὸ νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του, τὴν ἀνθρωπίνη ὑπόστασι, δὲν εἶναι προσιτὸ στὸν καθένα. Εἶναι ἔργο θεϊκό.

**

Καὶ τώρα θὰ πρέπει νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὸ περίφημο «ΕΙ» τῶν Δελφῶν. Πολλοὶ ἔγραψαν καὶ πολλοὶ εἶπαν γι' αὐτό. Καὶ ὁ Πλούταρχος ἔγραψε ἕνα βιβλίο ὁλόκληρο. Πολλὲς εἶναι οἱ ἑρμηνεῖες ποὺ ἔχουν δοθῆ. Καθὼς νομίζω ἡ ὀρθότερη εἶναι ὅτι τὸ Ι τοῦ ΕΙ εἶναι ἕνας τόνος στὸ Ε. Τότε παίρνει τὴ σημασία τοῦ ἀριθμοῦ 5. Ἐὰν ὅμως θέλαμε νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα βαθύτερα θὰ φεύγαμε ἀπὸ τὸ θέμα μας. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἐμβαθύνουμε στὶς ἔννοιες τῶν ἀριθμῶν. Στὶς ποιοτικὲς τους ἔννοιες κατὰ τὴν ἀριθμολογία τῶν Πυθαγορείων. Ἀλλά, καθὼς εἴπαμε, τοῦτο θὰ μᾶς ἔφερε μακρυά. Ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα.

Καὶ τώρα ποὺ τελειώσαμε ὅ,τι εἴχαμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἂς γενικεύσουμε κάπως τὸ ζήτημα τῶν Μαντείων.

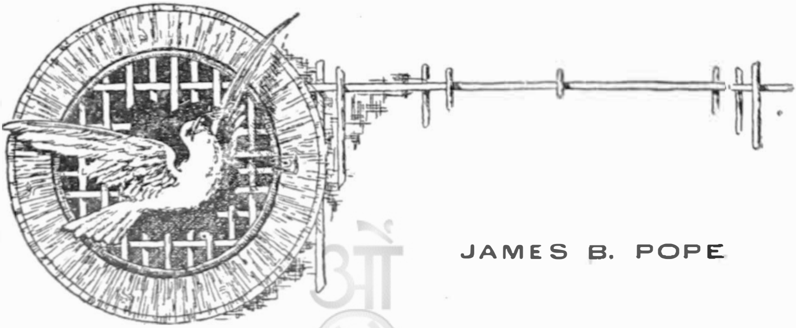
Τὰ Μαντεῖα καὶ τὰ Ἀσκληπιεῖα, ἠμπορεῖ νὰ πῆ κανείς, ὅτι ἀποτελοῦσαν τὴν πρόσοψι τῆς ἀρχαίας ἐσωτερικῆς λατρείας, τὴν ὁποία ἄσκουσε μέσα στὰ ἄδυτα τῶν ἀρχαίων Ναῶν καὶ στὰ Τελεστήρια τὸ Ἀρχαῖον Ἱερατεῖον. Ἡ πρόσοψις, τὸ ἐξωτερικώτερο αὐτῆς μέρος, ἡ ἀκτινοβολία της στὸν πολὺ κόσμο, στὸν ὁποῖον τὰ Μαντεῖα ἔδιδαν χρησμούς, τὰ δὲ Ἀσκληπιεῖα τὶς εὐεργετικές τους θεραπεῖες.

Ὅταν ἡ ἀρχαία λατρεία ἦταν στὴν ἀκμή της, ὅταν τὸ Ἱερατεῖον ἦτο ἁγνὸ καὶ σοφὸ καὶ τὰ ὄργανα αὐτῆς, τὰ Μαντεῖα καὶ τὰ Ἀσκληπιεῖα, ἦσαν στὸ ὕψος τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τους. Γι' αὐτὸ ἔχαιραν τόσης φήμης καὶ γι' αὐτὸ εἶχαν τὸν ἀπέραντο σεβασμὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος, ὅταν ἐφιλοδόξησαν νὰ κάμουν ὅλον τὸν κόσμο είρηνικὸ και εύτυχῆ, πρῶτα ἔβαλαν σὲ τάξι τὰ κράτη των. Ἀλλὰ πρὶν τακτοποιήσουν τὰ κράτη των, ἔβαλαν τάξι στὶς οἰκογένειές των. Πρὶν βάλουν τὴν πρέπουσα τάξι στὶς οἰκογένειές των ἐτακτοποίησαν τοὺς ἑαυτούς των. Πρὶν τακτοποιήσουν τοὺς ἑαυτούς των προσεπάθησαν νὰ εἶναι εἰλικρινεῖς στὴν σκέψι των. Πρὶν ἀκόμη νὰ γίνουν εἰλικρινεῖς στὴν σκέψι των προσεπάθησαν νὰ βλέπουν τὴν πραγματικότητα, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι.

ΚΟΜΦΟΥΚΙΟΣ

JAMES B. POPE

Τὸ Τραγούδι τῶν Ἐθνῶν

Δουλεύοντας γιὰ εἰρήνη, σὰν ἕνας ἑνωμένοι
Ὁ μόχθος μας τὸ μνῆμα τοῦ πολέμου θὰ γένει.
Σὲ κάθε μιὰ πατρίδα, καινούργια ἀνθίζει ἐλπίδα
ποὺ διώχνει τῶν πολέμων την μαύρη καταιγίδα.
Στα ἔθνη, γλυκὲς σὰν γάλα, ἡ ἑνότητα θὰ δίνει:
Εἰρήνη, Ἐλευθερία κι' αἰώνια Ἀδελφωσύνη.

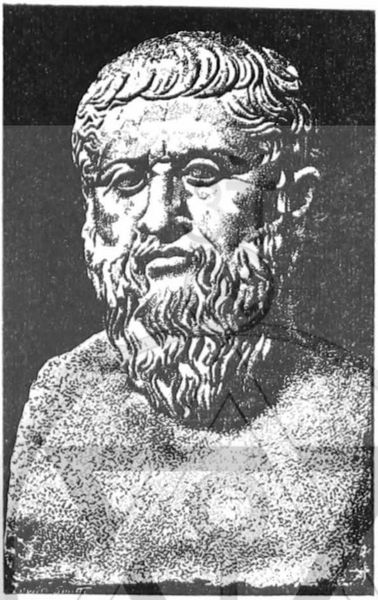
Μᾶς φλέγουνε τ' ἀνθρώπινα δικαιώματα στὰ βάθη
Ποιὰ ἡ Λευτεριά, στ' ἀλήθεια, παντοῦ κανεὶς νὰ μάθει
Καθένας ἔχει θρόνο, στοῦ κόσμου τὸ παλάτι:
Καθε Φυλή, κάθε Ἔθνος, σὲ ὅλα τῆς γῆς τὰ πλάτη
Στὰ ἔθνη, γλυκὰ σὰν γάλα, ἡ ἑνότητα θὰ δίνει:
Τὸν Προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν Ἀδελφωσύνη.

Τάξη καὶ νόμος θέμε ἀφέντης νά 'ναι τώρα
Ἀπάνω στὰ ἔθνη, ἀπάνω στῆς γῆς τὴν κάθε χώρα.
Τὶς διαφωνίες, συγκρούσεις, τὰ πάθη καὶ τὰ μίση
Ἡ εἰρήνη νὰ περάσει, γιὰ πάντα νὰ τὰ σβύσει
Στὰ ἔθνη, γλυκὰ σαν γάλα, ἡ ἑνότητα θὰ δίνει:
Νόμο, Δικαιοσύνη, κι' αἰώνια Ἀδελφωσύνη.

Ἐμπρός, τὰ δυνατά μας, γιὰ μιὰ ζωὴ πιὸ τέλεια
Τῆς κοινωνίας ἡ πρόοδος ν' αὐξαίνει, μὰ κι' ἡ ὠφέλεια.
Νὰ ζοῦν οἱ ἀνθρῶποι ὥς πέρα σὲ λευτεριᾶς ἀγέρι
Καθεὶς στὴν ἀνθρωπότητα ἄξιο νὰ δίνει χέρι.
Στὰ ἔθνη, γλυκὲς σὰν γάλα, ἡ ἑνότητα θὰ δίνει:
Την Πρόοδο τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τὴν Ἀδελφωσύνη.

Ἀπόδοση: ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΕΛΙΣΣΙΝΟΥ

Ἀπὸ τὴν φιλολογικὴ «Βραδυνὴ» 2 Μαρτ. 1964

Μαθητὲς τοῦ Πλάτωνα

ΠΑΝΟΥ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ

Ξανάγινε γαλήνη,
ἀπόψε, Μεγακλῆ, θἀκούσωμε
καὶ πάλι τὰ θεῖα λογια τοῦ δασκάλου
Δάφνης κλαριὰ στὰ χερια ἂς κρατοῦμε
κι' ἕνα ραβδί, σχήματα γεωμετρικὰ
νὰ γράφουμε στὸ χωμα.
Κι' ἄφηνε τοὺς Θεους νὰ χαίρωνται
τὸν οὐρανό, τὸν Ὀλυμπο καὶ τὰ παχειὰ τὰ κρέατα.
Ἐμεῖς τὸ δασκαλο
μὲ τὸ πλατὺ τὸ μέτωπο
ἂς προσέχωμε.

Θεολογία καὶ Ἠθική

Δενόμαστε μὲ τὴ Μοῖρα μας, σὰν καράβι ἀπὸ τὴν ἄγκυρά του.
(Ὁ θάνατος αἴρει ὅλες τὶς ἄγκυρές μας).
Δὲ φοβᾶται ὁ Θεὸς ὅπως τὸ ἄγριο ζῶο,
δὲ μαζεύεται στὴ λόχμη του
στὸ βῆμα τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς ἡμέρας.
Στὶς Ἄπειρες ἁπλώνεται τοῦ Σύμπαντος μορφές,
Δεν εἶναι ξενος πουθενα ὁ Θεὸς ὅπως ὁ ἄνθρωπος,
Δὲν εἶναι ἔνδεια καὶ πόθος σὰν κάθε ὕπαρξη τοῦ Χώρου.
Δεν τελειώνει ἡ ἀκοὴ τοῦ Θεοῦ μὲ τὰ μικρά μας Ἄπειρα,
δὲν περιορίζεται ἡ ὅρασή του.
Τη Μουσικὴ ἀγαπᾶ, ποὺ ἀναδίνει κάθε σῶμα,
γιατὶ ὅλα τὰ φαινόμενα, τὰ εἴδωλα καὶ τὰ πρόσωπα
τὴ μουσική τους ἔχουν.
Κάθε θάνατος εἶναι ἕνα προοίμιο μιᾶς νέας μουσικῆς.
Ὅποιος δὲ φοβᾶται, δεν εἶναι ἁμαρτωλὸς
παρὰ τῶν παραδείσων ἄξιος.

* * *

Κατασκευάζουμε ὀβελίσκους Θεῶν,
προσευχόμαστε νὰ μᾶς λυπηθοῦν,
ἐνῷ μποροῦμε μὲ τὴ φωτιὰ τοῦ Πνεύματος
ν' ἀνθισουμε την περηφάνεια ὅλων τῶν ὀχυρωμάτων.

* * *

Δὲν ὑπάρχει κανένα Κακὸ στοὺς Κόσμους.
(Το πάθος τοῦ Θεοῦ ἡ ὡραιότης. σκοπός του ἡ Ἀλήθεια.)
(Πόσο καιρὸ μένουμε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια ἔξω.)
Κυκλοφοροῦμε τὸ ψεύτικο νόμισμα
καὶ λύπη ἀγοράζουμε, ἀπιστία καὶ σύγκρουση.

* * *

Πλησιάζω τὰ πράγματα μὲ τὴ λαμπράδα τῆς ὀρθότητας;
Μοῦ χαμογελοῦν. Πηγαίνω κοντά τους μὲ τὴν παράνοια;
Κάθομαι σ' ἕνα τραπέζι συμποσίου. Δὲ βιάζομαι,
Μοῦ δειχνουν τὰ δόντια τους, ὑμνοῦν τὴ δύναμη τῶν δηγμάτων,
Δὲν ἀφήνομαι νὰ μὲ παρασύρει τῆς ἐπιθυμίας ὁ ἵππος.
Ὑπακούω καὶ μάχομαι. Μάχομαι καὶ ὑπακούω.
Γιὰ τὴ μάχη καὶ τὴν παραδοχὴ ἑτοιμάζομαι ἐνδιάμεσα,
σὰν ξημερώνει τὸ πρωὶ καὶ περιμένω τὸ βράδυ.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ἀπὸ τὶς «Παράδοξες Ἱστορίες»
τοῦ ΕΝΓΓΚΑΡ ΑΛΛΑΝ ΠΟΕ

Η ΣΙΩΠΗ

Εὕδουσι δ' ὀρέων κορυφαί τε καὶ φάραγγες
Πρῶνες τε καὶ χαράδραι...

«Ἄκουσέ με», εἶπε ὁ Δαίμονας κι' ἀκούμπησε τὸ χέρι του στὸ κεφάλι μου· «ἡ χώρα ποὺ σοῦ λέω εἶναι μιὰ μελαγχολικὴ περιοχὴ τῆς Λυβίας, κοντὰ στὶς ὄχτες τοῦ ποταμοῦ Ζαΐρα. Κι' ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ἡσυχία· καὶ δὲν ὑπάρχει σιωπή.

»Τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ ἔχουν τοῦ σαφρανιοῦ τὸ ἀρρωστημένο χρῶμα· μὰ ἀντὶ νὰ κυλᾶνε πρὸς τὴ θάλασσα, γυροφέρνουνε αἰώνια κάτω ἀπ' τὸ κόκκινο μάτι τοῦ ἥλιου μ' ἕνα βουερό, σπασμωδικὸ παλμό. Πέρα ἀπ' τὶς λασπερὲς ὄχτες τοῦ ποταμοῦ, απλώνεται μιὰ ὠχρὴ ἔρημος, γεμάτη πελώρια νούφαρα, ποὺ αναστενάζουν, τόνα μὲ τ' ἄλλο μὲς στὴν ἐρημιά καὶ τεντώνουν πρὸς τὰ οὐράνια τοὺς μακρυούς, ὠχροὺς λαιμούς τους, γέρνοντας ἐδῶ κι' ἐκεῖ τὰ ἀμάραντα κεφάλια τους. Κι' ἕνα σιγαλὸ μουρμούρισμα ἔρχεται ἀπὸ ἀνάμεσά τους, σὰν τὸ βούισμα ὑπογείου νεροῦ. Κι' ἀναστενάζουν, τόνα μὲ τ' ἄλλο.

»Μὰ ὑπάρχει ἕνα ὅριο στὸ βασίλειό τους — τὸ ὅριο τοῦ σκοτεινοῦ, τρομαχτικοῦ, ἀπέραντου δάσους. Ἐκεῖ, τὰ χαμόκλαδα ταράζονται ἀσταμάτητα, καθὼς ταράζονται τὰ νερὰ γύρω ἀπ' τὶς Ἑβρίδες. Κι' ὡστόσο ἄνεμος δὲν ὑπάρχει σ' ὅλο τὸν οὐρανό. Καὶ τὰ ψηλά, πρωτόγονα δέντρα, σειοῦνται αἰώνια ἐδῶ καὶ κεῖ, βουΐζοντας καὶ τρίζοντας. Ἀπ' τὶς κορφές τους, μιὰ μιὰ σταλάζουν ἀστέρευτες στάλες δροσιᾶς, καὶ στὶς ρίζες τους κοιμοῦνται τὸν ἀνήσυχο ὕπνο τους παράξενα φαρμακερὰ λουλούδια. Ψηλά, θροΐζοντας καὶ βροντῶντας τὰ γκρίζα σύννεφα ὁρμοῦν πρὸς τὰ δυτικά, ἀσταμάτητα, ὡς νὰ κυλήσουν σὰν καταρράχτες πάνω ἀπ' τὸν φλογισμένο τοῖχο τοῦ ὁρίζοντα. Κι' ὡστόσο δὲν ὑπάρχει ἄνεμος στὸν οὐρανό. Καὶ στὶς ὄχτες τοῦ ποταμοῦ Ζαΐρα, δὲν ὑπάρχει ἡσυχία, δὲν ὑπάρχει σιωπή.

»Ἦταν νύχτα· ἔπεφτε βροχή· κι' ἦταν βροχὴ ὅσο ἔπεφτε, ἀλλ' ὅταν πιὰ εἶχε πέσει, ἦταν αἷμα. Κι' ἐγὼ στεκόμουν μὲς στὸ βάλτο, ἀνάμεσα στὰ μεγάλα νούφαρα, κι' ἡ βροχὴ ἔπεφτε στὸ κεφάλι μου — καὶ τὰ νούφαρα στέναζαν, τόνα μὲ τ' ἄλλο, μὲς στὴ μεγαλωσύνη τῆς ἐρημιᾶς τους.

»Κι' ἄξαφνα, τὸ φεγγάρι ὑψώθηκε μέσα στὴν ἀλαφριά, τὴν ὠχρὴ ὁμίχλη, κι' ἦταν τὸ χρῶμα του ἄλικο. Καὶ τὰ μάτια μου πέσανε σ' ἕνα πελώριο γκρίζο βράχο ποὺ στεκόταν στὴν ἀκροποταμιά, φωτισμένος ἀπ' τὸ φεγγαρόφωτο. Κι' ὁ βράχος ἦταν γκρίζος καὶ τρομερός, καὶ πανύψηλος — κι' ἦταν γκρίζος ὁ βράχος... Στὴν ὄψη τῆς πέτρας ἦταν χαραγμένα γράμματα· κι' ἐγὼ περπάτησα μέσα στὸ ἕλος μὲ τὰ νούφαρα, ἕως ὅτου ἔφτασα δίπλα στὴν ἀκροποταμιά, γιὰ νὰ μπορῶ νὰ διαβάζω τὰ γράμματα πάνω στὴν πέτρα. Μὰ δὲν κατάφερνα νὰ τὰ καταλάβω. Κι' ἤμουν ἕτοιμος νὰ γυρίσω στὸ ἕλος, ὅταν τὸ φεγγάρι ἔλαμψε μ' ἕνα ζωηρότερο κόκκινο χρῶμα, καὶ τότε γύρισα καὶ ξανακοίταξα τὸ βράχο καὶ τὰ γράμματα — κι' ἔγραφαν τὰ γράμματα, ΕΡΗΜΙΑ.

»Καὶ κοίταξα πρὸς τὰ πάνω, κι' εἶδα ἕναν ἄνθρωπο καθισμένο στὴν κορφὴ τοῦ βράχου· καὶ κρύφτηκα ἀνάμεσα στὰ νούφαρα γιὰ νὰ μπορῶ νὰ παραμονεύω τὸ τί θὰ ἔκανε ὁ ἄνθρωπος. Κι' ὁ ἄνθρωπος ἦτανε ψηλὸς καὶ μεγαλόπρεπος, κι' ἦτανε τυλιγμένος ἀπ' τὴν κορφὴ ὥς τὰ νύχια μὲ τὴν τήβεννο τῆς 'Αρχαίας Ρώμης. Καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ κορμιοῦ του ξεχώριζε ἀμυδρά—μὰ τὰ χαρακτηριστικά του ἦταν θεϊκά —γιατὶ ὁ μανδύας τῆς νύχτας, καὶ τῆς ὁμίχλης, καὶ τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ τῆς δροσιᾶς, εἶχε ἀφήσει ἀκάλυπτες τὶς γραμμὲς τοῦ προσώπου του. Καὶ τὸ μέτωπό του ἦταν πλατὺ καὶ γεμᾶτο σκέψη καὶ τὸ μάτι του ἄγριο, γεμᾶτο ἔννοια· καὶ στὶς λιγοστὲς ρυτίδες πάνω στὰ μάγουλά του, διάβασα ἱστορίες πόνου καὶ κούρασης καὶ ἀηδίας γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μιὰ λαχτάρα γιὰ μοναξιά.

»Κι' ὁ ἄνθρωπος καθόταν στὸ βράχο στηρίζοντας τὸ κεφάλι στὸ χέρι του, καὶ ἀγνάντευε τὴν ἐρημιὰ τριγύρω. Κοίταζε κάτω, τὰ χαμηλά, ἀνήσυχα θάμνα καὶ ψηλά, τὰ θεώρατα πρωτόγονα δέντρα, κι' ἀκόμα ψηλότερα τὸν βουερὸ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄλικο φεγγάρι. Κι' ἐγὼ στεκόμουν ἀκίνητος, κρυμμένος μέσα στὰ νούφαρα καὶ παραμόνευα τὶς κινήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Κι' ὁ ἄνθρωπος ριγοῦσε μὲς στὴν ἐρημιά — μὰ ἡ νύχτα προχωροῦσε, κι' ἐκεῖνος καθόταν πάντα πάνω στὸ βράχο.

»Κι' ὁ ἄνθρωπος ἔστρεψε τὴν προσοχή του ἀπ' τὸν οὐρανὸ καὶ κοίταζε τὸ σκυθρωπὸ ποτάμι Ζαΐρα καὶ τὰ ωχροκίτρινα νερά, καὶ τὶς χλωμὲς λεγεῶνες τὰ νούφαρα. Κι' ὁ ἄνθρωπος ἄκουγε προσεχτικὰ τοὺς στεναγμοὺς ἀπὸ τὰ νούφαρα, καὶ τὸ μουρμούρισμά τους. Κι' ἐγὼ στεκόμουν ἀκίνητος στὴν κρυψώνα μου καὶ παραμόνευα τὶς κινήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Κι' ὁ ἄνθρωπος ριγοῦσε μὲς στὴν ἐρημιά — μὰ ἡ νύχτα περνοῦσε, κι' ἐκεῖνος καθόταν πάντα πάνω στὸ βράχο.

»Τότε πῆγα στὶς ἄκρες τοῦ βάλτου καὶ πλανήθηκα μακρυά, μὲς στὴν ἐρημιὰ τῶν νούφαρων καὶ κάλεσα τοὺς ἱπποποτάμους ποὺ μένουν στὰ ἕλη, στὶς ἄκρες τοῦ βάλτου. Κι' οἱ ἱπποπόταμοι ἄκουσαν τὸ κάλεσμά μου, κι' ἦρθαν μὲ τὰ μπεχεμόθ, στὰ πόδια τοῦ βράχου, καὶ μούγγρισαν ἄγρια καὶ τρομαχτικὰ κάτω ἀπ' τὸ φεγγάρι. Κι' ἐγὼ στεκόμουν ἀκίνητος στὴν κρυψώνα μου καὶ παραμόνευα τὶς κινήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Κι' ὁ ἄνθρωπος ριγοῦσε μὲς στὴν ἐρημιά — μὰ ἡ νύχτα προχωροῦσε, κι' ἐκεῖνος καθόταν πάντα πάνω στὸ βράχο.

»Τότε καταράστηκα τὰ στοιχεῖα μὲ τὴν κατάρα τῆς καταιγίδας· καὶ μιὰ φοβερὴ θύελλα ξέσπασε στὸν οὐρανό, ἐκεῖ ποὺ πρῶτα δὲν ὑπῆρχε ἄνεμος. Κι' ὁ οὐρανὸς ἔγινε ὠχρὸς μὲ τὴν ὁρμὴ τῆς καταιγίδας— κι' ἡ βροχὴ χτύπησε τὸ κεφάλι τοῦ ἀνθρώπου — κι' οἱ καταρράχτες τῆς βροχῆς πέσαν στὴ γῆ — κι' ὁ ποταμὸς ταράχτηκε κι' ἄφρισε — καὶ τὰ νούφαρα οὔρλιαξαν στὴν κοίτη τους — καὶ τὸ δάσος λύγισε στὸν ἄνεμο — κι' ἡ βροντὴ μούγγρισε — κι' ἔπεσε κεραυνός — κι' ὁ βράχος ταράχτηκε συθέμελα. Κι' ὁ ἄνθρωπος ριγοῦσε μὲς στὴν ἐρημιά — μὰ ἡ νύχτα προχωροῦσε, κι' ἐκεῖνος καθόταν πάντα πάνω στὸ βράχο.

»Τότε θύμωσα καὶ καταράστηκα τὸν ποταμό, καὶ τὰ νούφαρα καὶ τὸν ἄνεμο καὶ τὸ δάσος, καὶ τὸν οὐρανό, καὶ τὴ βροντή, καὶ τοὺς στεναγμοὺς ἀπὸ τὰ νούφαρα μὲ τὴν κατάρα τῆς σιωπῆς. Κι' ἡ κατάρα ἔπιασε, κι' ἔμειναν ὅλα σιωπηλά. Καὶ τὸ φεγγάρι σταμάτησε νὰ κυλάει τὸ δρόμο του στὸν οὐρανό, κι' ὁ κεραυνὸς ἔσβησε μακρυά — κι' οἱ ἀστραπὲς δὲν ξανάλαμψαν, καὶ τὰ σύννεφα κρεμάστηκαν ἀκίνητα — καὶ τὰ νερὰ χαμήλωσαν καὶ στάθηκαν στὶς κοῖτες τους — καὶ τὰ δέντρα ἔπαψαν νὰ σειοῦνται — καὶ τὰ νούφαρα δὲν στέναζαν πιά — κι' οὔτε ἀκουγόταν τὸ μουρμούρισμα ἀνάμεσά τους, κι' οὔτε ἴχνος ἦχου μέσα σ' ὅλη τὴν ἀπέραντη ἐρημιά. Καὶ κοίταξα τὰ γράμματα τοῦ βράχου κι' ἐκεῖνα εἶχαν ἀλλάξει — κι' ἔγραφαν τώρα ΣΙΩΠΗ.

»Καὶ τὰ μάτια μου πέσαν στὴ

μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου κι' ἡ μορφή του ἦταν ὠχρη ἀπο τρομο. Και βιαστικα σήκωσε το κεφαλι που στήριζε στο χέρι του, και σταθηκε ὀρθος πάνω στὸ βραχο, στήνοντας τ' αφτι του. Μα καμμια φωνη δεν ακουγοταν σ' ολη τὴν ἀπέραντη ερημο, καὶ τα γραμματα, πανω στο βραχο εγραφαν ΣΙΩΠΗ. Κι' ο ανθρωπος ριγησε κι' εστρεψε αλλοῦ το προσωπο του, κι' ἔφυγε μακρια κι' εφυγε βιαστικα, καὶ δεν μποροῦσα να τὸν βλέπω πιά.

**

Ὄμορφες ἱστορίες υπαρχουν μα την ἀληθεια, στὰ βιβλια τῶν Μαγων — τὰ σιδεροδετα μελαγχολικα βιβλια τῶν Μαγων. Ὑπαρχουν, λέω, λαμπρὲς ἱστορίες για τον Οὐρανό και γιὰ τη Γῆ, και τὴ δυνατη θαλασσα — καὶ για τα Πνεύματα ποὺ κυβερνοῦσαν τη θαλασσα και τη γῆ καὶ τὸν τετραψηλο οὐρανό. Κι' ὑπῆρχε και μεγαλη σοφια σ' αὐτα που λέγαν οι Σιβύλλες και τον παλιο καιρό, τα ὠχρα τα φυλλα που σιγοτρεμαν γυρω στὴ Δωδωνη ακουσαν πανιερα λογια — κι' ομως, μα τον Αλλαχ, πιστεύω οτι ὁ μῦθος αυτὸς ποὺ μοῦ διηγήθηκε ὁ Δαιμονας, καθισμενος πλαι μου στη σκιὰ τοῦ ταφου, ηταν ὁ πιὸ θαυμαστός! Κι' όταν ὁ Δαιμονας τέλειωσε πιὰ την ἱστορια του, εγειρε πισω, στὸ βαθος τοῦ ταφου κι' άρχισε νὰ γελαη. Μὰ δε μποροῦσα να γελάσω μαζι του, κι' ἐκεῖνος με καταράστηκε ἐπειδη δε μποροῦσα νὰ γελῶ. Κι' ὁ λύγξ, που κατοικοῦσε αἰώνια μέσα στὸν ταφο βγῆκε ἔξω καὶ ξαπλωθηκε στὰ ποδια τοῦ Δαίμονα καὶ τον κοιταξε ἐπιμονα στὰ μάτια.

Μετάφραση
ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΚΟΥΜΕΤΑΚΗ

SULLY PRUDHOMME

INTUS

Δυο φωνὲς ὑψώνονται ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη
Στην ταραγμενη μας ψυχὴ
Ἡ Λογικὴ ποὺ βλασφημεῖ κι' ἡ ἀγάπη,
που νοιωθει μεσα της Θεὸ καὶ τὸ διαλαλεῖ.
Πανθειστὴς ἢ ἄθεος ἢ Χριστιανὸς κι' ἂν εἶσαι,
Τὶς νοιώθεις τοῦτες τὶς φωνὲς
Κι' εἶναι μαρτύριο σωστὸ νὰ ζῆς καὶ νὰ κινῆσαι
Με τὸν καυγᾶ ποὺ στήνουνε μὲς τὴν ψυχή σου αὐτές.
Ἡ Λογικὴ λέει στὴν καρδιά:
—«Πατέρας δὲν εἶν' ὁ Θεὸς καλὸς γιὰ μᾶς, νομίζω.
Στον κόσμο τὸ κακὸ νικᾶ».
Καὶ λέει ἡ καρδιά· «Πιστεύω καὶ ἐλπίζω».
Ἔλπιζε, ἀδελφοῦλα μου, καὶ τὸ Θεὸ θὰ βρῆς
Μὲς τὴν ἀγάπ' εἶν' ὁ Θεος καὶ τοῦτο πίστεψέ το
Τότε μόνον ἀθάνατη εἶμαι καὶ γὼ θὰ πῆς.
Καὶ λέει ἡ κρύα λογική: «Ἀπόδειξέ το».

Μετάφραση: ΕΛΕΝΗΣ Π. ΔΡΟΜΑΖΟΥ

ΤΑ ΩΡΟΣΚΟΠΙΑ ΚΑΙ Η ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ

Ὑπὸ κ. ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΜΙΧΕΛΙΔΑΚΗ

ΕΠΕΙΔΗ ἐσχάτως παρατηρεῖται ἡ καινοτομία νὰ δημοσιεύωνται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ πίνακες ὡροσκοπίων, εἰς τὰ ὁποῖα καταφεύγουν οἱ ἀφελεῖς ἀναγνῶσται διὰ νὰ ἀνακαλύψουν, ἀναλόγως τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεώς των, τὴν καθωρισμένην ἐκ τῶν προτέρων τύχην των, κρίνομεν σκόπιμον ὅπως ἀναφέρωμεν μερικὰ σχετικῶς μὲ τὴν παλαιὰν ταύτην ἐπιστήμην τῆς Ἀστρολογίας, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ἄγνωστον εἰς τὸν πολὺν κόσμον καὶ ὡς ἐκ τούτου μέσον ἐκμεταλλεύσεως τῆς εὐπιστίας αὐτῶν.

Ἀστρολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἡ ὁποία μελετᾶ τοὺς νόμους τῆς ἀστρικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν ἐπιγείων πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων. Ἀρχικῶς ἦτο ἡνωμένη μὲ τὴν Ἀστρονομίαν, ἤτοι τὴν ἐπιστήμην τὴν ἐξετάζουσαν τὴν ὕπαρξιν, τὴν θέσιν, τὸ σχῆμα καὶ τὰς κινήσεις ὅλων τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ τὸν συσχετισμὸν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τούτων ἐπὶ τῆς Γῆς. Ἀργότερον, ὅταν ἡ Ἀστρονομία ἐχωρίσθη καὶ ἀπετέλεσεν ἰδιαιτέραν ἐπιστήμην, ἡ Ἀστρολογία ἀπεγυμνώθη ἐξωτερικῶς ἀπὸ τὴν σοβαρότητα καὶ χρησιμότητα τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιδόσεως καὶ περιωρίσθη εἰς στενώτατον κύκλον πραγματικῶν ἐπιστημόνων καὶ εὐρύτατον περιθώριον ἐκμεταλλευτῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς εὐπιστίας τῶν ἀνθρώπων.

Οὕτω λοιπὸν τελευταίως, ἐκτὸς τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, ὅπου ὑφίσταται ἰδιαιτέρα στήλη τῶν ὡροσκοπίων, εἰς ὅλας τὰς ἐμποροπανηγύρεις, τὰ Λούνα-Πάρκ, τὰς γωνίας τῶν πολυσυχνάστων ὁδῶν τῶν μεγαλουπόλεων καὶ λοιπὰ πολυσύχναστα μέρη ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ἐμφανίζονται ἔμποροι ὡροσκοπίων, τυπωμένων ἐκ τῶν προτέρων ἐπὶ χάρτου διαφόρων χρωμάτων. Ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τούτων διάφοροι φακίραι, μάγοι καὶ αὐτόκλητοι καθηγηταὶ τῆς ἀστρολογίας δημοσιεύουν εἰς τὰς ἐφημερίδας ὅτι δέχονται κατ' οἶκον καὶ ἐπ' ἀμοιβῇ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ πληροφορηθῶσι διὰ τὸ ὡροσκόπιόν των.

Καὶ εἰς τί συνίσταται τὸ τόσον εὐκόλως ἀποκτώμενον ὡροσκόπιον; Εἰς μίαν ἢ δύο πολυγραφημένας σελίδας περιεχούσας μὲ εἰδικὰς φράσεις καὶ εἰς σχήματα πάσης φύσεως τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐνδιαφερομένου τὸν ἀπορρέοντα ἐξ ἑνὸς ἐκ τῶν 12 σημείων τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου, εἰς ὃ ἀντιστοιχεῖ ὁ μὴν τῆς γεννήσεώς του.

Καὶ ἐρωτᾶται ἐν προκειμένῳ: Ὑπάρχει βάσις τις ἀληθείας κατὰ τὴν ὡς ἄνω ἐμπορείαν τοῦ εἴδους τούτου τῶν ὡροσκοπίων ἢ πρόκειται περὶ παχυλῆς ἀπάτης πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς εὐπιστίας τοῦ κοινοῦ;

Ἀνεξαρτήτως ἐὰν ἡ οὐ ἡ Ἀστρολογία, ἐξεταζομένη ὡς ἰδιαιτέρα σοβαρὰ ἐπιστήμη, ἑδράζεται ἐπὶ θετικῶν καὶ ἀναμφισβητήτων βάσεων μὲ ἐπίπτωσιν ἐπὶ τῆς τύχης ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν πρόκειται νὰ διερευνήσωμεν σήμερον, θὰ ἐξετάσωμεν, διὰ νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα, κατὰ ποῖον τρόπον οἱ πραγματικοὶ ἀστρολόγοι ἐπιστήμονες βασίζουν τὰς διδασκαλίας των καὶ τὰς προρρήσεις των ἐπὶ τοῦ ἀστρονομικοῦ χάρτου τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὴν δεδομένην στιγμήν.

Οὕτω, κατ' ἀρχὴν χαράσσεται ἕνας λευκὸς κύκλος διὰ τὴν παράστασιν τοῦ οὐρανοῦ ὡς θόλου, διαιρούμενος εἰς δώδεκα οἴκους, ἀντιστοιχοῦντας εἰς τοὺς 12 ζωδιακοὺς ἀστερισμοὺς ἤτοι: Τὸν Κριόν, τὸν Ταῦρον, τοὺς Διδύμους, τὸν Καρκίνον, τὸν Λέοντα, τὴν Παρθένον, τὸν Ζυγόν, τὸν Σκορπιόν, τὸν Τοξότην, τὸν Αἰγόκερω, τὸν Ὑδροχόον καὶ τοὺς Ἰχθῦς. Ἐπὶ τῶν 12 τούτων σημείων τοῦ ζωδιακοῦ ἀντιστοιχοῦν αἱ 12 ἡλιακαὶ θέσεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν κατά τινα τρόπον τὸν σκελετὸν τῆς ἀστρικῆς ἐπιδράσεως. Οὕτω ἔχομεν 12Χ12 = 144 δυνατοὺς συνδυασμούς. Ἀλλὰ σὲ κάθε μίαν ἀπὸ τὰς 144 ταύτας «τάξεις» δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὸν δορυφόρον μας, τὴν Σελήνην, τοποθετουμένην καὶ αὐτὴν ἐπίσης εἰς ἓν ἐκ τῶν 12 τούτων σημείων τοῦ ζωδιακοῦ καὶ τὸ ὁποῖον μᾶς κάνει 144Χ12=1.728 δυνατὰς ὑποδιαιρέσεις. Ἀλλὰ τὸ ἡλιακόν μας σύστημα περιλαμβάνει δέκα κύρια ἄστρα. Ἤτοι ἔχομεν εἰσέτι ὀκτὼ ἑτέρους πλανήτας: τὸν Ἑρμῆν, τὴν Ἀφροδίτην, τὸν Ἄρην, τὸν Δία, τὸν Κρόνον, τὸν Οὐρανόν, τὸν Ποσειδῶνα καὶ τὸν Πλούτωνα, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος δύναται νὰ εὑρίσκεται εἰς ἓν ἐκ τῶν 12 ζωδιακῶν σημείων. Βλέπομεν κατ' ἀκολουθίαν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων παραλλαγῶν ἀνέρχεται τοιουτοτρόπως εἰς 1.728Χ 12 καὶ ἐν συνεχείᾳ ἑπτάκις ἐπὶ 12, ἤτοι περίπου εἰς 750 δισεκατομμύρια δυνατότητας, αἱ ὁποῖαι ἀρκοῦν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ἓν διάφορον ὡροσκόπιον εἰς τὰ 2 1)2 δισεκατομμύρια σημερινῶν κατοίκων τῆς Γῆς, κατὰ τὴν διάρκειαν 300 γενεῶν ἢ περίπου 90 αἰώνων, ἀναλόγως τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τῆς στιγμῆς ἀκόμη τῆς γεννήσεως ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν.

Ἀλλ' ἡ Ἀστρολογία ὑπολογίζει ἐπὶ πλέον τοὺς ἀντικατοπτρισμοὺς τοὺς πραγματοποιουμένους διὰ τῆς ἀμοιβαίας θέσεως τῶν πλανητῶν δηλαδὴ τὰς γωνίας ὑπὸ τὰς ὁποίας αἱ ἀκτῖνες των γίνονται δεκταὶ ὑπὸ τῆς Γῆς. Οὕτω λοιπὸν παρατηροῦμεν ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἀνθρωπίνων παραλλαγῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν δυνατῶν ὡροσκοπίων, εἶναι ἀτελείωτος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνοπτικῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ἠρύσθημεν ἀπὸ εἰδικὸν περὶ ἀστρολογίας καὶ τῶν ἀστρικῶν ἐπιδράσεων βιβλίον, δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν σαφῆ ἀντίληψιν τῆς εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ὑπὸ τῶν ἐμπορευομένων τὰ ὡροσκόπια διενεργουμένης ἀπάτης καὶ τῆς ἀσκόπου ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων ἐπικρατησάσης μόδας ὅπως διαθέτουν εἰδικὰς ἐπὶ τούτῳ στήλας διὰ τὴν δη-

μαντεύουν δῆθεν ἀστρολογικῶν ζωδιακῶν πινάκων.

Διότι εἶναι τόσον δύσκολος καὶ πολύπλοκος ὁ ὑπὸ τῶν πραγματικῶν ἀστρολόγων ἐφαρμοζόμενος τρόπος πρὸς εὕρεσιν τῶν ὡροσκοπίων τῶν ἀνθρώπων καὶ τόσον πολὺν χρόνον ἀπαιτεῖ ὅπως διαθέσουν πρὸς τοῦτο, ὥστε οὗτοι, μόνον τὰ ὡροσκόπια τῶν μεγάλων καὶ διακεκριμένων ἀνδρῶν ἐπιλαμβάνονται ὅπως ἐξεύρουν, ἐφ' ὅσον βεβαίως τοὺς ζητηθοῦν ὑπὸ ἐνδιαφερομένων ἢ καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὁρμωμένων ἐκ καθαροῦ ἐνδιαφέροντος καὶ μόνον.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐργαζόμενοι οἱ πραγματικοὶ ἐπιστήμονες ἀστρολόγοι ἔχουν δημοσιεύσει κατὰ τὰς πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου δεκαετίας ἀρκετὰς ἐπαληθευσάσας ἀργότερον προρρήσεις εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενον ὑπ' αὐτῶν περιοδικὸν «DEMAIN». Τώρα ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐπιτυγχάνουν πάντοτε εἰς τὰς ἐργασίας των καὶ τὰς προρρήσεις των δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσωμεν. Ἀλλὰ καὶ δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν τὴν πραγματικότητα τῆς βάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ παλαιὰ αὕτη ἐπιστήμη τῆς Ἀστρολογίας, τῆς ἀσχουμένης δηλονότι ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν φαινομένων τῶν οὐρανίων σωμάτων, καὶ δὴ τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης, ἐπὶ τῶν τῆς Γῆς, διότι πολὺ συχνὰ ἔχομεν ἀπτὰ δείγματα τούτων καὶ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον καὶ τοιαῦτα ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς Ἀστρονομίας ἀναγνωριζόμενα. Ἄλλως τε, κατὰ τὴν ἐποχήν μας, τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων ἀνακαλύψεων καὶ ἰδίως τῆς ἀνακαλύψεως τῶν κοσμικῶν ἀκτίνων καὶ τῶν ἡλιακῶν ἀκτινοβολιῶν, δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται ν' ἀρνηθῶμεν ἀνεξετάστως καὶ τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐπὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΟΥΓΚΩ

Ρόδο καὶ μνῆμα

Στο τριαντάφυλλο ἔλεγε, το ἀχαρο το μνῆμα:
—Λουλούδι συ τοῦ ἔρωτα τί κάνεις μ' ὅλα κεῖνα
Τὰ δάκρυα που ἡ αυνη τὰ φυλλσ σου ποτιζει,
Και τότε ἐκεῖνο ἐρωτᾶ:
—Και συ τί κάνεις τα κορμιὰ ποὺ τ' ἀνοιχτὸ
Το στόμα σου διαρκῶς καταβροχθίζει;
Και λέει το ρόδο. —Ἄκουσε, μαῦρο μνῆμα,
Μοναχο μου στὰ σκοτεινά, 'γω με τα δάκρυα 'κεῖνα
Ἄρωμα φτιάνω, μέλι γλυκό!
—Κι' ἐγώ, λέει το μνῆμα, μὴ μὲ κοιτάζεις ἔτσι,
Μὲ καθ' ἀνθρώπινο κορμί, στὰ χέρια μου που πέφτει
Φτιάνω ἕναν ἄγγελο στὸν οὐρανό!

Μετάφραση: ΕΛΕΝΗΣ Π. ΔΡΟΜΑΖΟΥ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΙ «ΩΤΑΚΟΥΣΤΑΙ»

Ἡ συνομιλία Πάπα καὶ Πατριάρχου, ἂν καὶ ἦταν μυστική, μαγνητοφωνήθηκε κατὰ λάθος ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ Ἵδρυμα Ραδιοφωνίας, ποὺ ξέχασε νὰ ἀποσυνδέση τὸ μικρόφωνο μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν ἐπισήμων προσφωνήσεων. Ἡ ταινία ἐστάλη πρὸς μετάδοσιν στοὺς ραδιοσταθμοὺς Ρώμης, Παρισίων καὶ Λουξεμβούργου. Ὅταν ἔγινε τὸ λάθος ἀντιληπτόν, ἐδόθη ἐντολὴ καταστροφῆς τῆς ταινίας. Ἀλλά, ἕνας ἄγνωστος τεχνικὸς εἶχε προβλέψει τὴν καταστροφὴ τῆς ταινίας ποὺ ἐστάλη στὸ Παρίσι, πῆρε ἀντίγραφό της καὶ τὸ παρέδωσε στὸν Πιὲρ Ρέ, σχολιαστὴ τῆς λαϊκῆς ἐφημερίδος «Παρὶ Ζούρ».

Ὁ Πιὲρ Ρὲ ἔχει μιὰ ἐπιχείρησι «ἐνδιαφερόντων» δίσκων, ποὺ μοιράζονται σὲ 1.000 συνδρομητές, ἕνας κάθε μῆνα. Στὴν σειρὰ αὐτὴ συγκαταλέγεται καὶ ἕνας δίσκος «ἐρωτικῶν ψιθύρων» τοῦ μακαρίτη Ἀντρὲ λὲ Τροκέ, προέδρου τῆς γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἥρωος, στὰ γεράματά του, τοῦ περιφήμου σκανδάλου τῶν «ρὸζ μπαλλέτων».

Στὸ δίσκο τοῦ Ἀπριλίου ἔχει ἀποτυπωθῆ ἡ ἱστορικὴ συνομιλία τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δίσκοι δὲν κυκλοφοροῦν στὸ ἐμπόριο, εἶναι ἄγνωστο ἂν τυχὸν προσφυγὴ τοῦ Βατικανοῦ στὰ δικαστήρια θὰ εἶχε ἀποτελέσματα.

Οἱ τελευταῖες φράσεις τῆς συνομιλίας, ὅπως ἀναφέρονται στὴν ταινία τῶν ἄνευ ἀδείας ὠτακουστῶν ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

ΠΑΥΛΟΣ ΣΤ': Θὰ προχωρήσωμε μαζὶ γιὰ πάντα καὶ περισσότερο σύμφωνοι παρὰ ποτέ.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ: Πιστεύω ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι εὐκολώτερο ἀπ' ὅσο πιστεύεται.

ΠΑΥΛΟΣ ΣΤ': Εἶμαι πρόθυμος νὰ συζητήσω μαζί σου ὅλα τὰ ζητήματα γοήτρου καὶ πρωτοκαθεδρίας.

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ: Κι' ἐγώ.

ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΙΝΔΟΥ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ὁ κ. Π. Ι. Δρόσος γράφει στὴν «Καθημερινή», γιὰ νὰ πληροφορήση ὅτι ἔγινε καὶ στὴν Ἀθήνα ἕνα ὁλοκαύτωμα Ἰνδοῦ, τοῦ τύπου Βιετνάμ.

«Τοῦτο — γράφει — συνέβη ὀλίγα ἔτη πρὸ ἢ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ὁ κραταιὸς Ἰνδὸς βασιλεὺς Πῶρος ἐζήτησε τότε νὰ ἔλθη εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Καίσαρα τῆς Ρώμης Αὔγουστον καὶ τοῦ ἀπέστειλε πρεσβείαν κομίζουσαν πρὸς αὐτὸν προτάσεις συμμαχίας, ὡς καὶ διάφορα δῶρα,

μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ σπάνια ζῶα, τῶν ὁποίων ὅμως ἡ περιγραφὴ ἔχει περιέλθει εἰς ἡμᾶς κάπως μεγαλοποιημένη.

»Κατὰ τὴν διέλευσιν τῆς πρεσβείας ἐξ Ἀθηνῶν, ἕνα μέλος της ἐκ τῶν ἐπιζησάντων (διότι μερικοὶ δὲν ἀντέσχον εἰς τὸ μακρὸν, ἐπικίνδυνον καὶ ἐπίπονον αὐτὸ ταξίδιον), βαρυνθὲν τὴν ζωήν, ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς αὐτήν. Παρασκευάσας, λοιπόν, ὁ Ἰνδός, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα μᾶς διεσώθη, ἐν δημοσίῳ χώρῳ πυρὰν καὶ ἀλειφθεὶς μὲ εὔφλεκτον ὕλην, εἰσεπήδησεν εἰς αὐτὴν γελῶν καὶ ἐκάη. Ὡς δὲ εἶχε προηγουμένως ἐξηγήσει εἰς τοὺς ἐκθάμβους Ἀθηναίους, αὐτὸ συνήθιζον εἰς τὴν χώραν του νὰ ἐκτελοῦν ὅσοι ἦσαν δυστυχισμένοι, ἄλλοι πάλιν ἐπειδὴ ἦσαν εὐτυχισμένοι, ὅπως αὐτός, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, μήπως τοῦ συμβῇ ἐν καιρῷ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δὲν θὰ ἤθελε.

»Βεβαίως τὰ ἰνδικὰ αὐτὰ ἔθιμα δὲν ἦσαν ἄγνωστα τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ὅταν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σοῦσα ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν του τῶν Ἰνδιῶν, συνωδεύετο καὶ ἀπὸ ἕνα Ἰνδὸν ἀσκητήν, Καλανὸν ὀνομαζόμενον. Μὲ τοῦτον εἶχε συναναστραφῆ καὶ πρὸ μετ' αὐτοῦ συνδιαλεχθῆ Ἀθηναίας τότε ἐκεῖ ὁ Ἰνδός, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ζωήν του. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, παρὰ τὰς ἀρχικὰς ἀντιρρήσεις του, ἐνέδωσε τέλος. Ἠνάφθη πυρά, αἱ σάλπιγγες ἤχησαν, τὸ στράτευμα ἀπέδωσε τιμὰς καὶ οἱ παρατεταγμένοι ἐλέφαντες, προσταχθέντες ὑπὸ τῶν ὁδηγῶν των, ἔδωσαν μὲ τὴν προβοσκίδα των τὸν βασιλικὸν χαιρετισμόν. Ὁ Ἰνδὸς ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ ἐκάη.

»Ἄλλο ὅμως νὰ διαβάζῃ κανεὶς περὶ τοιούτου συμβάντος καὶ ἄλλο νὰ παραστῇ αὐτοπροσώπως καὶ φαντάζεταί τις τὴν κατάπληξιν ποὺ ἐπροξένησε τότε εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ ἄποψις καὶ νοοτροπία τῶν Βουδδιστῶν καὶ Βραχμάνων.

»Ἡ τέφρα τοῦ Ἰνδοῦ ἐναπετέθη εἰς τὴν Ἀττικὴν γῆν καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου του ἡ ἐπιγραφή: «Ζαρμανοχηγὰς Ἰνδὸς ἀπὸ Βαργόσης, κατὰ τὰ πάτρια Ἰνδῶν ἔθη ἑαυτὸν ἀπαθανατίσας κεῖται».

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΛΕ·Υ·

Ὁ Ἄγγλος μυθιστοριογράφος Ἄλντους Χάξλεϋ, ποὺ πέθανε τὸν περασμένο Νοέμβριο (ἀπόγονος τοῦ διασήμου βιολόγου) δὲν ἐπίστευε στὴν ὕπαρξι Θεοῦ ὑπερβατικοῦ. Γιὰ τὸν Χάξλεϋ, ὁ Θεὸς βρίσκεται μέσα στὴν ἠθικὴ ἀκεραίωση τοῦ ἀνθρώπου σὲ τούτη τὴ ζωή: «Κανένας Θεὸς δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ μᾶς, πάνω ἀπὸ μᾶς. Ὁ Θεὸς εἶναι μέσα μας, ὅπως ἕνα κομμάτι ψωμὶ ποὺ τὸ φάγαμε. Εἶναι μέσα στὸ κορμί μας, στὸ αἷμα μας, στὴν καρδιά μας, στὸ δέρμα μας, στὶς αἰσθήσεις μας. Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ συνολικὸ ἄθροισμα, πνευματικὸ καὶ φυσικό, κάθε σκέψης καὶ πράξης μας στὴ ζωή», βάζει τὸν ἥρωά του Ράμπιον νὰ λέῃ μέσα στὴν «Ἀντίστιξη». Χάρη σ' αὐτὸν τὸν Θεό - νοῦ, ὁ ἄνθρωπος, βάζοντας χαλινάρι στὶς ἐνστικτώδεις παρορμήσεις του, «μπορεῖ νὰ μεταβάλῃ τὶς σαρκικὲς ἐπιθυμίες του σὲ πνευματικές. Ἀποκτᾶ τὴ μαγικὴ δύναμη νὰ μεταβάλλῃ τὸ σῶμα σὲ ψυχὴ ἁγνή». Γιατὶ ὁ νοῦς εἶναι ὁ μετασχηματιστὴς τοῦ ἄμορφου, ποὺ μᾶς δίνουν «οἱ αἰσθήσεις μὲ τὸ ποικίλο καὶ πλουσιόνθετο ὑλικό τους», σὲ σαφῆ μορφή.

«Ὁ νοῦς, πού διψᾶ καί πεινᾶ γιά τίς ἐξηγήσεις, δοκιμάζει ν' ἀναγάγη αὐτή τήν πολυσυνθετότητα σέ ταυτότητα (...). Ἄν δέν ὑπῆρχε ὁ νοῦς μέ τό ἔργο του, θά αἰσθανόμαστε μέσα στό χάος». («Τό Τέλος καί οἱ μέσοι ἄνθρωποι»).

Μέ φάση προπαρασκευασμοῦ τήν διάνοιά του, ὁ ἄνθρωπος, δίνοντας μορφή στό χάος μέσα του καί γύρω του, αἰσθάνεται τή δίκαιη ἀλαζονεία πώς εἶναι ὁ μόνος ὑπεύθυνος γιά τίς πράξεις του, ἱκανός νά ξαναχτίση τό «χαμένο χρόνο» (αὐτή τή μυθολογική διαδικασία πού τόν εἶχε ἀναδείξει ἀπό ἔνστικτο ἔνυλο σέ «βασιλέα τῶν ὄντων»), ὥστε νά θεμελιώση τήν ζωή του πάνω σέ νόμους βγαλμένους ἀπ' τήν πεῖρα του. Νά διαμορφώση, δηλαδή, μιά ζωή ἐλεγχόμενη. Γιατί, «νά εἶσαι ἄνθρωπος πλήρης, ἰσορροπημένος, εἶναι ἕνα ἐγχείρημα δύσκολο, ἀλλά εἶναι αὐτό πού πραγματώνεται. Κανένας δέ ζητᾶ νά εἶσαι κάτι περισσότερο ἀπό ἄνθρωπος. Ἕνας ἄνθρωπος, καταλαβαίνετε, οὔτε ἄγγελος, οὔτε δαίμονας» («Ἀντίστιξη»). Ἀλλά ἕνας ἄνθρωπος πού κρατᾶ τέτοια ἰσορροπία ἀνάμεσα στή διάνοιά του καί τίς ἐνστικτικές παρορμήσεις, εἶναι πιά ἱκανός νά δημιουργήση ἀκίνδυνα ὄχι τόν Θεό του, μά τούς «θεούς» του. Καί νά τούς πιστέψη: «Στόν Βάκχο ὅταν πίνει, στόν Βούδδα ὅταν στενοχωριέται, στήν Ἀφροδίτη ὅταν ἀγαπάει, στόν Διάβολο ὅταν εἶναι τρομαγμένος ἤ πεινάει καί στήν κατηγορική προσταγή ὅταν κάνει τό καθῆκον του» («Μετά τά πυροτεχνήματα»). Ἡ βαθειά ἑλληνολατινική καλλιέργεια τοῦ Ἄλντους Χάξλεϋ, δέν μποροῦσε παρά νά τόν ὁδηγήση στόν ἀποχρωματισμένον ἄνθρωπο...

«Η ΚΟΛΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΤΡΩΜΕΝΗ ΜΕ ΑΓΑΘΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ»

Μέ τόν τίτλον αὐτό, ὁ Χάξλεϋ εἶχε γράψει:

Σέ ὅλες τίς ἀνώτερες θρησκεῖες ὑπάρχει ἀπό τή μιά ἕνας τόνος ἀπέραντης αἰσιοδοξίας καί ἀπό τήν ἄλλη ἕνας τόνος βαθειᾶς ἀπαισιοδοξίας. Στά μύχια τοῦ εἶναι μας, διδάσκουν ὅλες, ὑπάρχει ἕνα ἐσώτερο φῶς — ἀλλά ἕνα ἐσώτερο φῶς πού ὁ ἐγωισμός μας τό καταπνίγει κατά τό πλεῖστον σέ κατάσταση λίγο - πολύ παντελοῦς ἐκλείψεως. Ἄν, ὡστόσο, τό ἐπιθυμῆ, τό ἐγώ μπορεῖ νά ξεστρατίση, τρόπος τοῦ λέγειν, καί νά καταλύση τήν ἔκλειψι τοῦ φωτός καί νά ταυτισθῆ μέ τήν θεία πηγή του. Ὅθεν ἡ ἀπέραντη αἰσιοδοξία τῶν παραδοσιακῶν θρησκειῶν. Ἡ ἀπαισιοδοξία τους ἀναβλύζει ἀπό τό ἐμπειρικά βεβαιωμένο γεγονός, πώς, μολονότι ὅλοι εἶναι κλητοί, ἐλάχιστοι εἶναι οἱ ἐκλεκτοί — διά τόν ἐπαρκῆ λόγο ὅτι ἐλάχιστοι προαιροῦνται νά εἶναι ἐκλεκτοί.

Βρίσκω αὐτή τήν παλαιότατη ἀντίληψι περί τῆς φύσεως καί τοῦ πεπρωμένου τοῦ ἀνθρώπου πιό ρεαλιστική, πιό σύμφωνη μέ τά δεδομένα, παρ' ὅ,τι ὁποιαδήποτε μορφή σύγχρονου οὐτοπισμοῦ.

Τό «Πάτερ Ἡμῶν» μᾶς διδάσκει νά ζητᾶμε τήν μακαριότητα ἐκείνη πού συνίσταται μόνο στό «μή εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν». Ὁ λόγος εἶναι προφανέστατος. Ὅταν οἱ πειρασμοί εἶναι μεγάλοι ἤ παρατείνονται ὑπερβολικά, οἱ περισσότεροι ὑποκύπτουν. Εἶναι πιθανή πέρα ἀπό τίς δυνάμεις μας ἡ ἐπινόησι μιᾶς τέλειας κοινωνικῆς τάξεως, ἀλλά πιστεύω ὅτι μᾶς εἶναι τελείως δυνατόν νά μειώσωμε τόν ἀριθμό τῶν ἐπικινδύνων πειρασμῶν σ' ἕνα ἐπίπεδο

πολὺ χαμηλότερο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὑφίσταται ἡ σημερινὴ ἐποχή.

Μία κοινωνία ἔτσι διευθετημένη ὥστε νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἐλάχιστον δυνατὸν ἐπικινδύνων πειραμάτων— αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο, σὰν πολίτης, ὀφείλω ν' ἀγωνιστῶ. Στὸν ἀγῶνα μου γι' αὐτὸ τὸν σκοπό, μπορῶ νὰ χρησιμοποιήσω μεγάλη ποικιλία μέσων. Οἱ καλοὶ σκοποὶ λοιπὸν δικαιώνουν τὴν χρησιμοποίηση οὐσιαστικῶς κακῶν μέσων; Θεωρητικῶς ἡ πρόταση ἐπιδέχεται συζήτηση στὸ διηνεκές.

Πρακτικῶς ὅμως διαπιστώνω ὅτι τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ἀπαρεγκλίτως καθορίζουν τὴν φύση τοῦ σκοποῦ ποὺ ἐπετεύχθη. Πράγματι, ὅπως οὐδέποτε ἔπαψε νὰ ὑποστηρίζῃ ὁ Μαχάτμα Γκάντι, τὰ μέσα εἶναι ὁ σκοπὸς στὰ προκαταρκτικά του στάδια. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν καταβάλει τεράστιες προσπάθειες γιὰ νὰ κάνουν τὸν κόσμο τους περισσότερο κατοικήσιμο. Ἀλλὰ ἂν ἐξαιρέσωμε τὰ διάφορα σύνεργα, τὶς ὑδραυλικὲς ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ εἴδη ὑγιεινῆς, ἡ ἐπιτυχία τους ὑπῆρξεν ἀπογοητευτικὰ μικρή. «Ἡ κόλασι εἶναι πλακοστρωμένη μὲ ἀγαθὲς προθέσεις», ὅπως τὸ λέει καὶ ἡ παροιμία. Καὶ ἐφ' ὅσον θὰ ἐξακολουθήσωμε τὶς προσπάθειές μας νὰ πραγματοποιήσωμε τὰ ἰδανικά μας μὲ κακὰ ἢ ἁπλῶς ἀκατάλληλα μέσα, οἱ καλές μας προθέσεις θὰ καταλήγουν στοὺς αὐτοὺς κακοὺς σκοπούς. Τοῦτο συνιστᾶ τὴν τραγωδία καὶ τὴν εἰρωνεία τῆς ἱστορίας.

Μπορῶ τάχα σὰν ἄτομο νὰ κάνω ὁ,τιδήποτε γιὰ νὰ καταστήσω τὴν μελλοντικὴ ἱστορία κάπως λιγώτερο τραγικὴ καὶ εἰρωνικὴ παρ' ὅ,τι ἡ ἱστορία τοῦ παρόντος καὶ τοῦ παρελθόντος; Πιστεύω ὅτι μπορῶ. Σὰν πολίτης μπορῶ νὰ χρησιμοποιήσω ὅλη τὴν εὐφυΐα καὶ ὅλη τὴν καλὴ θέλησί μου γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν πολιτικὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ εἴδους καὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος μὲ τοὺς ἰδανικοὺς σκοποὺς ποὺ προσπαθῶ νὰ πετύχω. Καὶ σὰν ἄτομο, σὰν ψυχοφυσικὸς ὀργανισμός, μπορῶ νὰ μάθω πῶς νὰ «ξεστρατίζω», ἔτσι ποὺ ἡ θεία πηγὴ τῆς ζωῆς μου καὶ ἡ συνείδησί μου νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἔκλειψι καὶ νὰ διαλάμψουν.

ΚΡΕΜΑΣΑΝ ΕΝΑΝ ΑΘΩΟ

Ὀκτὼ χρόνια μετὰ τὸν ἀπαγχονισμό του, ἀναγνωρίζεται τώρα ὅτι στὸ πρόσωπο τοῦ Οὐΐλμπερτ Κόφφιν, ἐξετελέσθη ἴσως ἕνας ἀθῶος. Θῦμα τραγικῆς, πιθανόν, δικαστικῆς πλάνης, ὁ Κόφφιν ἀνέβηκε στὸ ἰκρίωμα τῆς ἀγχόνης, διαμαρτυρόμενος ὡς τὴν ὕστατη στιγμὴ γιὰ τὴν ἀθωότητά του. Καὶ πρὶν ἡ καταπακτὴ ἀνοίξῃ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, κατηράσθηκε τοὺς δικαστάς του, γιὰ νὰ ψιθυρίσῃ στὸ τέλος, ὅτι «στὸν Θεὸ παραδίδει τὸ πνεῦμα του».

Ἡ ἀναθεώρησις τῆς δίκης, ποὺ διετάχθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἀποτελεῖ τὸν καρπὸ πολύμοχθης προσπαθείας τοῦ συγγραφέως Ζὰκ Ἑμπέρ, ὁ ὁποῖος, μὲ τὸ βιβλίον του «Κατηγορῶ τοὺς δολοφόνους τοῦ Κόφφιν», συνεκέντρωσεν ἀποκαλυπτικὰ στοιχεῖα καὶ ἔθεσε σειρὰν ἀπὸ ἀμείλικτα ἐρωτήματα. Ὁ Κόφφιν εἶχε κατηγορηθῆ γιὰ τὴν δολοφονία τριῶν Ἀμερικανῶν ἐκ Πενσυλβανίας, ποὺ εἶχαν πάει στὸν Καναδᾶ γιὰ νὰ κυνηγήσουν ἀρκοῦδες.

Ὅταν τὰ πτώματα ἀνεκαλύφθησαν, ὁ Κόφφιν εἶχε παραδεχθῆ ὅτι εἶχε κλέψει τὸ ἐγκαταλελειμμένον αὐτοκίνητον τῶν Ἀμερικανῶν καὶ μὲ τὰ χρήματα ποὺ εἰσέπρα-

ξεν, μείγε ποικίλει τὴν ζωή του μὲ λίγα γλέντια».

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ μόνη του ὁμολογία, ἡ Ἀστυνομία ὅμως τὸν «ἐτύλιξε» στὴν ἔκθεσί της καὶ τὸ δικαστήριον τὸν κατεδίκασε σὲ θάνατον. Λέγεται, ἐν τούτοις, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔκαμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ ἐξεύρῃ θῦμα, ὕστερα ἀπὸ τὴν μεγάλη πίεσι ποὺ ἐδέχθη τόσον ἀπὸ τὴν Ὁμοσπονδίαν Κυνηγῶν τῆς Πενσυλβανίας, ὅσον καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ Στέϊτ Ντηπάρτμεντ, ποὺ ἠπείλησε τὸν Καναδᾶν μὲ διακοπὴν τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος ἐξ ΗΠΑ.

«Μὲ ἐπιδεξιότητα καὶ διαβολικὴν ἀποτελεσματικότητα — γράφει ὁ Ἐμπὲς στὸ βιβλίο του — ἐξευρέθη ἕνας ἔνοχος γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν θυμωμένων Ἀμερικανῶν καὶ ὁ Οὔλλιαμ Κάφφιν ἐπλήρωσε μὲ τὴν ζωήν του τὴν δουλικότητα τῶν Καναδῶν ἐπισήμων».

Ἕνα ἀκόμη ντοκουμέντο κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς...

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΕΤΙΑ ΤΟΥ «ΗΣΥΧΟΥ ΗΛΙΟΥ»

Εἰδικοὶ ἐπιστήμονες στὰ ἀστεροσκοπεῖα ἑξήντα μιᾶς χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, ἄρχισαν τὴν Πρωτοχρονιὰ συντονισμένες παρατηρήσεις καὶ ἐρεύνας πρὸς ἐξιχνίασιν ὡρισμένων μυστηρίων τοῦ Ἡλίου. Καὶ οἱ ἔρευνες αὐτὲς θὰ ἔχουν κατὰ τὸ πλεῖστον πρακτικὴ ἀξία. Διότι πρόκειται κυρίως περὶ ἐξακριβώσεως τῶν καλυτέρων τρόπων χρησιμοποιήσεως τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ἀμέσως ὑπὸ μορφὴν θερμότητος, εἴτε ἐμμέσως διὰ μετατροπῆς τῆς θερμικῆς ἐνεργείας εἰς ἠλεκτρισμόν.

Στὰς ἐρεύνας αὐτάς, ποὺ θὰ διαρκέσουν δύο ἔτη, ἐδόθη τὸ ὄνομα Διεθνὴς Διετία τοῦ Ἡσύχου Ἡλίου. Διότι κατὰ τὴν διετίαν αὐτὴν ὁ πατὴρ Ἥλιος θὰ ἔχῃ τὴν μικροτέραν δραστηριότητα τοῦ ἐνδεκαετοῦς «κύκλου» του, δηλαδὴ τὰς ὀλιγωτέρας κηλῖδας. Μετέχει εἰς τὰς ἐρεύνας καὶ ἡ Ἑλλάς.

Οἱ ἐπιστήμονες μελετοῦν τὰς κηλῖδας τοῦ Ἡλίου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλιλαίου, ἀναζητοῦντες τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τώρα πλέον γνωρίζομεν πῶς γίνονται αἱ κηλῖδες αὐταί. Καὶ μὲ τὰ νέα μέσα παρατηρήσεως, εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσωμεν ἀκριβῶς τὰς ἐπιδράσεις των. Ἀλλὰ πέραν τῆς γνώσεως, αἱ νέαι ἔρευναι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀξιοποίησιν τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας. Εἰδικὸν φυλλάδιον τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνοῦς Διετίας τοῦ Ἡσύχου Ἡλίου ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἑξῆς:

«Ὅλοι γνωρίζομεν καλῶς ὅτι ἐξαρτώμεθα σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸν Ἥλιον διὰ τὴν ἐνέργειαν ποὺ χρειαζόμεθα. Ἡ ἀκτινοβόλος ἐνέργεια ἀπορροφᾶται καὶ θερμαίνει τὴν στερεὰν καὶ τὴν ὑγρὰν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς. Ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῶν φυτῶν καὶ μετέχει εἰς τὴν φωτοσύνθεσιν, διὰ νὰ μετατραπῇ εἰς χημικὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων τροφίμων καὶ τῶν ἐνώσεων τοῦ ἄνθρακος, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα τρώγονται καὶ ἄλλα μεταμορφώνονται εἰς ὀρυκτὰ καύσιμα. Ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια ποικίλλει τὴν ἐξάτμισιν τῶν νερῶν καὶ ἔπειτα οἱ ὑδρατμοὶ γίνονται νέφη καὶ βροχαί, αἱ ὁποῖαι μετατρέπονται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν διὰ τῆς κατασκευῆς ὑδροηλεκτρικῶν σταθμῶν».

Ἐκτὸς τοῦ Ἡλίου, ὑπάρχουν δύο ἄλλαι πηγαὶ ἐνεργείας: Ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ θερμότης τῶν-

ἐγκάτων τῆς Γῆς. Ἀλλὰ αἱ πηγαὶ αὐταὶ καλύπτουν ἐλάχιστον ποσοστὸν τῶν ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν. Ἡ πυρηνικὴ ἐνέργεια μόλις τώρα ἀξιοποιεῖται οἰκονομικῶς. Ἡ δὲ θερμικὴ ἐνέργεια τῆς Γῆς χρησιμοποιεῖται εἰς ἐλαχίστας περιοχάς, πλησίον ἡφαιστείων, ὅπου ἀναβλύζουν ὑδρατμοί. Ὅσον καὶ ἂν ἀναπτυχθῆ ἡ βιομηχανικὴ χρῆσις τῆς πυρηνικῆς ἐνεργείας, ὁ Ἥλιος θὰ παραμείνη πάντοτε ὁ ζωοδότης τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι σκοπὸν ἔχουν τὴν ἐξεύρεσιν οἰκονομικωτέρων τρόπων χρησιμοποιήσεως τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας.

«Ο ΑΙΩΝΙΟΣ ΕΛΛΗΝ»

Στὶς ἀμερικανικὲς βάσεις Ἑλλάδος — κυρίως Ἀθηνῶν — ἱερουργεῖ ὁ Ἑλληνοαμερικανὸς ἱερεὺς Πῆτερ Φλαμιᾶτος — Μπάυσον, περιγραφόμενος σὰν πραγματικὸς «ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ». Τελευταίως ἔδωσε ὁμιλία στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μὲ θέμα «Ὁ αἰώνιος Ἕλλην».

Στὴν ὁμιλία αὐτὴ ὁ πατὴρ Μπάυσον ἐτόνισε ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Γῆς ὀφείλουν νὰ ἐγκαταλείψουν τον μηχανικὸ πολιτισμὸ καὶ νὰ δώσουν περισσότερο χρόνο στὶς φιλοσοφικὲς καὶ πνευματικὲς ἔρευνες. Πρέπει νὰ βρεθῆ κάποιος ἄξων ποὺ νὰ ἔχη μαγνητικὴ δύναμι γι' ὅλους τοὺς λαούς, ἐτόνισε ὁ ἱερεύς.

Ὁ πατὴρ Μπάυσον ζητᾶ ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Γῆς νὰ ἱδρύσουν στὴν Ἀθήνα ἕνα διεθνὲς φιλοσοφικὸ κέντρο γιὰ τὴν μελέτη καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς νοοτροπίας. Τὴν θεωρία τῆς ἀνθρώπινης ἐσωτερικῆς ἰσορροπίας. Ὅ,τι ἐδιδάσκετο στὴν Ὀλυμπία, τοὺς Δελφοὺς καὶ τὰς Ἀθήνας τῆς ἀρχαιότητος περὶ τῆς ἁρμονίας τοῦ Σύμπαντος.

«Μέσα ἀπὸ τόσες παρακμές, ἔπειτα ἀπὸ τόσες φτώχειες, γύμνιες, μαρτύρια, μαρασμοὺς καὶ μαῦρες σκλαβιές, ὁ Ἑλληνισμὸς ξαναγεννιέται πάλι μὲ τὴν πιὸ πλούσια πνευματικὴ καὶ αἰσθηματικὴ κληρονομιά, ποὺ ἔχει στολίδια καὶ χαρίσματα ἀνεκτίμητα.

»Ἀδέλφια μου — ἐξηκολούθησεν ὁ πατὴρ Μπάυσον — ὁ ἔξω κόσμος, ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος σήμερα, παρὰ ποτὲ πρίν, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὴ τὴ μικρὴ γωνιὰ τῆς Ὑδρογείου, ποὺ τὴ λένε Ἑλλάδα. Αὐτὰ τὰ νησιά μας, αὐτὴ ἡ στεριὰ Ἑλλάδα μας, δὲν παριστάνουν μόνον πέτρες. Βουνὰ καὶ θάλασσα παριστάνουν ἕνα ἀθάνατο πνεῦμα. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἔκανε τὸν ἀληθινὸ Ἕλληνα αἰώνιο. Πάνω σ' αὐτὴ τὴ σκέψι ἔρχεται καὶ ὁ πόθος νὰ σωθῆ ἡ ἀνθρωπότης. Αὐτὸς ὁ πόθος μᾶς ὠθεῖ νὰ καλέσουμε ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Γῆς νὰ ἱδρύσουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς ἕνα μεγάλο Πανεπιστήμιο, καὶ ἔτσι, μιὰ ἡμέρα, νὰ γίνη ἡ Ἀθήνα μας ἡ Μορφωτικὴ Πρωτεύουσα ὄχι μόνον μιᾶς Ἡνωμένης Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Αὐτὸς πρέπει νὰ γίνη ὁ σκοπός μας».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Τα Γραφεῖα του ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανιου 6 (Πλατ Κλαυθμῶνος) εἶναι συνήθως ἀνοικτὰ κάθε πρωι 9—2 και Δευτερα - Τετάρτη - Παρασκευη 6 - 8 μ μ Οἱ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ περνοῦν ἀπο τὰ Γραφεῖα για καθε πληροφορία

— Ὁ Ταχυδρομικος τομεὺς τοῦ ΙΛΙΣΟΥ εἶναι 122 Να μὴ το ξεχνοῦν ὅσοι μας γραφουν Δραγατσανιου 6, Ἀθῆναι—122

— Ὅσοι συνδρομηταί μας βλέπουν την διεύθυνσιν των λανθασμένην ἡ ἀνεπαρκῆ, να μᾶς εἰδοποιοῦν χωρις ἀναβολη, ωστε νὰ λαμβανουν ἀσφαλῶς τὰ ἐκδιδομενα τεύχη

— Πολλοι συνδρομηταὶ ἀλλάζουν διευθυνσιν χωρὶς νὰ μᾶς γνωρίσουν την νεαν διεύθυνσιν των καὶ τὸ ταχυδρομειον μᾶς ἐπιστρεφει τὰ τεύχη, μὲ την ἔνδειξι «Εφυγε εις αγνωστον διευθυνσιν»

— Προηγούμενα τευχη καὶ τόμοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἀπο τοῦ 1956, πωλοῦνται στὰ Γραφεια μας καὶ ἀποστέλλονται εἰς τους αιτοῦντας

— Ὁποιος ἐπιθυμει νὰ ἀγοράση βιβλια ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν τιμοκατάλογον πωλουμενων βιβλιων πρέπει νὰ ἐμβαση διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς «Κωστῆν Μελισσαροπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας—122» τὸ ἀκριβες ἀντίτιμον τῶν βιβλιων ποὺ ἐπιθυμει, ἀναγράφων οπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς τοὺς τιτλους τῶν βιβλίων Θὰ τα λαβη ἀμεσως Ἄνευ ἀποστολῆς τοῦ ἀντιτιμου δὲν ἀποστελλονται βιβλία, διότι δεν εἶναι δυνατον νὰ τηροῦνται λογαριασμοί.

— Ὁ ΙΛΙΣΟΣ δεν εἶναι εὐκολον νὰ ἀποστέλλη αλλα βιβλία, ἐκτος ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀναγράφει ὡς πωλούμενα εἰς τὰ Γραφεῖα του

— Καθε ἐμβασμα πρέπει νὰ γίνεται με ταχυδρομικην ἐπιταγήν, ἐπ ὀνόματι Κωστῆ Μελισσαροπούλου, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι — 122 Ἀποστολες μὲ τραπεζιτικὲς ἐπιταγες ἡ ἐντολες μᾶς δυσκολεύουν Οπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς νὰ ἀναγραφεται λακωνικῶς ὁ λόγος τῆς ἀποστολῆς τῶν χρημάτων

Σὲ φωτεινότερους κόσμους

Καὶ ἄλλοι καλοὶ καὶ ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἐγκατέλειψαν τὸ γήινον σκήνωμά τους

Θρασ. Βλησίδης. Ἀθῆναι

Ἄγγελος Παπαχατζῆς, Ἀθῆναι

Ἠλίας Γερακόπουλος, Ἀθῆναι

Ἕκτωρ Συνανίδης, Ἀθῆναι

Χριστόδουλος Καμπούρης

Δημήτριος Παπαδόπουλος, Κομοτινή

Δῆμος Δημητριάδης, Θεσ)νίκη

Εὐχόμεθα παρηγοριὰ στοὺς συγγενεῖς τους.

Βιβλία ποὺ λάβαμε

Νέλλης Θεοδώρου «Διατελῶν εν πελαγει» ποιήματα Ἀθῆναι 1963.

Ἀντ Κανακαρη «Κων)νος Προβελέγγιος», Ἀθῆναι 1963.

Νικ Γαζῆ «Συμφωνια συνδέσεως Ἑλλαδος μετὰ Εὐρωπαικῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος», Ἀθῆναι 1963

Ἰ Ν Θεοδωρακοπούλου: «Ἑλλας και Εὐρώπη» Ἀθῆναι 1963

Ἀντ Βουτσινου — Ξανθια «Στα πλοκάμια τῆς ὀργῆς» μυθιστορημα, Ἀθῆναι 1962.

Δ Λαζογιώργου — Ἑλληνικοῦ: «Περικλῆς Γιαννόπουλος» Ἀθῆναι 1963

Ἀγγ Καλοκαιρινοῦ «Φυγη καὶ παθος» (Ποιηματα), Ἀθῆναι 1962

Γεωργ Γεωργιου «Σπασμένα κλωνιὰ (Ποιήματα—Β΄ Τομος), Ἀθῆναι 1963.

Γεωργ. Βαβαρέτου: «Ἡ συμβολὴ τῆς Ἠπείρου εἰς τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας», Ἀθῆναι 1963.
Ἰω. Ἐξάρχου: «Οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς εἰς τὸν Ἠπειρωτικὸν χῶρον», Ἀθῆναι 1963.
Ἀλεξ. Μαμμοπούλου: «Ὁ μῦθος τῆς Ἀλβανικῆς συμβολῆς εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος» Ἀθῆναι 1963.
Ἰω. Ν. Δάμπαση: «Πυθαγόρας» (Ἀνάτυπον), Θεσσαλονίκη 1963, «Ἐπίχαρμος ὁ κωμωδιογράφος καὶ ἰατρὸς» (Ἀνάτυπον), Ἀθῆναι 1964, «Λέων, ὁ Βυζαντινὸς φιλόσοφος καὶ ἰατρός», (Ἀνάτυπον), Ἀθῆναι 1964.
Σαράντου Παυλέα «Μεσοδιαστήματα», ποιήματα, Θεσ)νίκη 1964.
Γ. Μ Πολιτάρχη «Πρόσωπα καὶ ἰδέες» (Δοκίμια)
Κωστῆ Μελισσαροπούλου: «Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμός», Ἀθῆναι 1964.

Θερμὴ παράκλησις

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ δὲν εἶναι οἰκονομικὴ ἐπιχείρησις. Ὅ,τι εἰσπράττει τὸ διαθετει διὰ τὴν βελτιωσίν του. Εἶναι, λοιπόν, κέρδος ὅλων τῶν συνδρομητῶν νὰ αὐξάνουν οἱ συνδρομηταί. Ἂς φροντίσῃ κάθε συνδρομητὴς διὰ τὴν ἐγγραφὴν καὶ ἄλλων συνδρομητῶν εἰς τὸν ΙΛΙΣΟΝ. Καὶ νὰ ἀποστείλῃ κάθε συνδρομητὴς ἢ νὰ ἐμβάσῃ διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς τὴν συνδρομήν του διὰ τὸ 1964. Μὴ μᾶς ὑποχρεώνετε νὰ εἰσπράττωμεν τὰς συνδρομὰς δι' εἰσπράκτορος, ζημιούμενοι 20—30 % ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις. με τὸ ὁποῖον ποσοστόν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐκδίδωμεν ἄλλο ἕνα τεῦχος κατ' ἔτος. Μὴ μᾶς ὑποχρεώνετε νὰ ἀλληλογραφῶμεν μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν συνδρομῶν, δαπανῶντες χρόνον καὶ χρῆμα. Ἀποστείλατε ἄνευ καθυστερήσεως τὴν συνδρομήν σας, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς.

Φιλίπ. Κ. Φάλμπου: «Ἡ Θεία Κωμωδία τοῦ Δάντη, ἔργον Μυσταγωγικὸν» (Ἀνάτυπον), Ἀθῆναι 1963.

Περιοδικὰ ποὺ λάβαμε:

Ὁ Αἰών, Δρόμοι τῆς Εἰρήνης, Παναθήναια, Εὐβοικὸς Λόγος, Δωδέκατη Ὥρα, Ὁ Κόσμος τῆς Ψυχῆς, Σφίγξ, Πελεκάν, Σύγχρονη Ἐκπαίδευσις, Θρακικὰ Χρονικά, Δωδωναῖον Φῶς, Λευκαδίτικα, Φωτεινοὶ Ὁρίζοντες, Μαραθών, Ἠπειρωτικὴ Ἑστία The Theosophist (Adyar), Le Lotus Bleu (Paris), The Theosophical Journal (London), Alba Spirituale (Roma), Main Currents (N. York), The Link (Johannesburg) Dharma (Mexico), Theosophical Review (Varanasi).

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας	50*
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
Annie Besant	Μελέτη ἐπι τῆς Συνειδήσεως	50*
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	20
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς δεμ.	90
»	Ἡ Κεκρυμμένη ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ »	90
»	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κοσμος	10
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
J. Van der Leeuw	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	10
***	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	10
J. Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	10
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	20
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	20
»	«Δελτίον Ἀστέρος» Τόμ. 1931-1933 ἕκαστ.	30
»	12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάι 1934	30
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάι 1944	25
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωή μας	50
Ἰωάν Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Γεωργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Μῆτις (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δεμ.	50
»	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	25*
»	Ὁ Ἰησοῦς	25
»	Προσωκρατικοὶ Ἕλληνες Φιλόσοφοι	20
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	15
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10
»	Περικλέους Ἐπιτάφιος-Διακήρυξη Ο.Η.Ε.	10
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι 1956—1963, ἕκαστος χαρτόδ.	50

Τὰ σημειουμενα δι' ἀστερισκων, πωλούμενα δεμένα, ἐπιβαρύνονται μὲ δραχ. 10.

Ὅταν πρόκειται δι' ἀποστολὰς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὰ ἀπὸ δρχ. 50 καὶ ἄνω ἐπιβαρύνονται με δραχ. 10.

Ἀποστείλατε τὸ ἀντίτιμον, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς, εἰς τὴν διεύθυνσιν: *Κ. Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας (122)*, ἀναγράφοντες ὄπισθεν τοῦ ἀποκόμματος τῆς ἐπιταγῆς τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων ποὺ θέλετε. Θὰ τὰ λάβετε εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀποστολεως τῆς ἐπιταγῆς.

Τιμή Τεύχους